

COLLOQVIORVM
SCHOLASTICORVM,
LIBRI QVATVOR:

AVTHORE
MATURINO CORDERIO,
ab ipso aucti & recogniti.

Hic tibi purus inest sermo, brevis atque latinus,
Hic bene vivendi sunt documenta simul.

EDINBURGH.

Excudebat Andreas Hart, 1618.

MATVRINI CORDERII,
IN
COLLOQVIORVM SVORVM
LIBROS PRÆFATIO.

Annus agitur minimum quinquagesimus, ex quo suscepta docendi pueros provincia, in hanc cogitationem totus incubui, qua possem ratione efficere, ut pueri pietatem bondisque iores, cum humanarum literarum studiis coniungerent. Quaenam enim cum Parisiis primum eō manere fungi cœpi (cum in aliis gymnasii, tum in Rhemeensi, Bärhār, Lexonensi, Matchiano, Navareo) nondum mihi verum Euangeliū lumen illuxisset, sed in profundis superstitionum tenebris demersus jacerem discipulos tamen meos bona fide semper non solam ad humanitatis studia, sed etiam ad cultum divinum adhortabar: si tamen eō nomine appellare licet prophanos illos falsae ecclesiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis haureram, & Deo acceptos esse mihi persuaseram. Me autem in illo instituto constanter perseverasse, satis idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis temporibus editi, in quibus scribēdis semper mihi consilium fuit ad utrumque horum simul pueros formare. Idem testari possunt & mei discipuli, è quorum ingenti numero, quum supersint ad hunc usque diem plerique celeberrimi viri, unus tamen potissimum in presentia mihi occurrit, ex iis quos Parisiis docui, præstantissimas ille vero Ioannes Calvinus, quem honoris causa nomino. Ex quo autem mei misertus, Pater clementissimus mentem vera sui Euangeliū cognitione illustravit, multo etiam ardenter id propositum prosequutus sum. Quod & Nivernensis Schola, & aliquanto post etiam Burdegalensis (ad quam, Lutetia profugus propter Euangeliæ doctrinæ professionem me coptuleram) per triennium experta est. Sed quum & plenior Euangeliū cognitione deinde accessit, & liberior etiam immo vero profus libera mihi esset ejus professio, tum verò voti mei compos redii vehementiore desiderio quam unquam ante concupivi. Atque id testari hæc Schola Genevensis jam pridem potuit, in qua ego, relicta Burdegalensi, docui: potuit & Neocomensis, cuius per annos circiter septem fui moderator (de Néocomo autem in Helvetiorum finibus sito loquor) potius & Lausannensis id testari, ubi gymnasiarachæ partes annos totos duodecim magnificentissimorum Dominorum Bernarum auspiciis sustinui: potuerunt (inquam) unà cum Genevensi hæc quoque Scholæ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest, quum in eam me secundo pater ille benignissimus fæcetus meus misertus

(qua)

P R A E F A T I O.

(quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam porcum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sapientissime mecum cogitavi, qua potissimum in re inservire illi possem, qui me per totam vitam tanta benignitate prosequutus esset: meque tot laboribus & periculis liberalisset. Quum autem Robertus Stephanus amicorum meorum intimus (quo primum doctore ad Euangeli cognitionem plus fueram) me ut alias sepe, ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent pollicetur, atque adeo iam me benignissime suis sumptibus aleret, animum ad eam rem appellere coepi. Sed, proh dolor, (Robertus ille meus haud multo post ex hac vira ad CHRISTVM non sine maximo literarum detimento commigravit. Neque tamen ex incepto destitit, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus in consultum puerorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verum enimvero, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (DEO ita volente) sum revocatus, sic animum abieci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi, mihi datum iri spatum: propterea quod (ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ita debebam: ut ne succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem. Et quamvis permulti sepe meum agerent, adeoque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem: nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ iudicio meo nondum satis probantur. Anno tandem superiore, quum docendi adiutor ex animi sententia mihi dono DEI obtigisset: venit in mentem chartulas meas, praesertim vetustiores, diligentius excutere, inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, quæ iam ferè triennium (quasi sopita) in museo, meo latuerant. Ea velut è somno excitata, quum in manus sum pessimum placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provinciæ vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere Colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, vilum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis: qui cùm meum in eo consilium probassent, dignumque censuissent, quod pueri cùm Grammaticæ rudimentis haberent in manibus. Ego persuasus frequentiæ eorum hortatione, permisi ut liber in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra Colloquia eiusmodi, quæ nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere invare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercentur: omni professionis meæ tempore, potissimum laboravi: hoc est, ut supra dixi, ad pietatem & bonos mores cum literarum elegancia coniungendos. Evidem fateor aliis opus esse ad eam rem adiumentis, quam hæc sint puerilia Colloquia: sed tamen si pueri diligentii magistrorum exhortatione assidue incitati in his lectitandis sece oblectabunt, futuri confido, ut non solum purius & honestius sermones inter se conferre assuescant, sed à pravis etiam Colloquiis abstinere, quibus ut ait Apostolus ex Menandro boni mores corrumpuntur. Hic enim, præter lingue Latinæ simplicem puritatem, multa interiecta sint modo præcepta salutaria moribus, passim vero documenta sive exempla ad res.

P R A E F A T I O.

Et vivendum accommodata. Ut interim taceam quot modis, una & eadem opera excitari, & aevi possit puerorum ingenium, & ad prudentiam & ad iudicium comparandum, ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit liberèque reprehendit. Porrò in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter & quasi aliud agens parentes Pædagøgos, Pæceptores quoque minùs diligentes de suo quemque in tractandis puerilibus officio, complutibus in locis commonefaciant. Sed de Colloquiorum usu atque utilitate haec tenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo amplexantur & legant: iisque quamdiu opus erit fruatur: quod si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellegint et gratias agant immortales qui nobis aq ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit, interea quoque meminerint preces ad ipsum Deum & ex animo pro huius civitatis amplissimo Senatu, & prudentissimis Magistratibus fundere: sub quorum felici administratione DEO sua gratia providente, tranquillam vitam agimus, studiisque nostra in ipsis gloriam feliciter prosequimur. Datum Genevae: V III. Idus Feb. Ann. Christianæ Redempt. M. D. LXIV, statis autem nostræ, LXXXV.

GRATIA DOMINI BLESSED BE JESUS CHRIST

MATVRINI CORDERI, COLLOQVITORVM

Scholasticorum, Libri quatuor. ad pueros in quotidiano sermone paulatim exercendos.

L I B R I.

COLLOQVIVM PRIMVM.

Bernardus. Claudio.

Alve Claudi. C. Tu quoque sis salvus Bernardus. B. Ludamus paulis per. C. Quid ais inepitule? vix scholam ingressus es, & jam de ludo loqueris? B. Ne irascaris quælo. C. Non irascor. B. Quid ergo sic exclamas? C. Accuso tuam stultitiam. B. Vah, tu nimilum sapis. C. Vnde tuatūm saperem fatis: sed mitte me quæso, ut repetam, quæ mox reddenda erunt præceptoris. B. Æquum dicas. Volo ego quoq; tecum repetere, si tibi placet. C. Echo, quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? Nonne tu modò loquebaris de lusu? B. Loquebar quidem, sed non serio. C. Cur simulabas? B. Ut paucis tecū fabulauer. C. Quid illud prodest? B. Etiam rogas? Nunquam audivisti ex præceptoris? C. Nunc mihi non occurrit. Quid inquam prodest cōfabulari? B. Ad nos in latina lingua exercédos. C. Profecto recte putas, & ego te nūc magis amo. B. Habeo tibi gratiam: age, repetamus prælectionem: nam brevi præceptor aderit.

COLL. II.

Stephanio. Præceptor.

Alve præceptor. P. Salvus sis, mi Stephanio. Vnde Venisti tam multò nānē? S. E cubiculo nostro. P. Quando surrexisti? S. Paulò ante sextā præceptor. P. Quid ais? S. Sic est ut dico. P. Tu nimis es matutinus, quis te exercefecit? S. Frater meus. P. An precatus es Deū? S. Quū primū frater me pexuit precatus sum. P. Quomodo? S. Flexis genibus & conjunctis manibus dixi precationē Dominicam cū gratiarū actione. P. Qua lingua? S. Anglice. P. O factum bene. Quis te misit ad me? S. Nemo. P. Quid ergo? S. Ulterò veni. P. Mi animule, quā pulchrum est sapere. Nonne est jenrandi tempus? S. Non-

LIBER PRIMVS.

dum esurio. *P.* Quid vis igitur? *S.* Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. *P.* Quidni placeret? *Tenes* igitur memoria? *S.* Teneo, gratia Deo. *P.* Age, pronuncia. *S.* Sed mihi soles præzire Anglice, & ego Latine respondeo. *P.* Bene mones, penè istud oblitus eram: responde igitur. *S.* Expecto ut proponas. *P.* The head. *S.* Caput. *P.* The top of the head. *S.* Vertex. *P.* The fore-part. *S.* Sinciput.

P. The hinder part. *S.* Occiput.

P. Nunc responde Anglice.

P. Caput. *S.* The head.

P. Vertex. *S.* The top of the head.

P. Sinciput. *S.* The fore-part.

P. Occiput. *S.* The hinder part.

P. quid si nunc solus dicas omnia? *S.* Facile dicam nunc.

P. Ego verò te libenter audiam. *S.* Caput, The head,

Vertex, The top of the head. Sinciput, The fore-part,

Occiput, The hinder part.

Nōnne bene dixi, præceptor? *P.* quām optimè, laudetur Dominus Deus. *P.* O pulchrum verbum! Ito nunc petrum ab ancilla jentaculum. *S.* Malim abs te accipere, præceptor, si tibi non est molestum. *P.* O quām te amo de isto verbo! Age, sequere me, dabo tibi aliquid boni: quia tuum recte fecisti officium. Quid est hoc? *S.* Panis candidus, *White Bread.* *P.* quæ sunt hæc? *S.* Ficus aridæ, *Dry Figgæ.* *P.* Numeræ. *S.* Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. *P.* O lepidum capitulum, jenta nunc otiose.

COLLOQ. III.

A. B.

Vls jentare mecum? *B.* Non habeo jentaculum. *A.* quid? non attulisti? *B.* Ego domi jentaveram. *A.* Itāne semper facis? *B.* Minimè, sed quia bene manè surrexeram, sic matri placuit me tractare. *A.* Prostis tibi; Ego igitur solus jentabo. *B.* Et ego interim studebo.

COLL. IV.

Magister. Discipulus.

Esce paratus ad reddendā studii tui rationem? *D.* Paratus. *E*st mihi videor, *M.* Redde igitur, & esto præsenti animo. *D.* Hoc

LIBER PRIMVS.

D. Hoc maturino tempore primum pronunciavimus carmen ex Catone, deinde eius interpretationem Latinè & Anglicè reddidimus, postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Rectè fecisti officium tuum? D. Puto me satisfecisse præceptoris magna ex parte. M. Vide ne mentiaris, nam ego illi percontabor. D. Vt voles, præceptor, nihil hac in re metuo. M. Age, pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum*, Latinè & Anglicè. M. Nihil præterea? D. Nihil. M. Ego te istud alias docui. Nonne tenes memoria? D. Non ausum affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cætera tibi erunt facilissima.

D. Indicativus, *Possum*, *I can*: poteram, *I was able*: potui, *I haue beene able*: potueram, *I had beene able*: potero, *I shall bee able*. Imperativus deest.

Optativus. Utinam possim, *God grant I can*: utinam possem, *would to God I could*: utinam potuerim, *God grant I haue beene able*: utinam potuisssem, *would to God I had beene able*.

Subiunctivus, ut *Possim*, *that I may*: ut possem, *that I might*: quamvis potuerim, *although I haue bene able*: quamvis potuisssem, *although I had bene able*: quum potuero, *when I shall be able*.

M. Declina totum infinitivum.

D. Infinitivi modi, præsens & præteritum imperfectum; Posse, *to may or can*: præteritum perfectum, & plusquamperfectum, Potuisse, *to haue or had beene able*. Cætera desunt.

M. Cur hoc verbum *Possum* caret futuro indefinito? Cui item participio in ruis? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum? D. Illæ enim voces à supino formari solent, M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino Lectum, fit lecturus, & à lecturus fit lecturum esse. M. Rectè sanè: sed cur prætermisisti participium præsens à verbo *possum*, cum sit in usu, potens potentis? D. Quia (ut sçpe nos docuisti) potens non est participiū, licet à possum veniat. M. Quid ergo est? D. Nomen adiectivum. M. Probè meministi, utinam sic pergas semper. D. Spero indies maiora per Dei gratiā. M. Ego quoq; idem tecum spero. Nūc restat ut dicas præteritū cum prole. D. Potui, potuerā, potuerim, potuero, potuisssem, potuisse.

L I B E R P R I M V S.

M. Dic terminationes. D: I ram, rim, ro, stem, ste. M: Dic significaciones. D: Possum, I can: posse, To be able. M, Hac hactenus. Ecce vocamur ad prandium.

C O L L . V .

C. D.

Quando vis prandere? D: Ego jam prādi. C: Quota hora? D: Sesquioctaya. C: Tam manē igitur prādetis? D: Sic ferē solemus in estate; vos autē? C: Nō prādemus ante sesquidecam; interdū ab undecima. D: Papē! cur nō citius. C: Ex pēctandus est pater dum ē curia/redierit. D: Tu igitur non potes adesse autē in eantione Psalmorū. C: Rarō admodū intersum. Quomodo excusaris? C: Exēprus sum illo munere. D: Quis te exemis? C: Didascalus, patris mei monitu. D: Ergo omnes senatorū filii habēt ejusmodi privilegiū? C: Habet, modò patres jubeant. D: Nōnne mater possertibi dare prandium ante redditum patris ē senatu? C: Posset quidē; sed pater vult à me expectari. D: Quamobrē. C: Quia sic illi placet. D: Nunc mihi tacendum est; os enim mihi occlusisti. C: Cugtu es tam curiosus percontatur? D: Puer sum, & pueri sēper cupiunt aliquid scire novi. C: Fato; sed est modus in rebus, ut præceptor nos sēpe docet. D: Ergo discedamus, ut te pransū conferas. C: Ignosce quēso, si qua in re te offendērim. D: Ego abs te idē peto; ego, inquā, potius qui te offendere potui loquacitate mea, sed interim nihil mali cogitans.

C O L L . VI .

F. G.

Vbi hodiē cibum cœpisti? G: Apud hospitē meū. F: Quantū prandisti? G: sex quadrantibus. F: Quid cœna, quanti constitit? G: Tantidem: tu verò quanti ateris quotidiē? F: Pluris quam tu. G: Quanti igitur? F: Quatuor assibus.

C O L L . VII .

Choletus. Colognerius.

Vnde nunc credis, Co, Foris. Ch, Cur prodieras? Co, Veirem domum. Ch, Quid ed? Co, Petitum libroē meos. Ch, Eho, cur non attuferas? Co, Oblitus eram. Ch, Siccine soles jentas cūlum aut merendam oblivisci? Co, Rarissimē. Ch, Professō magna fuit negligentia. Co, Imō maxima; sed quid agas, pueri sumus, Ch, Quid si præceptor tuum factum sciret? Co, Forfasse

LIBER PRIMVS.

eaſſe pēnas dārem. *Ch.* Aīn tu, forſeſſe? procul dūbio vapu-
lares. Non te pudenſe ſine libris in ſcolam venire. *Co.* Non ſo-
lūm pudenſe, ſed piget etiam verum tamen ne me accouſes ob-
ſecro. *Ch.* Nil minūs cogito: ſed non poſſum diſſimulare,
qui ego te reprehendam. *Co.* Iſtud (credo equidem) amicē
facis: itaque boni conſulo. *Ch.* Id ſatis eſt nihi; eamus intro-
iōnē auditorium. *Co.* Tempus eſt, jam decurionēs exiunt
ſcripturā rationēm.

COLL. VIII.

Puer. Pædagogus.

Dræceptor, licētne pauca? *Pe.* Loquere audacter. *Pu.* Ego
& condiscipuli mei hoc ferē toto triduo libris affixi fu-
iūs, licētne paulisper animum ludo relaxare? *Pe.* Dic igi-
tur aliquam ſententiam. *Pu:*

Interpone tuus interdum gaudia curis,

Ut poſſis animo quenq; ſufferre laborem.

Pe. Dic etiam verſus anglicos, ſi memoria teſtes. *Pu,*

Mirth with thy labour ſome time put in ure,

That better thou mayſt thy labour indure.

Pe. Quām rectē dixiſti omnia. *Pu.* Eſt Deo gracia. *Pe.* Ad-
dendum erit poſthac aliquid. *Pu.* Quidnam p̄receptor? *Pe.* Qui dedit mihi ingenium, & mentem bonam. *Pu.* Sed
quiſ docebit me illa verba? *Pe.* Ea ſcribam tibi in com-
mentariōlō tuo, ut ediſcas. Sed dic mihi quęſo, quiſ te docuit
iſtam orationem quam pronunciasti? *Pu.* Campanus heri
dederat mihi ſcriptam, & ego memorie mandavi. *Pe.* Pro-
fectō ego te amo, mi Daniel, ob iſtam diligentiam. *Pu.* Ago
tibi gratias, p̄receptor. Permitiſne igitur ut ludamus? *Pe.* Sanē, Abi, renuncia condiscipulis tuis. *Pu.* Faciam. *Pe.*
Quid dices illis? *Pu.* Id quod me docuisti aliquando. *pe.* Sed
volo priūs ex te audire. *Pu.* Gaudete pueri: en affero vobis
jucundum nūncium. Ego vobis impetravi ludendi po-
tētatem. *pe.* Eugē, probē meminiſti, ito nūc jam.

COLL. IX.

Conradus. Daniel.

Repetamus nomina quotidiana, ut certiūs reddamus ea
p̄receptor. *D.* Bene moneſ: p̄receptor mihi hesterna.

C. Dic Latinē, *An* eye. *D.* Oculus.

C. Theſſ

LIBER PRIMVS.

C. *The right eye.* D. *Oculus dexter.*

C. *The left eye.* D. *Oculus sinister.*

C. *Both the eyes.* D. *Ambo oculi.* C. *Probè tenes.*

D. *Nunc audi an rectè solus dicam.* C. *Age, audio.*

D. *An eye.* C. *Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.* D. *Quid prodest istud?* C. *Ad memoriam juvandam.* D. *Quid hoc sibi vult.* C. *Non audivisti toties?* D. *Ego sum oblivious; quid agerem?*

C. *Esto diligentior ad ea retinenda quæ percepis.* D. *quòd me fideliter mones, pergratum facis.*

C. *Age, ad rem redi.*

D. *An eye, Oculus.* *The right eye, Oculus dexter.*

The left eye, Oculus sinister.

Both the eyes, Ambo oculi. C. *quàm rectè omnia dixisti.*

D. *Repetamus etiam hodierna.* C. *Placet, at tu vicissim prærito mihi.* D. *An hand,* C. *Manus,*

D. *The right hand.* C. *Manus dextra.*

D. *The left hand.* C. *Manus sinistra.*

D. *Both the hands.* C. *Ambæ manus,* D. *Restat ut solus dicas.* C. *An hand,* Manus.

The right hand, Manus dexter,

The left hand, Manus sinistra.

Both the hands, Ambæ manus. D. *Si tam bene diceremus coram præceptore.* C. *Quid obstat?* D. *quia timemus, Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit.* D. *Nescio quid hoc sibi velit?* Ego semper sum timidus in principio. C. *Istud est quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore.* D. *Nunc repetendum esset Latinè & Anglice; sed præceptorem venientem video.* C. *Ingrediamur,*

COLL. X.

A. B.

D. *Ic Latinè, Let us say our lesson together.* B. *Repetamus unà prælectionem.* A. *Hec oratio quothabet partes?* B. *Tres.*

A. *Discerne singulas nominatim.* B. *Repetamus est verbum: unà adverbiū, prælectionē, nomē.* A. *Declara paulo planiūs.*

B. *Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor,* A. *Repetamus.*

B. *Repeto, repetis, repetere, conjugationis tertię; sicut Lego,*

legis

LIBER PRIMVS.

legis, legere: Præteritum, repetivis; supinum, repetitum: Particidia, repetens & repetiturus. A. Vnā. B. Non declinatur, quia est Adverbium hoc in loco: Anglice, together. A. Prælectionem. B. Prælectio, prælectionis, f. g. *The lesson or lecture*.

COLL. XI.

G. B.

Eamus unā repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne satis est quod solus repetiverim? G. Si tantum semel auctor repetiveris, id parum est ad edicendum. B. Imò circiter decies repetivi. G. Id quidem sufficit. B: Quid igitur vis amplius? G. Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Itud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. G. Faciamus ergo quod te monebam. B. Evidēm non recuso: incipe.

COLL. XII.

Gentilis. Isaacus.

Tenēsne memoria prælectionem? I. Propemodū. G. Visue repetamus unā? I. Maximè velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter; sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. I. Fac sumptum properè. G. Iam errasti: incipiendū fuit ab hesterna. I. Bene admones: nunc incipiam, Iratus de re incerta contendere nolis, Impedit ira. G. Peccas accentu: itera. I. Impedit ira animum tu. G. Distingue post animum. I. Impedit ira animum, ne posset cernere verum, Fac sumptum properè quum res desiderat ipsa Dandum etenim. G. Iterum peccas accentu: repete. I. Dandum etenim est aliquid cūm temere postulas aut res. G. Videue te erravisti quater? I: Video. G: Et observasti locos? I: Observavi. G: Sic tibi facilius caverbis. I: Me miserum, putabam me rectè tenere, G: Sic mihi solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata. I: Fœlix qui memoriam bonam habet. G: Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit, Audi nunc me. I: Audio, pronunciation. G. Iratus de re incerta contendere nolis. I: Hem, præceptor adest: rase ut illum salutemus.

COLL. XIII.

Clemens. Fœlix.

Nihilne est quod reddam⁹ hodie præceptoris? F: Nihil nisi de Grammaticis Rudimentis. C: Quidnā? F: Inspice librum tuum

LIBER PRIMVS.

tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præcep-
tor nobis præscripsit. C, Quando istud fuit? F, Die Ve-
neris, hora quarta. C, At ego tunc non interfui. F, Ergo
plagas meruisti. C, Siccine judicas, severe judex? occu-
patus eram domi; nec aberam injussu præceptoris. F, Esto:
sed tamen debuisti post iidiè querere, quid pridiè actum
esset. C, Meam culpam confiteor, sed cedo librum tuum
quæso, ut videam quid nobis reddendum sit. F, Accipe, &
eadem opera signato quæ à præceptore nobis præscripta
sunt. C, Faciam diligenter; neque posthac, ut spero, me
accusabis negligenter.

COLL. XIV.

Comes. Olivarius.

Q Vid actum est in auditorio hora tertia? O, Tractatæ
sunt orationis partes ex prælectione. C, Nihilne am-
plius? O, Dixissem, nisi me interpellasses. C, Erravi, per-
ge. O, Potea, dictavit præceptor argumentum gallicum
hodiè vertendum. C, Quando reddendum? O, Cras me-
ridiè. C, Iamne vertisti? O, Vt cunque. C, Dicta mihi
quælo, vernaculum, O, Accipe, festina, nam habeo scri-
bere aliquid.

COLL. XV.

Gervasius. Sylvius.

Q Vid agis? S: Repeto tecum. G, Quid repetis? S, Præ-
scriptum hodiernum præceptoris. G, Tenesne memo-
ria? S, Sic opinor, G, Repetamus unà; sic uterque nostrum
rectius pronunciabit coram præceptore. S, Tu igitur inci-
pe, qui me provocasti. G, Age, attentus esto: ne me finas
aberrare. S, Sum promptior ad audiendum, quam tu ad
pronunciandum.

COLL. XVI.

Accoratus. Curtius.

V Isne mecum repetere prælectionem? C, Volo. A, Te-
nésne. C, Non satis recte fortasse. A, Age, faciamus
periculum. C, Quid igitur expectamus? A, Vbi voles,
incipe. C, Atqui tuum est potius incipere. A, Quid ita?
C, Quia me invitasti. A, Æquum dicis, attende igitur
C, Iste sum.

COLL

COLL. XVII.

Crispus. Sandrotus;

Amne tenes quē reddēda sūt hora tertia? S: Tenēo. C: Ego
quoq; S: Ergo cōfabulemur paulisper. C: Sed si intervene
rit observator, putabat nos garrire. S: Quid times, ubi nihil
timendum est? si venerit, non deprehendet nos in otio, aut
in re mala: audiat, si velit nostrum colloquium. C: Optimē
loqueris; secedamus aliquād in angulū, ne quis nos impedit.

COLL. XVIII.

Trimundus. Mellor.

Non decet hic otiani aut garrire, dum præceptor expe-
ctatur. M: Quid ait? non decet? imò verò non licet, nisi
volumus vapulare. T: Tu igitur audi me, dum prælectionem
pronuncio; ego deinde te audiam. M: Age, pronuncia.

COLL. XIX.

E. F.

Vr non scribis? F: Iam scripsi meam paginam: tu verò?
E: Eo scriptum in area. F: Quid ita? E: Quia serenum est
cælum. F: Festina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. XX.

Titus. Valerius.

Vr non scribis? V: Quia non liber. T: Atqui præceptor
jusserat. V: Scio; sed est mihi aliquid legendum priùs,
etereà nihil habeo quod nunc scribā. T: O si velles mihi
habe. V: Quidnam? T: Habeo describēda dictata præcep-
t: Quæ dictata? T: In Ciceronis epistolas. V: Libenter
oā tibi: sed expecta feriarū diem proximū. T: Expecta-
bo igitur, sed ne fallas quęso. V: Nec sciens nec volés fallam.

COLL. XXI.

Damon. Audax.

Vlne mihi describere prælectionem? A: Cur non habes?
D: Quia hodierno die fui occupatus. A: Accipe librum
neum & describe. D: Non ignoras me lentiūs scribere: & tu
titiūs totum descripseris quām ego quatuor aut quinq; ver-
siculos. A: Quare tibi alium scriptorē, nunc ego tibi non pos-
sum dare operam. D: Cur non? A: Est mihi aliud negotium,
emq; pernecessarium. D: Nolo te urgere, nec possum qui-
rem, sed saltem commoda tuum codicem. A: Accipe, utere
ut libet, modò ne abutare. D: Nihil est quod hīc vērari.

COLL.

COLLOQ. XXII.

Augustinus. Observator domesticus.

Licetne ire cubitum, condiscipuli? O. Cur ante horam?
A. Quia tertia est mihi surgendum, O. Quamobrem.
A. Scribendi causa. O. Quid habes scribere? A. Literas ad
patrem, O. Cur non petis a preceptore veniam? A. Bene
mones; estne in musculo? O. Puto esse, vise.

COLL. XXIII.

Pedagogus. Puer.

VNde venis? P. Venio infernè. P. Quod erat tibi ne-
gotium infra? P. Iveram redditum urinam. P. Sede
nunc ad mensam, & mane in cubiculo, donec rediero.
P. Quid agam interea? P. Edisce prælectionem in diem
crastinum, ut eam mihi reddas ante cœnam. P. Iam edidici
præceptor. P. Lude igitur. P. Sed nudlos habeo collusores,
P. Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam con-
discipulis. P. Nihil id curio: nunc malim (si tibi placet) edis-
cere de Catechismo in diem Dominicum. P. Ut liber. P. Si
quis te queret, quid illi dicam. P. Dic me prodiisse, sed
mox reversurum.

COLL. XXIV. XXIV

Pedagogus. Abrahamus puer.

HEcus Abrahame, Ab: Hem præceptor. P: Pone libros;
Iam satis toto die studuisti, para te ut eamus ambula-
tum. A: Nonne a cœna præstaret? P. Salubrior est ante ci-
bum exercitatio corporis. A: Memini ex te audire. P: Nar-
ra Socratis dictum in eam sententiam. A. Quid Socrates
usque ad vesperum contentius ambularet, interrogatus
quare id faceret, respondit se quod melius coenaret, obso-
nare famem ambulando. P: Probè meministi, quis autor?
A: Cicero, Sed quod prodibimus præceptor? P. Extra ur-
bem. A. Mutabōne calceos? P. Muta, ne istos novos pulve-
ris, E
re conspergas, sume etiam umbellam, ne solis ardor infus-
tare tibi faciem. A. Iam paratus adsum. P: Nunc sanè prod-
eamus, A: Vocabōne ex vicinia unum aut alterum comitem mihi
P. Recte admones, sic enim iucundior erit deambulatio.
Nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra
colluderis alicubi. Ab: Sic etiam excitabitur cibi appeten-
tia. P: Egolento gradu præcedam, ubi nactus eris comites decid-

LIBER PRIMVS.

vos me per portam Ripariam sequimini. A: Nos igitur illic expectabis. P: Certò. A: Quid si nullos invenero? P: Nihilominus sequere me: audistin' ? A: Audivi præceptor.

COLLOQ. XXV.

Hersenius. Gimardus.

A Quo emisti istam chartam? G: A Farino. H: Estne bona? G: Melior quam ista tua, ut opinor. H: Nihil miror. G: Cur istud dicas? H: Quia fortasse carior. G: Nescio. H: Quanti emisti scapum? G: Solido & semisse: tu verò quanti? H: Solido, & pluris. G: Quanti igitur? H: Quinque quadrantibus. G: Non malè profectò emisti. H: quin etiam mercator dedit mihi auctarium. G: quodnam quæso? H: schedam chartę bibulae. G: O me imprudentem qui oblitus sum petere? H: Egóne petivi quidem, sed ultrò ille dedit. Et hoc (inquit) addo ut me revisas. G: Sic solent emptores alicere. H: Nec mirum: suum quisque commodum querit. G: Sed quid agimus, hodierni pensi immemores? H: Exiguum est: satis temporis nobis restat.

COLL. XXVI.

Ancellus. Fontanus.

M Eministin' me tibi nuper dedisse chartam mutuò? F: Quidni meminerim? Non adeò sum oblivious. A: Quot erant schede? F: Quatuor. A: Cur non reddidisti? F: Expectavi dum haberem codicem. A: Habuistin' tandem? F: Tanrum hodiè. A: Vnde nactuses? F: Petivi à præceptore. A: Vbi? F: In bibliotheca eius. A: Quid ille, deditne libenter? F: Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. A: Non ante in tuum codicem retulit? F: Nihil dare solet, quin priùs inscribat. A: Audivi ex patre, id esse viri prudens. F: Præfertim si reddenda est ratio. A: Sed quibus indicis dare tibi ausus est? F: Ostendi illi manu mea scriptum in libello meo: sic enim (ut scis) facere solemus. A: Reddes ergo mihi mutuum. F: A prandio statim, ne dubites.

COLL. XXVII.

Francus. Marius.

O Ennæ iste quas circumfers, suntne venales? M: Etiam, si se emptor obtulerit. P: Ostende, yah, quā sūt molles? M: Tales deciderunt ex alis nostrorum auferum; sed tenta diligenter; sunt

LIBER PRIMVS.

flus enim alię aliis firmiores. F: Satis video quales sint, quo
vis dare pro quadrante? M: Tantum sex. F: Quid ait sex, mal-
lem emere à mercatoribus qui Lutetia, & Lugduno huc ad-
ferunt. M: Quasi nesciam quanti vendantur, Audivi ex fratre
qui dat operā Scribz hujus civitatis, se emisse Lutetie singu-
lis assibus. F: Aliter Lutetia, aliter Genevæ vivitur, sed non
opus est tot verbis: vis dare duodecim? M: Hui, duodecim:
quasi ego suratus sim. F: Istud non dico: sed vide nū tibi pla-
ceat cōditio. M: Vis uno verbo dicam? F: Dic quęso, satis jam
garritū est. M: Dabo tibi novē, modò promiscuē de mea ma-
nu accipias. F: Nugas agis, ego sine delectu nollem accipere
quindecim. Vale, alibi inveniam satis. M: Per me licet; heus,
heus redi. F: Cur me revocas? M: Accipe, si vis octo; nec à me
plures expecta. F: Cedo totum fasciculum, ut deligam arbi-
tratu meo. M: Tene, delige ut voles. F: Vide nunc, & si libet
numera. M: Sunt viginti quatuor: cōstat numerus: sed miror
te nullas accepisse ex extrema ala: sūt enim firmiores. F: Scio
sed habet caulem breviorē. Accipe prēium. M: Bene vertat
Deus utriusque nostrum. F: Idē tecum opto, atq; precor: Sed
quando afferes meliores pēnas? M: Nescio an meliores pos-
sim, sed (ut spero) brevi plures afferam, quum ad vos dos-
mum proficiscar. F: Suntne vobis multi anseres? M: Triginta
& ampliū. F: Papē! quantus grex anserum! ubi pascuntur?
M: Scies alias, nō licet mihi diuīiū hīc morari. Vale, France,
F: Cura ut valeas, Mari.

COLL. XXVIII.

Othomannus. Philebertus.

Vlsne mihi dare unicam pennam? P: Non sic dantur mi-
hi, O: Hem, rem tantillam mihi negas? quid si magnum
quid rogarem? P: Fortasse repulsam ferres. O: Credo equi-
dem, age, non peto dono: saltēm commodabis. P: Non re-
tuso: modò ne abutare. O: Non abutar. P: Cave no hīc
pedem moveas. O: Nusquam moveo.

COLL. XXIX.

Mercator. Betrandus.

ACūstine pennam meam? B: Iamdudum. M: Qua formā
scripturę? B: Mediocri. M: Maluissim ad minutas literas.
B: Debuisti prēdicere. M: Oblitus eram. B: Parūm refert, mu-
cronem

L I B E R P R I M U S;

per doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoque idem per
cor, neç solum nobis, sed etiam piis omnibus. G. Facis ut
pium decet puerum; sed estne tempus ut conferamus nos in
auditorium? H. Sic est; sume libros, & eamns unà.

COLL. XXXII.

Michael. Renatus.

Habésne scalpellum? R. Habeo. M. Oro te, commoda mihi
parumper. R. Quando reddes? M. Quum primum du-
pennas exacero. R. Accipe, sed ea lege ut integrum reddas.
M. Ea condizione acceptum intelligo: etiam si non addidis-
ses. R. Intelligenti (ut vulgo dicitur) pauca sufficiunt.

COLL. XXXIII.

Sordetus. Manasses.

Emissine scalpellum, ut nuper volebas? M. Non emi, s. Quid
obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie, M. Dixe-
ram quidem, sed mihi postea in mentem venit, præstare u-
expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa urbe. S.
Quid facies lucri? M. Et minoris emam, & melioris not-
hempe ex Germaniz officinis. S. Quis tibi istud consilium
dedit? M. Hieronymus noster. S. Bene fecit. Debemus enim
amicis bonum consilium semper dare. M. Tantumne igitur
amicis? S. Imò, & inimicis, fateor: quia sic juber Christus
præceptor noster optimus. M. Utinam doctrinam ejus bene
infixam memoriz conservemus, eamque perpetuo sequa-
mur. S. Faxit ille spiritus bonus, cuius unius instanti animi
mostri ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

COLL. XXXIV.

Campinus. Langinus.

Habésne multos libros? L. Non admodum. C. Sed quo G.
habes? L. Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholastica, epi-
ca, Terentium, Epistolas Ciceronis, cum Gallica interpre-
tatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Gallicum, Ma-
psalmos, cum Cæcilio, præterea librum chartaceum, a se-
scribendum dictata præceptoris. L. Tu verò quos habes? ha-
c. Omnes habeo quos enumerasti, præter Catonem, Teren-
tium, & Ciceronis Epistolas, cur enim libros haberem quoniam
non præleguntur in classe nostra? L. At ego, dum sumus otio-
si, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, pra-
serdi

LIBER PRIMVS.

seruim in lingua Latina, & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi Langine. O me miserum, qui nunquam didici, quid sit studiosum esse. L. Disce igitur. Præstat enim sero quam nunquam discere.

COLL. XXXV.

Simeon. Haggeus.

Commoda mihi Virgilium tuum in duos dies, si nullo in commodo tuo id fieri potest. H. Profecto non possum. C. Cur non? H. Quum Gerardus his diebus a me commodato accepisset, pignori opposuit. S. Ain'tu pignori? H. Sic est ut dico. S. Quanti oppignoravit? H. Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum! H. Tantumne ingratum? S. Imò verò, & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconsulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit, H. Rem acutetigisti: sed quid facerem? S. Rogas? defer eum ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quam committere ut miser vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum reddat. H. Reddet spero. S. Unde reddere? H. Ait se brevi accepturum a patre pecuniam. S. Quid si te fallit? H. Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quid futurum sit: post deinde consilium capiam. S. Consilio recto nihil est tutius. H. Meministi probè: sic enim præceptor dictavit nobis: sed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi sit, H. Et tibi optimè.

COLL. XXXVI.

Gravanus. Forestus.

Visne mihi commodare tuum Terentium? F. Volo equidem modò illum repetas a Conrado, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quod ejus habeo epistolas. G. Id mihi satis est. F. Sed quando reddes? G. Quum descripsero contextum in tres aut quatuor prælections. F. Matura igitur, ne meo studio incommodes. G. Maturabo, F. Sed heus tu, cave macules, alioqui ægrè commodabo post hac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLL. XXXVII.

Augustinus. Rodingus.

Vis iste est novus liber deauratus, quem tam magnifice ostentas? R. Terentius, A. Vbi impressus? R. Lucretius.

LIBER PRIMVS.

A. Quis tibi dedit cum? R. Emi pecunia mea. A. Vnde nactus eras pecuniam? R. Sculè istud queris, quasi verò furatus sim. A. Absit à me id cogitare, sed animi causa id rogabam. R. Nec ego serid dictum tuum deprehendi; sed eo more jocari solemus cum familiaribus. A. Nihil jocari prohibet, modò ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum revertamur, de quo emisti Terentium istum. R. De Clemente. A. Illo ne bibliopola circumforaneo. R. Maximè. A. Quanti constitit? R. Decem assibus. A. Nihilne amplius, R. Nihil omnino. A. Profectò satis vile pretium. R. Presertim quum auratus, adeoque eleganter compactus sit. A. Erantne codices alii similes? R. Duo vel tres. A. Deduc me quæso ad illum, R. Eamus.

COLL. XXXVIII.

Alardus. Balbus.

Nonne hic liber tuus est? B. Ostende mihi, agnosco meum, ubi invenisti? A. In auditorio nostro. B. Ago tibi gratias, quod eum collegeris. A. Atqui non notandus essem; si summo jure vellem tecum agere? B. Quid ita? A. Nesciis leges nostras scholasticas, B. Ipse etiam leges cupiunt, ut jure regantur. A. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Aequitate & præceptoris arbitrio, nempe qui bonas eas privatum considerit, præterea non lolet tam severus esse in eo quod vel negligentia vel obliuione peccatum est. A. Sic sepe expertus sum; sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere ubi nihil est periculi. A. Taceo. B. Sed quæso quid opus est ut id sciat observator? Hic enim Deus nihil offensus est. A. Age, celabo. B. Bene facies. A. Sed heus, memento par pari referre, si forte mihi acciderit aliquid delictum ejusmodi. B. Aequum bonum dicas; meminero.

COLL. XXXIX.

Colliatus. Germanus.

Cur non reddis mibi librum? G. Expecta in crastinum diem, nondum sacris usus sum. C. Libenter expectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volentem. C. Pro tantillo beneficio nullam expecto gratiam. G. Tamen est meum agnoscere.

COLL.

COLL. XL.
Næc. Capellus.

VIdistine librum meum? **C.** Quem librum quæris? **N.** Ciceronis Epistolas. **C.** Vbi reliqueras? **N.** Oblitus eram in auditorio. **C.** Tuas fuit negligentia. **N.** Fateor; sed interim indica si quem scias accepisse. **C.** cur non adis præceptorem? Solet enim ut scis, quæ à nobis relicta sunt, afferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. **N.** Bene mones, **Q**uo me obliviousum! cui istud in mentem non venerat,

COLL. XLI.
Ezekiel. Beatus.

Vis à me magnam inire gratiam? **B.** Nihil libentiūs fecerim, siquidem penes me res ipsa esset. **Sed quid est in quo tibi commodare possim.** **E.** Da mihi mutuo asses decem. **B.** Non tantum nunc habeo, sed maiorem partem. **E.** Quantum quæso? **B.** Nescio, nisi crumenam inspexero, ecce tibi octo asses cum semisse. **E.** Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. **B.** Parum refert, totum si vis, accipe. **E.** Ago tibi gratias: credo hoc pecunia satis fore negotio meo, cum aliquantula quam ipse habeo. **B.** Ut liber. **E.** amo te de ista ram exprompta benignitate. **B.** Si quid aliud possim, ne parcas. **E.** Reddam totum Deo volente, quum primum pater ad me miserit. **B.** Ne sis magnoperè sollicitus, nondum est opus mihi.

COLL. XLII.
David. Nicolaus.

Potésne mihi mutuo dare aliquantum pecunia? **N.** Quantum petis? **D.** Quinque asses, si tibi est commodum. **N.** Non tot habeo. **D.** quod igitur? **N.** Tantum quatuor. **D.** Bene sanè, da mihi istos quatuor. **N.** Dabo (si vis) dimidium. **D.** Cur non totum? **N.** quia sunt mihi opus duo. **D.** Da igitur duos quæso. **N.** Sed tibi non sufficient. **D.** Petam ab aliquo alio. **N.** accipe igitur hos duos, quando redes? **D.** Die (ut spero) sabbati, cum pater ad forum venerit. **N.** Esto igitur memor. **D.** Ne timeas.

COLL. XLIII.
Pasquerus. Custos.

Dam mihi duos asses mutuū. **C.** Nunc mihi non est promptu.

L I B E R P R I M V S.

Tuum dare. **P**, Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam. **C**, Accepi quidem: sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. **P**, Nolo tuum commodum remorari. **C**, Vbi emero quæ mihi sunt opus, si quid super sit, faciam te libenter participem. **P**, Interea igitur sperans expectabo, sed quid si nihil tibi super fuerit? **C**, Statim dicam tibi: ne frustra diutius expectes. **P**, Quando emes ea, quæ decrevis? **C**, Cras (ut spero) aut ad summum perendi. **P**, Bene habet, tempus est brevissimum.

C O L L . X L I V .

Morelius. Bobussardus.

A Biitne pater tuus? **B**, Abiit. **M**, Quota hora? **B**, Prima po-
meridiana. **M**, quid dixit tibi? **B**, Multis verbis monuit
me, ut diligenter studerem. **M**, Utinam sic facias. **B**, Faciam,
Deo juvante, **M**, Ecquid pecunia dedit tibi? **B**, Dedit ut fer-
solet. **M**, Quantum? **B**, Nihil ad te. **M**, Fateor; sed tamen quid
facias ista pecunia? **B**, Emam chartam, & alia quæ mihi sunt
usui. **M**, quid si amiseris? **B**, Aequo animo ferendum erit. **M**,
quid si forte eguero, dabisne mutuò? **B**, Dabo, & quidem
libenter. **M**, Habeo tibi gratiam.

C O X L . X L V .

Columbanus. Fontanus.

SAtisne usus es scalpello meo? **F**, Satis. **C**, Redde igitur.
F, Accipe, ago tibi gratias. **C**, Nihil est quod agas. **F**, Sed
ignosce, quod non ultrò & citius reddiderim. **C**, Za de re
nihil sum offensus. Non enim debemus offendit, nisi quum
Deum offendit videmus. **F**, Recte sentis.

C O L L . X L V I .

Bergerius. Nepos.

Commoda mihi parumper cultellum tuum. **N**, Semper
aliquid commodato petis: accipe, quin tu emeres po-
tius. **B**, Non habeo pecuniam. **N**, Cur non petis? **B**, Vnde
peterem? **N**, A patre. **B**, Non est in hac urbe. **N**, Vbi igitur?
B, Peregrè profectus est. **N**, quo? **B**, Berna. **N**, quo
die? **B**, Nudiustertius. **N**, quando est reversuru? **B**, Cras.
ut speramus: sic enim dixit proficisciens. **N**, ne vera
Deus.

COLL.

COLL. XLVII.

Columberius. Simo.

Restatne tibi multum panis? **S**, Satis, gratia Deo. **C**, Visne
mihi dare mutuo? **S**, Libenter. **C**, sed fortasse tibi non
sufficiet. **S**, Immo, ut spero. **C**, Ad quod usque tempus? **S**, Ad
diem Veneris. **C**, Vnde habebis postea? **S**, Domo. **C**, quis af-
feret? **S**, Egomet ibo petitum. **C**, quando? **S**, Ipso die Vene-
ris. **C**, Da mihi mutuò sesquilibram. **S**, quis appendet? **C**.
Uxor præceptoris, aut ancilla. **S**, Eamus petitum ex arca mea.
C, quin ito solus: ego te in culina expectabo.

COLL. XLVIII.

I. L.

Oro te, da mihi ex pane tuo. **L**, Mihi non habeo nimis: ta-
men volo tibi impertiri: accipe. **I**, Gratias ago tibi. **L**,
Non est quod agas ob rem tantillam: sed dic quæso, cur non
attulisti? **I**, quia nemo erat domi nostræ, qui mihi daret. **L**, Tu
vero, cur non accipis? **I**, Non audeo nisi det mater. **L**, Bene fas
cis, sed audi bonum consilium. **I**, Ausculto, ut audiam: dic
quæso. **L**, quum prandio finito tolluntut mensæ reliquæ, pe-
titio merendam tuim, eamque in peram statim recondito:
Ita fiet, ut nunquam immunis venias. **I**, De jentaculo autem
quid suades? **L**, Ve petas in exitu cœnæ, & idem facias quod
dixi tibi de merenda. **I**, Nunquam vidi melius consilium da-
ri. **L**, Fac igitur ut memineris, & quum voles, utere. **I**, Ego
vero utar, quoties opus erit.

COLL. XLIX.

A. B.

Da mihi frustum panis. **B**, Nónne habes? **A**, Si haberé, non
peterem. **B**, Cur non attulisti? **A**, Dicam postea, sed da in-
terim quæso, nam esurio veheméter. **B**, Cape. **A**, Hui tantillū.
B, Etiam quereris? **A**, Non immerito, das parcè nimis. **B**, Vide
quantulū restat, dedi ferè dimidium. **A**, Ago tibi gratias, de-
disti abundè, sed jocabar. **B**, Nunc respóde, cur nō attulisti pa-
nē domo? **A**, Nemo erat qui daret. **B**, Nemo. **A**, Prorsus nemo.
B, quid mater? **A**, Aberat domo. **B**, quid cæteri? **A**, Omnes
erat occupati. **B**, Cur tute non accipiebas? **A**, Nunquā auderé
tale quidpiam. **B**, Cur non? **A**, Mater perpetuo veçat ne quid
attingam, sine permisso ejus. **B**, Dura mater. **A**, Tuq quidem
judicio, qui indulgentiorem habes. **B**, Non dico indulgētem,

L I B E R P R I M U S.

sed certè liberalem. A, quomodo te tractat? B, Suavissime,
 omninoq; ex animi sententia. A, Forrasse in tuam perniciem.
 B, Avertat Deus optimas maximus. A, Non equidē in video,
 B, Cur ergo istud dicas? A, Ut interim te moneam omnes li-
 centia deteriores fieri. B, Bene facis, sed quid censes? Nonne
 uci licet parentis bonitate? A, Certe licet, modò ne abutaris.
 B, quomodo abutimur? A, Rogas? quum aut patris aut matris
 indulgentiam in malum vettimus. B, Rectè dicas, sed quorul-
 quisque id facit. A, Immò ferè omnes nisi qui à Domino Deo
 prohibentur. B, quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam.
 A, Ergo (ut sèpe monemur à præceptore) precandus est ut
 Spiritu suo nos bonos & sanctos efficiat. B, Gaudeo te non
 attulisse ientaculum. A, quamobrem? B, quia hoc nostro col-
 loquio mihi video multū profecisse. A, Ego quoque non
 parum. B, Tua opera id factum est. A, Immò beneficio Dei
 qui quidem ita voluit. B, Credo equidem. A, Et hic igitur, &
 in cæteris agnoscamus bonitatem eius. B, Valde id æquum est.
 A, Immò valde necessarium, si quidem volumus ingrati ani-
 mi crimen effugere. B, O sermonem iucundissimum. A, Gra-
 tias Deo immortales per Iesum Christum. B, Ita velim.

C O L L. L.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

P Ræceptor, vñsc dare præmiolum? P, quamobrem? D, Vi-
 ctoriae causa. P, Vbi sunt compares tui? D, Adsunt, Hugo
 & Audax, P, Heus Nomenclator, sūntne hi vñctores hac heb-
 domade? N, Habent notas omnium paucissimas. P, Ergo sunt
 vñctores: quid aliud ex te quero. Vos igitur quod præmium
 petitis? D, quod tibi placuerit? P, quo tandem iure debo?
 D, Ex promisso. P, Æquum dicitis. quicquid enim rectè pro-
 missum est, præstari debet. D, Sic ex te didicimus. P, Ecce
 vobis pñnnæ singulæ, ad scribendum, ac ne putetis vulgares
 esse, ex earum sunt genere quæ vulgo Hollandinæ appellans
 eur. D, Gratias agimus, præceptor. P, quin potius agite Deo
 omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus
 prosperos: vos autem in literarum studio pergitte diligen-
 ter. D, Dabimus operam quæcum iuvabit ille pater op-
 eratus. P, Sine eius ope, vana sunt nostra omnia.

COLL.

COLL. LI.

Observator. Caperonus.

VNde venis Caperone? C. Domo. O, quid affers illuc? C. Merendam. O. quis tibi permiserat exire. C. Praeceptor ipse. O. Vnde istud probabis? C. Adeamus illum, ut consulamus. O. At vide quid agas. C. Hac in re nihil timeo, O. Adeone securus es? C. Qui verum dicit, nihil timere debet. O. Vera equidem ista est sententia, sed quocumquisque non mentitur? C. Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Propemodum persuades mihi. Abi, credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia, quem precor, ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo sic omnes precarentur, recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLLOQ. LII.

Giraldus. Eliel.

Qui sunt victores hac hebdomade? E. Vbi eras quum rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram, sed qui sunt victores, dic sodes. E. Ego & Puteanus. G. Iranc: habuisti præmium? E. Habuimus. G. quodnam? E. Duodenas iuglandes. G. Hui! quale præmium? E. Echo inepite, estimas ergo præmium ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video estimandum. E. Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris? G. quod verbum? E. Non lucri sed honoris causa datur præmium. G. Non reminiscor, quasi per nebulam, posthac ero diligentior. E. Sic tandem sapies.

COLL. LIII.

Gallatinus. Burchardus.

Evge, dimissi sumus ad lusum: audistin? B. quidni audierim, quum egomet adfuerim. G. placetne paulisper confabulari, deinde ludemus unà. B. Malleum ego priùs ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere. B. Plane verum dicis: & ego in me sic experior. G. quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. B. Imò tuum est dare, ut qui me lacesciveris. G. Æquum dicis; redde nomina latine, quæ tibi Anglice proponam. B. quæ de re propones? G. De suppellectili. B. Tenabo respondere, modò ne plura quam decē proponas. G. Enumerabo in dīgitis, ne forte numer-

LIBER PRIMVS.

numerum excedam, Audi igitur. B. Iste sum. G. A cupboard.
B. Abacus. G. A bench. B. Sella. G. A candlestick. B. Candelabrum. G. A caldron. B. A henum. G. A paire of bellowes. B. Folis. G. A pillow. B. Pulvinus. G. A bolster. B. Cervical. G. Linnen cloth. B. Linteum. G. A pot of earth. B. Olla. G. A flagon of wine. B. OEnophorum. G. Errasti semel. B. Vbi? G. Dixisti linteum pro lodice. B. Fateor, debeo tibi semel victoram. G. Nunc vicissim propone, ut redimas, si potes. B. Vis respôdere de edulis? G. Ut libet. B. Fresh meat. G. Caro recens. B. Porke. G. Sulla. B. Vennison. G. Ferina. B. Vennison of a wilde Boare. G. Aprugna. B. Sodmilke. G. Lac decoctum. B. Whey. G. Serum, vel serum lactis. B. New cheese. G. Caseus recens. B. Pottage. G. Ius carnium. B. Fish sod. G. Piscis elixus. B. Pickell. G. Condimentum. B. Falleris. G. Quid ergo est? B. Intinctus. G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin prius ludamus; illud fieri posterius. G. Age, siat: ne amittamus ludendi occasionem.

COLL. LIV.

Moses. Oleetvanus.

I Amdudum tædet me toties repetere lusus scholasticos. O.
I Quid facias igitur? M. Eamus in horum nostrum. O. Quid agemus? M. Ambulabimus, colloquiemur, Dei beneficia in eis operibus commemorabimus. O. Nihil sañè jucundius: sed interim perenda esset à præceptore venia. M. Nam imperavi mihi, & item unum quem vellem ducere. O. Bene res habet, eamus ducente Deo. M. Precor ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLL. LV.

Sulpitius. Munchius.

I Mpetratis ludendi facultatem. M. Impetravimus. S. Ad quod usq. tempus? M. Ad coenam ulque. S. Qui dederunt versus. M. Primi & secundi. S. Quid exteræ classes? M. Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciavit unam è sacris literis sententiam. S. Nonne precati estis ut solemus? M. Precati & quidem præsente ludimastro: tu vero ubi eras. S. Iveram domum, à matre accessitus. M. Nunc igitur, quid agere cogitas? S. Ludere lesquihora, deinde ad stu-

LIBER PRIMVS.

Studium me recipere. *M.* Vin' tu, ut tibi sim collusor. *S.* Quid-
ni velim? *M.* Quo lusu nos exercebimus? *S.* Nullus est mihi
jucundior pila palmaria. *M.* Nec mihi quidem. *S.* Visamus igitur
an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus
esset voluptatis. *M.* Visamus sanè.

COLL. LV.

Meconius. Raverius.

Visne venire mecum? *R.* Quo properas? *M.* Ad lacum.
R. Quid eò? *M.* Lotum pedes. *R.* I sanè nunc, lotione
mihi opus non est. *M.* Sed interim parùm fabulabimur. *R.*
Ne fabulari quidem nunc velim. *M.* Atqui utilis confabula-
io duntaxat de honestis rebus. *R.* At mihi utilior est ad va-
rietudinem exercitatio corporis. *M.* Quid si mansero tecum?
R. Prudenter facies, & nos pila palmaria colludemus. *M.*
Bene vertat Deus, maneo. *R.* Alias lotum una tecum ibo,
cùm scilicet longius erit temporis spaciū. *M.* Ad ludum
igitur nos accingamus. *R.* Nulla est in me mora.

COLL. LVII.

Vincentius. Bonus.

Cvr hodiè non lusisti nobiscum? *B.* Non erat mihi luden-
di spatiū. *V.* Quid habebas negotiū? *B.* Non absolve-
ram pensum meum. *V.* Quod pensum? *B.* Dimidium exem-
plaris restabat mihi præscribendum. *V.* Perfecistne? *B.* Per-
feci. *V.* Laudo tuam diligentiam, ludes alias otiose. *B.* Quum
voluerit Deus. *V.* Reclè dicis. Nam absque voluntate ejus
fieri nihil potest.

COLL. LVIII.

Primus puer, Præceptor, Secundus puer, & Tertius.

Salve Præceptor. *Præ.* Sit vobis salus à Christo. *Pueri.*
Amen. *P.* Iamne repetivitis? *Præ.* Etiam præceptor. *Præ.*
Quis docuit vos? *Præ.* Subdocto. *Præ.* Quid uncvultis?
Se. Ut per te liceat nobis parumper ludere. *Præ.* Non
ludendi tempus. *Tert.* Non petemus omnia. *Præ.* Atqui pluit ut video. *Sec.* Ludemus
in pergula, *Præ.* Quo lusu? *Sec.* Aciculis, vel juglandi-
bus. *Præ.* Quid mihi dabitis? *Prim.* Dicemus nomina
Præ. Quot dicetis singuli. *S.* Duo. *Præ.* Dicite igitur: *P.*, *Paper.*,
Charta; *Inke*, *atramentum*; *Dixi*; *S.*, *A booke*, *liber*; *A little booke*,
libel.

LIBER PRIMVS.

libellus. Dixi, a cherrie, cerasum: nutes, iuglandes. Diximus. P. quām belli estis homunculi. Ludite ad cœsam usque. P. Gratias agimus, præceptor.

COLL. LIX.

A. B.

Vbi nunc est pater tuus? B. Puto eum esse Lugduni. A. quid illic agit? B. Negotiatur. A. Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatus. A. Valde miror quā audeat illic commorari tot dies, quum pestilentia tanta sit per totam urbem. B. Non est adeo mirandum. A. Itāne tibi videtur? B. Ita profecto: fuit enim alias in maiore periculo: sed Dominus Deus semper eum custodivit. A. Credo euidem, & adhuc custodiet. Sed quando est reversurus? B. Nescio. In horas expectamus. A. Reducat illum Deus. B. Ita precor.

COLL. LX.

Eliseus. Delphinus.

Qua de re sic elatus es lātigia? D. Pater meus advenit modò. E. quid mea refert? D. Imo plurimum, quia nobis impetravit ludendi veniam. E. Ait tu? D. Vide pueros iam ludentes in area. E. Ludant sānē alii, ego studere malim, quām ludere. D. Nec minūs ego, sed in tempore: Nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent*. Vnde & nos recte monet Cato noster.

*Interpone tuis interdum gaudia curū,
Ut possis animo quemvis sufferre laborum.*

E. Vera sunt quæ dicis, fateor, sed interim omitte me, ut serio studeam. D. Per me studeas licet, nihil impedio; at ego hac utar occasione. E. Vtere sānē.

COLL. LXI.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, item aliis.

Heus pueri, heus, heus? Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Echo, inepte, nondum quarta exacta est. N. Immo ferè semihora post quartam. Q. Cur non dedisti signum? N. quia tintinnabuli funis fractus est. Q. Clama iterum, sed attolle vocem. N. Heus pueri, recipite vos omnes. Festinate, festinate, inquam, urget præceptor. Q. Desine clamare; ocurrunt omnes.

COLL.

COLL. LXII.

Orantius. Quintus:

Quid ita latus es? **Q.** Quia venit pater. **O.** Ait' tu? unde venit? **Q.** Lutetia. **O.** Quando advenit? **Q.** Modo. **O.** Iamne salutasti? **Q.** salutavi, cum ex equo descendere. **O.** Quid amplius illi fecisti? **Q.** Calcaria detraxi & ocreas. **Q.** Miror te non mansisse domi propter ejus adventum. **Q.** Nec ille permisisset, nec ego vellem, praesertim nunc, quum audienda est praelectio. **O.** Bene tibi consulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater, valeret? **Q.** Recte, Dei beneficio. **O.** Evidem gaudes plurimum, tua & ejus causa, quod salvis peregrin redierit. **Q.** Facis ut amicum decet. Sed cras pluribus verbis colloquemur: Vide praeceptorem, qui jam ingreditur auditorium. **O.** Eamus auditum praelectionem.

COLL. LXIII.

Marcus. Aharon.

Miseret me tui. **A.** Quid ita? **M.** Quod penna tua tam misere abutaris. **A.** Quomodo abutor? **M.** Quia pessime tractas eam in acuendo. **A.** Non est culpa mea, ne quid erres. **M.** Cujus igitur? **A.** Scalpelli mei, cuius acies obtusa est. **M.** Scalpellum in culpa non est, sed tuipse. **A.** Cur stud dicis? **M.** Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodato, saltum ad præsens negotium. **A.** Non audeo petere. **M.** Quid times? **A.** Ne mihi denegetur. **M.** Ecce tibi meum. **A.** Gratias ago. **M.** Utter quantum voles, sed recte. **A.** Sciens non abutar. **M.** Nec sis posthac tam verecundus in petendo. **A.** Sic est ingenium meum: soleo libentius dare quam petere. **M.** Utinam multi essent qui similes; sed tamen qui libenter dat beneficium, is quoque petere liberè potest. Sed ego te nimis detineo; perfice quod coeperas.

COLL. LXIV.

A. B.

Cur non venit Petrus in scholam? **B.** Est occupatus. **A.** In quo negotio? **B.** In ligno struendo. **A.** Qui scis? **B.** Dictum est mihi. **A.** A quo? **B.** A patre ejus. **A.** Vbi eum vidisti? **B.** Fuit mihi obvius quoniam venirem. **A.** Vide ne mentiaris, nam ex illo queram, si forte occurrit mihi per vias. **B.** Reperies sicut dico.

COLL.

COLL. LXV.

Sulpitius Rogerus.

Cur hodiè manè absuisti? R. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere? R. Quia ad me scripserat. S. Ergo rescripsisti. R. Propriè loqueris. S. Vnde tibi miserat literas? R. Rure: nempe ex villa nostra. S. Quando rus profecta est? R. Superioribus diebus. S. Quid agit ruri? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissimum? R. Præparat ea quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S. Prudenter agit. R. Vnde istud probares? S. Nam omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens. R. Quis te istud docuit? S. Quidam pædagogus dictavit è Cicerone. R. Qua occasione? S. Quum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadém, postero die. R. Profectò rectè monebat. S. Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri vestra negotia? R. Immo, & villicam habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid igitur opus est illic tuæ matris opera? R. Quia melius novit providere rebus omnibus, quam isti imperiti ruricole. S. Nihilne amplius? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse: perge. R. Etiam (ut ex patre audivi) præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda. S. Ergo pater tuus nunc potius deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet? R. Quia tuus est in arte sua occupatus. S. Majorem (ut opinor) ex ea re fructum percipit. R. Quis dubitet? S. Inde igitur sit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est revertura? R. Vix ante perfecitam vindemiam. S. Quid tu non ibis vindemiatum? R. A matre (ut spero) brevi accersar. Sed quælo te, quid cogitamus? Iam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet: curramus & nos ne postremi simus.

COLL. LXVI.

Riparius. Amadus.

Avidivitne horologium? A. Dudum sonuit. R. Dinumerasti horas? A. Dinumeravi. R. Quota est? A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus: fac ut paratus sis. A. Vbi merendam peredero, ecce me paratum. R. Cur me-

LIBER PRIMVS.

meridiè non adfuisti nobiscum? **A.** Prodieram cum bona via
præceptoris. **s.** sed interim sum tibi impedimento. **A.** Nihil impedit, ne bolum quidem perdi*interpallatione*
tua. **R.** Bene habet; Perge, sed matura,

COLL. LXVII.

Ligarius. Sarafius.

FEcistine officium tuum? **S.** Qua in re? **L.** In repetenda
prælectione, **s.** Nihil adhuc repetivi. **L.** Quid causæ fuit?
s. Expe^ctabam dum rediret compar meus. **L.** Quo ille ivit?
S. Domum. **L.** Quid eò? **S.** Petitum merendam. **L.** Quid si
redibit seriūs? **S.** Nescio, fieri potest. **L.** Vis intērēa mecum
repetere? **s.** Evidem non recuso. **L.** Secedamus igitur, ne
quis molestus sit nobis. **S.** Profectò bene mones: nemo stu-
dere potest in tanta ambulatorum strepitu & clamore. **L.**
Aspice illic locum remotissimum ubi nulli sunt ambulantes;
S. Eamus illuc.

COLL. LXVIII.

D. II.

Quo properas? **E.** Eo cœnatum; quid tu? **D.** Iam cœnavi.
Q. Quota hora? **D.** Quinta, ut ferè solemus. **E.** Quid nunc
ages? **D.** Repetam aliquid eorum quæ reddere habemus cra-
stino die. **E.** Ego didici ex p^rædagogo meo, non esse tam citò à
cibo studendum. **D.** Istud ego quoque didici, sed volo nunc
ediscere. **E.** Quid ergo facies? **D.** Ego quasi animi causa præle-
ctionem, particulatim aliquoties legam & relegam. **E.** Quid
tum? **D.** Ita paulatim fieri, ut sine cura, sine tedium, sine molestia
bonam partem prælectionis ediscam. **E.** Ista non satis intelli-
go: & certè videris mihi supra x^tatem sapere. **D.** Non est res
adèò difficilis, quin te docere possem, nisi ad cœnam propera-
res. **E.** De cœna in tempore admones, ego igitur ejus causa
me domum recipio. **Vale,** **D.** Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIVNCVLA QVAE SEPTEM.

proximis colloquiis præfixa erat.

Ne pueri nihil agendo discant male agere, præsertim otioso ser-
mone, prævisq; aut inceptis colloquiis se se in vicem corrumpen-
tes, omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptorum in-
gressu expectant, assuecant intērēa bini terni^{ve} in quod ab eo præ-
scriptum

L'IBERT PRIMVS. R

Scriptum fuerit, simus repeteremus; plurimum proderit hac illis jucunda
dæ exercitatio: eosque interim ab orio, Lescovia, multisq; aliis re-
bus malis quibus offenditur Deus, avertare poserit. Sed quia, sine
querili colloquio ejusmodi repetitiones tractari non soient, pueri
autem ipsi nisi instituti fuerint, nihil aliud quam barbarè loquun-
tur; sed corco ut Latinè inter se loqui paulatim descant bac de re,
hic aliquot breves colloquends formulas proposuisse. Caserum in
præceptoris diligentia situm erit, ut bac ipsa colloquia discipulū
aliquoties interpretentur, doceatque quomodo in his eis alii eis
generis qua tradere ipse poserit se se & domo & in schola debeant
exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ita sit progressu
temporis ut promptiores semper & alacriores eos habentur sit ad
ea mature reddenda qua prescripsit. Hinc etiam consequetur,
ut minore cum labore ac molestia docendi munus exequatur.

COLL. LXIX.

A. B.

Visne repetamus unà? B. Quidnam? A. Id quod nobis
præscriptum est. B. Evidem volo, sed quo genere repe-
tendi uteamur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor
nos monet & c. A. Rectè monet, sed malè paremus. B. Vter
inciperet. A. Ego si tibi ita placet. B. Maximè placet, incipe
igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis latinè
declinantur.

Magister, puer, dominus, Ianius, Antonius, regnum.

B. Quæ sunt hodiè declinanda? A. Hesternum quidem ei
Ianius, hodiernum verò Antonius. B. Cur nos repetimus
quotidiè, quod pridiè reddidimus. A. Quia sic præceptor
jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet. A. Ad confirmandam
memoriam. B. Age, declina Ianius.

A. N. S. hic Ianius, G. hujus Iani, &c. ad finem usque.
B. Verte Anglicè. A. Ianius, Iani, g. m, & buscher.

B. Declina Antonius.

A. N. S. hic Antonius, G. hujus Antonii, D. huic Anto-
nio, &c. ad finem usque.

B. Verte Anglicè. A. Antonius, Antonii, g. m, est nomen vi-
tis, it is the proper name of a man: Anglicè, Anthonie. B. Cur dicis
nomen viri, tu nondum es vir. A. Fatoe, sed sunt alii Antonii.

qui

LIBER PRIMVS.

qui viri sunt. *B.* Utinam aliquādo vir evadas. *A.* Evadam, Deo
juvante. *B.* Attende nunc: ut vicissim audias me. *A.* Iustus sum,
dic audacter. *B.* Secundæ declinationis nomina. *A.* Definē,
præceptor ad eū. *B.* Audio tūscentem; definamus, ne putet
nos garrire.

COLL. LXX.

C. D.

Mox aderit præceptor: repetamus. *D.* Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis: Omnia teneo memoria. *C.* Quid tum? quanto səpiùs repetes, tanto melius renebis. *D.* Bene mones, habeo tibi gratiam. *C.* Incipe, tempus abit. *D.* Quartæ declinationis, *C.* Erras Daniel; incipiēdum est ab exemplo hesterno. *D.* Erravi, fateor. *C.* Dic igitur nunc rectè. *D.* *N,S.* Hoc sedile. *G.* hujus sedilis, &c. ad finē usque, Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur. *N,S.* Hic sensus. *G.* hujus sensus. *D.* sensui. *C.* Hæc hactenus, audio præceptorem.

COLL. LXXI.

E. F. G.

Quid agis, Francis? instat præceptoris adventus. *F.* Scilius
cer, instat: nondum est semihora post secundam. *E.* Tamen
non debemus interim tempore sic abuti; repetamus. *F.* Non
stabit per me: ego enim sum paratus. *E.* Incipe igitur. *G.* Ex-
pectate parumper quæso: ego sum vestræ decuriaz. *E.* Matura,
dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos do-
cti præceptor. *E.* Satis est verborū; attendite. *G.* Quid aliud
agimus? *E.* Tertiæ declinationis nomina his exemplis La-
tinè declinantur, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedile,
Veſtigal, Laquear. *F.* *N,S.* Hæc Rupes. *G.* *G.* hujus rupis.
E. *D.* huic rupi. *F.* *Ac.* hanc rupem. *G.* *V,O* rupes, *E.* *Ab.* ab
hac rupe. *F.* *N,P*, Hæc rupes. *G.* *G.* harum rupum, *E.* Erra-
sti Gabriel, corrige erratum. *G.* *G.* harum rupium. *E.* *D.* his
rupibus. *F.* *Ac.* has rupes. *G.* *V,O* rupes, *F.* *Abl.* ab his ru-
pibus. *F.* Verte Anglicè. *G.* Rupes rupis. *g. f.* *Arocke.*
Pone in oratione. *F.* Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. *F.* Alta rupes, *An high rocke?*
E. More patrio dicis, aspira fortiter high. *F.* *An high rocke.*
G. *N,S.* Hæc messis. *E.* *G.* hujus messis. *F.* *D.* huic messi, &c.
usque ad finem hujus nominis, deinde sic pergunt colloqui.

C

E. Ambo

L I B E R S E C V N D V S.

E. Ambo errasti. F. Erravi fateor. G. Ego quoque, sed uter erit
victus? E. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultisne di-
camus iterum ad memoriam confirmandam? F. Quidni? G.
Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore
pleno. G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium; incipe
Francis. F. Tertiæ declinationis, nomina, &c.

C O L L. LXXII.

H. I.

VIsne repetere mecum? I. Curtam citò? H. Ne observa-
tor nos deprehendat garrientes, aut otiosos. I. Age, re-
petamus, sed uter incipiet? H. Ego quia viator sum. I. Die
igitur. H. Prudens nomen adjectivum, sic declinatur per ge-
nera: Hic prudens, g.m. hæc prudens, g.f. hoc prudens, g.n.
Idem nomen sic declinatur in casus:

N. s. Hic hæc & hoc prudens. I. G. prudentis. H. D. pru-
denti. I. Ac. prudentem, & prudens, & ad finem usque.

C O L L. LXXIII.

L. M.

CUr tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igi-
tur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id
ago: repetamus unà. M. Fiat, sed quam rationem tenebimus?
L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet
mihi conditio. L. Sed ne sis mihi austerior. M. Ne timeas, no-
sti me satis. L. Novi. M. Declina Lego in modo infinito.

L. Infiniti modi, tempus præsens, & præteritum imperfe-
ctum, Legere. Præteritum, perfectum, & plusquam per-
fectum, Legisse. M. Perge. L. Sine me paulisper respirate,
quæso præceptor. M. Age, si no; satisne respirasti? L. Satis.
M. Perge nunc.

L. Futurum indefinitum, Lecturum esse. Gerundia, Le-
gendi, &c. ad finem usque.

M. Gaudeo te rectè fecisse officium, L. Ego verò mihi
gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex ani-
mo. L. Ex animo certè. M. Bene habet, desinamus, sentio
præceptoris adventum. L. Ecceum, adest.

C O L L. LXXIV.

N. O. P. Q. R.

H Eus pueri, nos hic sumus quinque, repetamus hodier-
num

LIBER PRIMVS.

num verbum ut solemus coram præceptore. O, Nemo (us opinor) contradicet. P, Quis contradiceret? nostra omnium res agitur. Q, Incipe igitur Nicolae, qui primus sedes.

N. Optativi & subiunctivi modi, præsens tempus, Sing. Audiam. O. Audias. P. Audiat. Q. Pl. Audiamus. R. Audiat. N. Audiant. O. Præteritum imperfectum, Sing. Audirem, P. Audires. Q. Audiret, R. Pl. Auditemus. N. Audiretis. O. Audirent, P. Præteritum perfectum, Sing. Audiverim, Q. Audiveris, R. Audiverit, N. Audiverimus, &c. V/que ad finem verbi hoc pergant ordine.

COLL. LXXV,
S. T. V.

Hic dies est nobis feriatus, & jam satis losimus. T. Satis opinor. S. Vultis ergo ut animi gratia conferamus de studiis nostris? T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratissimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tentemus declinare aliquod verbum Latinè simul & Anglice. V. Incipe igitur, quia nos provocasti. S. Faciam quando ita placet vobis. Audiamus. Indicativi, præsens tempus.

Sing. Doceo, I teach; doces, Thou teachest: docet, He teacheth. Pl. Docemus, We teach; docetis, Ye teach: docent, They teach. T. Præteritum imperfectum, Sing. Docebam, I did teach; docebas, Thou didst teach: docebat, He did teach. Pl. Docebamus, We did teach; docebatis, Ye did teach: docebant, They did teach. V. Præteritum perfectum, Sing. Domiui, I have taught: docuisti, Thou hast taught: docuit, He hath taught. Pl. Docuimus, We have taught; docuistis, Ye have taught: docuerunt vel docuere, They have taught.

S. Aliter Anglice, I have taught, Thou hast taught, He hath taught, We have taught, Ye have taught, They have taught. T. Præteritum, plusquamperfectum, Singul. Docueram, I had taught; docueras, Thou hadst taught, &c. Sic pergynd, ueremus placet.

FINIS LIBRI PRIMI.

COLLOQUIORUM SCHO- LASTICORVM, LIBER SECUNDVS.

COLLOQVIVM PRIMVM.

Cornelius. Martialis.

Vid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre,
C. Quando accepisti? M. Heri vesperi. C.
Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis quis tibi
reddidit eas? M. Ancilla quædam à caupo-
ne. C. Vnde sunt datae? M. Lutetia er-
c. Quo die? M. Non dum licuit inspic-
c. Nempe ego te interpellavi. M. Parum refert, non a-
sum occupatus. C. Age, perlege tuam epistolam; ego in
studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLL. I I.

Musicus. Herardus.

Quo in statu sunt res vestre^z Luggdunenses? H: Nescio,
Quam pridem nihil audivimus? M: Nihilne scripsit fra-
ter tuus? H: Post menses duos nihil literarum misit
quod viderit pater. M: Fortasse ægrotat. H: Minime vero,
nam tabellarii tæp^z nobis salutem nunciant verbis ejus. M.
Libenter audio illum recte valere; Valde eum diligo, quia
fuit mihi suavissimus condiscipulus. H: Ille (ut opinor) te
vicissim diligit. M: Id vero mihi non est dubium. Sed n
hora vocat; eamus in auditorium. H: Maturemus, jam tec-
tatur Catalogus.

COLL. III.

Observator. Brisantellus.

Definite, O pueri, garrire absentem magistro,
Verba, quibus summus leditur ille patet
De studiis potius rati^z e^z rebus honestis:
Discit^z se, aptaque verba loqui.
Discit^z et inter reddenda revolvere sapere,
Doctor enim pueris semper adesse^z negat,
Discit^z

LIBER SECUNDVS.

Discite sedari vestigia certa bonorum,
Oria vos fallant blanda carere precore.
En ego pramoneo, vos ne delectet abutis
Tempore: ne tergum verbera dura premant.

Ecce iterum vobis morum prædico magister,
Si quis eris caſu ne mihi desitio.

E. Define plura loqui nemo parere recusat,
Est monitor nobis opus illa pater?
Illiisque patrum Natura, cui Nomen IESVS:
Et qui nos renovans spiritus intus alit.

Ob. Quem mihi sperasse tam respondere paratum?
Quis puer Angelicos mittit ab ore sanos?

O quæcum te memorem, nostra doctissime classem?
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit.
Non sum tam fælix ut fundam ex tempore versus,
Sed modo qua dixi præmeditatus eram.

Si meditatus eras qui nunc tam fundis aperte
Cætulios latices? quis furor iste nobis?

Ob. Nam tu a me, tantis moverunt carmina flammis,
Ut mihi nunc videar posse movere seruas.

E. Sed cur immeritum tantum me laudibus effers?
Est tribuenda uni gloria summa D E O.
Atque utinam eloquium nobis, spatiūque daretur,
Et nostra in laudes solveret ora suas.
Sed quia tempus adest ut hoc & mente precemur,
Idque jubes doctor: desino plura loqui.

COLL. IV.

Observator. Puer.

Q Vid agis? P: Scribo. O: Quid scribis? P: Sententias.
O: Quas? P: Ex novo testamento. O: Bene facis: unde habuisti? P: Hypodidascalus dictavit nobis. O: Quando? P: Heri, O: Qua hora? P: Meridie, O: Vbi? P: In aula. O: Qui aderant? P: Omnes domestici, præter pri-
mos & secundos. O: Vbi erant illi? P: In aula communis.
Obs: Quid agebant? P: Disputabant. O: Vale, & perge
scribere.

COLL. V.

Observator. Pueri studentes.

Quid vos hic agitis pueri? Mihi videmini garris, & nugas agere. Quidam pueri. Longè talleris, nam repetimus unum. O. Qua de re? P. De verbis anomalis id quod reddendum est hora tertia. O. Bene facitis. P. Vis audire nostrum colloquium? O. Immo pergit, magis opus moveo, volo tendere laqueos picis & graculis. P. In area multos ad sollem invenies. O. Retibus est illuc prada parata meis.

COLL. VI.

Observator. Pueri garrientes.

A Tat ecce nunc capti estis: non fatemini. Quidam pueri. Certe famulur ingenuè: sed non dicebamus mala verba. Quiso te mi Nicolae, ne velis notare nos. O. Quid garriebatis? Audivi nescio quid de jentaculo. P. Illud est, quebamur de jentaculo matutino, quia famulus non debet nobis in tempore. O. Duto id fuisse, nec certè est valde magnum malum, nisi quod sunt otiosa verba. P. Sed Laus-locuebamur. O. Audivi, sed non erat fabulandilocus. Tunc (ne scitis) hoc pusillum temporis, à merenda, debet esse valde pretiosum, quum sit dicatum studio: scilicet diligenter quisque præparet ad reddenda magistris etiam si scripserint: nonne verum dico? P. Certè verum discebas, non debuissemus legere simul de Testamento quæ mox debemus reddere; sed ignosce precor, suavissime Nicolae. Nonne erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. O. Si sic feceritis, præceptor vos amabit tantum minuta sur intestina. Nonne videtis quemadmodum diligat bonos pueros, & studiosos? Nec amat solum, sed etiam laudat, & præmiolit afficit. P. Ista scimus, & quotidie experimur. O. Ergo mementote, & promissa facite. P. Facebili puer hanc culpam? O. Tacebo, sed ea lege usciam in area recidere. P. Cavebimus. Christo favente.

COLL. VII.

Nomenclator. Pueri.

Vbi est frater tuus? P. Modo ivit domum. N. Quid est? P. Petitum nobis opsonium. N. Quid est opus est opsonio? P. In merendam. N. Quid est in area vestra? P. Non. N. Quid istud?

LIBER SECUNDUS.

let nobis dare obsoniū, nisi in præsens tēpus. N. Nempe, qui novit vos esse gulosos. P. Quomodo gulosi sumus? N. Quia fortasse uno cōviētu devoratis, quod in tres datum fuerit. P. Tace, ego dicam fratri te nos gulosos vocare. N. Tace, ego dicam præceptorū frātrem tuum nihil aliud quām discurre-re. P. Atqui prodire non solet nisi cum bona venia præcep-toris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens est præceptoris, ne ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. N. Immo, ille viderit quid præceptorī respondeat.

COLL. VIII.

Pastor. Langinus.

FRATER tuus venit ne Lugduno? L. Iam venit heri ante me-ridiem. P. Nihilne literarum tibi aetulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Prospera omnia. P. De quā quid narrat potissimum? L. Ait illum Dei beneficium, quām planè febri carere, & paulatim convalescere. P. Gaudet in-ane, Deumque precor, ut pristinam valitudinem brevi recuperet: sed cur ille ut solet nihil ad te scripsit? L. Negat frāter eum potuisse scribere. P. Quāmobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus. P. Nihil mirum quām tam graviter ægrotaverit, sed ille nihil ad te misericordia mea pecuniam. P. Euge nullus est jucundior nunciū. L. Quia aiunt. P. Tu vero sic respondes, quasi fabulam aenam. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Mirum mendacium. P. Ego ne mentitus sum? L. Non dico te esse mendacum, sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dic operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nunciū quām de allata nobis pecunia, quid Euangelium Christi? quis est jucundior nunciū? gratia Dei, quam Christus aetulit nobis per Euangelium. P. Faccio ut illo jucundius Euangelio, iis donis rediutis, quām amplectuntur. L. Evidenter. P. Tunc tebar de humanis & terrenis habuimus. P. Non aliquid disti. L. Ita solent boni omnes. P. Tunc tebar de divinis. L. Tunc loquimur.

L I B E R S E C V N D V S.

Iurinam illud adeo vulgare & protritum foret, ut omnes in Christum crederent. L: Nunquam credent omnes. P: Quid prohibet? L: Quia multi sunt vocati, pauci vero electi: sicut Christus ipse testatur. P: Sed ne te diutius teneam, potesne facere ut fratre tuoro paucis coveniam? L: Vix possu. P: Quid ita? L: Nam habet a patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P: Nonne coenabit domi apud vos. L: Coenabit opinor. P: Ibo igitur sub horâ coenæ. L: Veni precor: & eadem opera nobiscum coenabis. P: Non recuso. L: Interim vale: sed fac memineris adesse tempori. P: Quota hora? L: Ante sextam. P: Hora est mihi commodissima.

COLL. IX.

Vignolus. Angelinus.

R: Ogo te Angeline, compinge mihi hanc chartam. A: Quid in te? Non est ars mea. V: Ut tamen sepe compingis illis. A: Quid habet schedas? V: Octo, sed jam sunt complicatae, statinuere membrane. A: Quid dabis si tibi compes? R: Nihil habeo quod possum dare, nam pecunia nulla. A: Dignus quare tibi alium opificem: non enim gratis. V: Mihi Angeline, tu es tam bonus, denegabis mihi rem? A: Non tu quid habet proverbium. V: quod propter pauca dicit? A: Manus manum fricat. V: Quid hoc sibi vult? R: Nonne quid si quid velis accipere. V: Si quid haberem certe, nonne libenior. A: Cedo merendam tuam. V: Merendam, ah, nonne inferum quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem. A: Merendam parva res est. V: Sed vehementer esurio. A: Quid esurio? V: quia nihil prandi, nisi frustum panis, & tres autem annos regnantes. A: Echo, quid causa fuit? V: quia mater dominus uerba. At quis ergo tibi dedit merendam? V: Ipsa. A: Atque uerba sua abfuisse. A: Verum est, aberat enim tempore prandi, nec redit, nisi paulo ante merendam. A: Nihilne edisti omni ante quam in ludu venires? V: Nihil, A: Cor non? V: quia imebam non adesse in tempore. A: Tunc inquit, natus te in adiutorio debet. V: Sed raro audimus a nobis uerba, uerba? V: quia longe nimis ab illa schola distans. A: Tunc nra omnia que mihi narras, uera proposita. A: Line. V: quia mihi quam chartam, ut mihi compingas. A: Nonne libel-

LIBER SECUNDVS.

libellum, tu interim ede merendam tuam. V: Ego petam in
matre sextantem, quem dabo tibi. A: Cave petas nihil volo,
quin potius darem tibi, si egeres. V: Ago tibi gratias. A: Non
ne putabas me serio petere abs te merendam? V: Proseculo sic
putabam. A: Atqui dicebam joco. V: quam obrem? A: Verpau-
lis per audirem te latinè fabulari. Nam quod bene discas, gau-
deo; quanti emisti chartam hanc? V: Dedi pro codice aitem
cum semissem. A: Non emisti male, bona est, sed non reditè com-
pliasti. Habes membranam? V: Ecce tibi. A: Bene res habet, ego
citius confecero, quam tu merendam perederis. V: Ha-
bebo tibi maximam gratiam, mi Angeline. A: Honestè loque-
ris, sed memento fili, ut semper vivas in timore Domini, diligenter
obedias matri: sis frequens in schola, diligens in stu-
dio; ne verseris cum pravis ac dissolutis, denique quibus in-
teris benefacito, quomodo vides me fecisse tibi. Apud
tin? V: Optimè. A: Fac igitur ut sape recorderis. V:
Deo volente, A: Ede nunc otiosè.

COLL. X.

Davinus. Maius.

Q Vid tibi dedit mater in merendam? M: Vide. D: Ego ell
sed quzenam? M: Bubula. D: Vtrum recent an falso?
bubula salita. D: Vtrum pinguis an macra? M: Ego inen-
vides macram esse? D: Annon malles esse virulissam? M:
vecinam? M: Vtraque bona est, sed in omni genere sapit mihi
hædina, præsertim asa. D: Hem delicatule, jamne palatū? M:
doctum habes? M: Dico ut sentio, non enim est mendacium.
D: Absint à nobis mendacia. Sumus enim filii Dei. & C
fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. M:
Sed ad rem, Suilla quoq; vescor libenter, modico salo, spesa
fa & bene cocta. D: O mirificam Dei gratiam, qui de nobis
tot opsoniorum generu, & tam bona, M: Quot puras, ut in me in
urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo vicitur, nec tam
ad satiuitatem. D: Non dubito multos esse, ranta præscrevimus
anoniam, & rancu, nisi sq; nos, in tanta bonarum herum copia
quæsus. M: Quis magere debemus? quas laudes illi dicere?
D: Ejus, qui misericordia magnifica ubiq; predicemus, atq; inces-
tim prædicemus. M: Quis in uoto misereatur nōpiz, M: Vnde
ipse

LIBER SECUNDVS.

ipse corda nostra suo spiritu ad eam rem penitus afficiat.
D. Ita precor,

COLL. XI.

Arnoldus. Bessonius.

Lud. 506

Q Vid rideas? B. Nescio. A. Nescis? magnum signum stulti-
tiaz. B. Me igitur stultum vocas? A. Minimè verò; sed dico
tibi argumentum esse stulticaz, quum quis ridet, & ridendi
causam nescit. B. Quid est stultitia? A. Si diligenter evolvas
Catonem tuum, istud quod queris invenies. B. Nunc non ha-
beo meum Catonem, & volo aliam rem agere. A. Quod ha-
bes negotium? B. Habeo ediscere aliquid de Rudimentis. A.
Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi quæso de stul-
titia in Catone. A. Stultitiam simulare ~~ero~~ prudentia summa est.
Annon hac didicisti? B. Immo, sed non recordabar. A. Quin
domi eris, inspice librum tuum. B. Quantas gratias ago tibi.
Ego prōponam alicui istam quæstionem, qui non poterit mi-
hi respondere, & sic erit vicitus. A. Tace puer, & tūde ne vapu-
les. B. Non multum curo: ego ferē teneo prælectionem. A. Nisi
taceas, dicā observatori: qui te statim notabit. B. Mane, ma-
ne; nihil dicam ampliū. A. Sed memento id quod dixi tibi.
B. Quid est? A. Ne rideas unquam sine causa. B. Sed ridere nō
est malum. A. Non dico istud. B. Quid igitur? A. Stultum est
sine causa ridere. B. Nunc intelligo. A. Recordare sepe,

COLL. XII.

Cleophilus. Melchisedec.

E Cquid habes novi? M. Accepi literas à fratre qui Lugdu-
ni habitat. C. Quando accepisti? M. Heri, sub noctem.
C. Quis attulit? M. Piscarius. C. Quidnam intellexisti ex ipsis
literis? M. Omnia bene illic habere, quod ad Euangelium per-
tinet. C. Verāne prædicas? M. Expectas literas ipsas ostendam
tibi à prandio. C. Est profecto quod nostris fratribus gratu-
lemur. M. Scilicet, quodque Deo nostro gratias maximas aga-
mus. C. Id quidem præstare debemus omni tempore: sed
nunc maximè quum audimus ea, quæ ad gloriam cuius præci-
pue pertinent. M. Utinam hoc semper habeamus in memo-
ria. C. Communicabis igitur mecum tuas literas? M. Ut pro-
misi. C. Ergo post prandium. M. Etiam dubitas? C. Inter ea va-
le. M. Vale, & salve Cleophile.

44. L. L.

COLL. XIII.

Israel. Machaerus.

Esne domi frater tuus? **M.** Cur iltud rogas? **I.** Pro
volet eum convenire? **M.** Non est in hac urbe
igitur? **M.** Peregrè profectus est. **I.** Quando? **M.** Nunc
tius. **I.** Quoniam ivit? **M.** Lutetiam. **I.** Quà iter factum est?
M. Lugduno. **I.** Utrum pedes an eques ivit? **M.** Ivit aequo.
I. Quando est redditurus? **M.** Nescio. **I.** Sed quem terminum
constitdit illi pater? **M.** Iussit ut hic adesset ad vicesimum
hujus mensis diem? **I.** Ducat illum Deus ac reducat. **M.** Ita
precor.

COLL. XIV.

Durens. Ballivus.

Quando profecturus es domum? **B.** Cras, Deo juvante.
D. Quis te iussit? **B.** Pater. **D.** Quando autem iussit?
B. Ad me scripsit superiore hebdomade. **D.** Quo die
literas accepisti? **B.** Die Veneris. **D.** Quid continebant præter-
ea literæ? **B.** Omnes rectè valere, proximis diebus initium
fore vindemiarum. **D.** O fortunatum qui vindemiatum prope-
ras. **B.** Vis dicam patri meo ut te accersat? **D.** Quàm gratum
mihi faceres, sed vereor, ut nolit. **B.** Immò, gaudebit cum
propter nostram coniunctionem, tum verò quia & Latinè
colloquendo nos exercebimus, & de studiis unà interdum
conferemus. **D.** Oh, gaudio totus exilio. Amabò te id cura
mi animule. **B.** Sentes, interim Deum precemur, ut dicta,
facta, & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. **D.** Be-
ne mones, & certè ita expedit facere.

COLL. XV.

Aurelius. Lamberius.

Siste parumper gradum Lamberte, quò properas? **L.** Recta
domum. **A.** Quid eo? **L.** Mater vult me paucis convenire.
M. Nescis quam obrem? **L.** Nescio nisi forte vestimenta hyber-
na mihi facienda curerit. **A.** Istud est verisimile, iam enim instat
hyems. **L.** Iam visa sunt geliditia, & glacies etiam alicubi. **A.**
His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant
magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, quum
hic interea lenta pluvia tantum videremus. **L.** Ego quoque
dipsum audiri domi nostrę ex rusticis qui triticum nobis ad
exerant, sed cogor abrumperē sermonem ne mihi rascatur
mater

LITERA SECUNDUS.

mater. A: Sed heus tu, mi Lamberte, adfer mihi domo aliquot uvas, nam amplissima fuit vobis vindemia. L: Adferam (ut spero) utrique nostrum affatim: nisi si quid forte mater irata sit mihi. A: Istud avertat Deus.

COLL. XVI.

Pelignus. Bartholomeus.

Q Vonam is tam celeriter? B: Ad tonsorem. P: Ego quoque quitha tecum. B: Rogasti veniam? P: Non rogavi, sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. B: Festina igitur. P: Mox sedieto. Redii, eamus nunc jam. B: Quo yultu te praeceptor excepit? P: Hilario sanè. B: Eodem me quoque exceperas. P: Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivè. B: Quorusquisquo id non egrè fert? P: Etiam nos qui pueri suini, sèpiùs irascimur condiscipulis, quum studia nostra, quantulacunque sunt, interpellant. Sed iam desinamus, optimè tonsorem ante officinam video. B: Eugè, nulli sunt igitur expectantes, ita fiet, ut minus diu moremur.

COLL. XVII.

A. B.

Q Vo nunc solus abis? B: Semper à verbis aliquid auspicaris. A: Facile est carmen incipere, deducere nō item, sed dic quò nunc is? B: Recta in portum. A: Quid in portu habes negotii? B: Viso ecquid alimenti mihi adveyctum fit. A: Vis me tibi comitem? B: Imò etiam ducem, si tibi id videatur. A: Nunquam dux esse didici: sed sèpe egi comitem. B: Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari: eamus hinc. A: Eamus sanè, confabulari licebit amplius ambulando in ripa lacus, si navis nondum appulsa sit. B: quid si jam sit appulsa? carmen deambulare satis diu poterimus dum exoneratur.

COLL. XVIII.

Nomenclator. Puer.

V Bi est Petrus? P: Ivit foras. N: quo? P: Abiit rus, N: quocum? P: Cum patre, N: quis venerat accessum? P: Pateris famulus. N: quando est in urbem rediturus? P: Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N: A quo petivit abeundi veniam? P: Ab Hypodidascallo. N: Cur non potius à ludimagistro? P: Ad negotia prodierat. N: Sat habeo.

coll

COLL. XIX.

Richardus. Niger.

Quo ascendis? N: In cubiculum nostru. R: quid eđ. N: Pe-
titum thecam scriptoriā. R: Adfer mihi cingulū eadem
opera. N: Vbi est? R: Super arcā meā, N: Adferām,
sed tu me hic expecta, R: Nusquam moyeo.

COLL. XX.

Levinus. Gerardus.

Hecus Gerarde? G: Quid vis? L: Accerferis. G: quis me vo-
cat? L: Frater tuus, G: Vbi est? L: Pro foribus te expe-
stat. G: Certò scis est: fratrem meum? L: quidni sciam? vidi
illum, & sum alloquutus, G: Viso sanè quis sit.

COLL. XXI.

Puteanus. Vilactus.

Nescis veritum esse, ne submisse loquamur inter nos? V.
Quidni scirem, cùm præceptor tam sèpe nobis inculcat
eius rei causas? P: Cur igitur modo faciebas contrà. V: quia
Isaias ita me cœperat alloqui. P: quid tum? debuisti illum
admonere, non imitari. V: Débui, sed tunc mihi non venit
in mentem. P: Sed interim notandus es. V: Minimè vero,
nisi vis esse ipso præceptore severior. P: Dic mihi causam.
V: quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte deli-
ctum agnoverit; modo ne tale sit factum quod verbo nisi
interdictum sit. P: Nonne à D E O præceptum est, ut pa-
rentibus obediamus? V: Illud est quinti Decalogi præcep-
tum. Puteam: Atqui (ut habemus in Catechismo) præcep-
tum illud patet latius. Nam parentum nomine præceptores
complectitur, & magistratus, & denique omnes quibus
Deus ipse nos subiecit. V: Non equidem nego vera esse quæ
narras, sed malo præceptorem consulere, quæcum tecum dis-
putare, alioqui in maius malum me induceres, quod est con-
tentio noster. multò magis à præceptore veritum. P:
Æquum dicas, memineris igitur præceptorem admonere,
quum rationes à nobis exigit. V: Ne putes me oblicurum,
præteritum quæcum mea res agatur.

COLLOQ. XXII.

Roffetus. Ferrerius.

Vnde venis? F: E foro. R: quid illic audisti novis? F: Nihil.
R: Nihil? F: Nihil prorsus. R: mirum est te nihil audisse

L I B E R S E C V N D V S.

de bello, aut de cæteris rebus Anglicis. F. De iis quæ nihil ad
vitæ pertinent non soleo percontari. R. Esto: sed tamen alia
quid vel in transitu audire soles. F. Ne mentiar, intellexi non
nihil in transitu. R. Narr a quæso. F. Nunc non est narrandi
spatium. R. Cur non? F. Est mihi alio properandum. R. Quo-
nā? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud
audiamus. F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabò te fac
liceat. F. Dabo operam, sed me deringes diuinius. Vale.

C O L L . X X I I I .

A. B.

V Nde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater.
A. Quid egisti in foro? B. Emi pyra. A. Nescis nobis ve-
titum esse emere fructus aliquos. B. Quis illud ignorat, nam
dictum est palam in aula. A. Qui igitur ausus es emere pyra?
B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in me-
rendam, Quid mali feci, si parui matri.

C O L L . X X I V .

Franciscus. Dionysius.

V Bi fuisti his diebus? D. Ruri. F. Quo in loco? D. In vi-
la nostra. F. Quid agebas illic? D. Ministrabam patri.
F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quan-
do illinc redisti? D. Heri tantum. F. Quid pater? D. Vna me-
cum reversus est. F. Bene factum, sed quo nunc is? D. Recta
domum. F. Sed quando repetes ludum literarum? D. Cras,
iuvante Deo, aut ad summum perendiè. F. Ergo interim va-
le. D. Et tu vale mi Francisce.

C O L L . X X V .

Fontefius. Cortesius.

Q Vando redditurus est Blasius? C. Non certò scio, fortasse
die crastino, cur istud rogas? F. Quia secum abstulit ca-
talogum, & præceptor irascetur, si nemo sit qui reciteret.
C. Relinque mihi istam curam: habeo catalogi exemplum.
F. Recitabis igitur. C. Recitabo. F. Bene facies, & noster
Blasius referet gratiam, si qua se offeret occasio.

C O L L . X X VI .

Garbinus. Furnarius.

Q Vod est tibi domicilium? F. Paterna domus. G. Vnde
nunc venis? F. Domo. G. Vbi prandisti? F. Domi. G. Vbi
casnabis? F. Domi yestræ, ut spero. G. Qui scis? F. Pater
ipse.

LIBER SECUNDVS.

ipse tuus hodiè me invitavit. G. Vbi illum vidisti? F. Domi Vationis. G. Quod illic erat tibi negotium? F. pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostræ se velle convenire me otiosè. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem; sed eam locat quibusdam in quatinus. G. Locat igitur domum propriam, conductit alienam. F. Scilicet ut ex me audis. G. Quantu[m] locat? F. Octo-decim aureis Italicis, quos nunc Pistoletos vocant. G. Cur illam non potius habitat? F. quia sita non est in loco satis commodo, sive ut ita loquar P[ro]mercatorio. G. Sed illam alienam quantu[m] conductit. F. Longe pluris. G. Quantu[m] igitur? F. quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima: sed quid agas? Loci commoditas id facit. G. Age (ut aliquando tandem si-
am) dic precor, scisne ubi cras futurus sis? F. Domum re-
terrar, ut inde in scholam me conferam, siquidem permis-
erit Dominus. G. Cur addis, Si Dominus permiserit? F. Quia si-
ne permisso Dei, ne domo quidem exire possemus. G. Istud
audivi s[ecundu]m ex præceptore. F. Cur ergo rogabas? G. quia nun-
quam nimis dicitur quod bene dictum fuerit, præsertim ubi
de rebus divinis agitur. F. Istud quoque ex præceptore didi-
mus. G. Verum, sed utile est talia s[ecundu]m repetere ad memo-
riam exercendam. F. Vide quo nos sensim adduxerit tua pri-
ma interrogatio. G. Tantum volebam paucis verbis tecum
locari. F. Age, quoniam nunc facis animu[m] exercuimus, nō vis
tuam corpus exercere valetudinis causa? G. quidni velim?
Eamus igitur lusum pila palmaria: nam eo lusu scio te de-
lectari. G. Delector sanè, sed nunc pilam nō habeo. F. Ecce si-
pi, sequere me. G. Ego te sequor libens: tu me bene ducito.

COLL. XXVII.

Creditor. Debitor.

Q[ua]ndo patris redditu expectas? D. Hinc ad diem octauum.
C. qu[is] scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. G. Adventus
tuis (ut spero) te dirabit. D. credo ditior ero si bene nūmatus
generit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. Non est quod du-
bites: quin si tibi opus erit amplius, non modò reddam mu-
tuum, sed etiam referam gratiam. C. quomodo? D. Pecuniam

LIBER SECUNDVS.

mutuam vicissim dabo. C, Nihil opus erit spero. D, At nesci
quid possit accidere. C, Tempus est brevissimum. D, Non eo
dico, quod tibi vellem ominari malum. Quicquid o'minentur
homines, Deus clavum tenet. D, Sed quid cessamus recipere
nos in auditorium? C. Opportunè admones.

COLL. XXVIII.

Picus. Marcuardus.

Quando rediisti domo? m, Tantum redeo. P, Vbi est fra
ter? m, Mansit domi. P, Cur māsit? m, Ut pranderet cum
matre. P, Tu vero cur etiam non mansisti? m, Iam pran
derā cū patre. P, quis vobis ministrabat? M, Ancilla. P, quid
mater ubi erat? m, Etiam domi; sed occupata. F, qua in re. u
In recipiēdo tritico, quod nobis advectū fuerat. P, quādo re
dibis domū? m, quum accersar à patre. P, quo die illud erit
m, Fortasse hinc ad quatuor dies. P, Cur vos tam sāpe com
meatis? m, Sic volunt parentes. P, quid agitis domi? m, quo
jubemur à parentibus. P, Sed interim perit vobis studiorum
tempus. m, Non omnino perit. P, quid igitur? m, quoties patre
non est necessario occupatus, omnibus horis exercet nos
mane, ante & post prandium, ante cœnam, à cœna satis diu
postremo etiam antequam cubitum eamus. P, quibus rebus
vos exercet? m, Exigit à nobis ea potissimum quæ tota heb
domade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de
his interrogat, sāpe dat nobis aliquid modo Latinè, modo
Anglicè describēdum, interdum etiam nobis proponit bre
vem sententiam vernaculo sermone quam Latinè vertamus
interdum contra iubet aliquid Latinum Anglicè reddere.
Postremo ante cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis ali
quid legimus, idque tota præsente familia. P, Nihilne de Ca
techismo interrogat? m, Id facit omni die Dominico, ni
fortè domo absit. P, Mira narras, si modo vera. m, Immo sum
longè plura quam quæ tibi narravi: sum enim oblitus mor
civilitatē, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P, Cu
pater vester tantum sumit labore in vobis docendis. m, Vi
intelligat num in schola operā ludamus, & tēpore abutamur
P, Mira hominis dilectia, atq; adeo prudentia. O quam de
profici estis patriconisti qui talem patrē in terra dedit vobis

M, Faz

LIBER SECUNDVS.

M. Fazit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obli-
visci camur. P. Bonum & pium est istud optatum; caput ut ha-
beas non modò in ore, sed in animo etiam magia. M. Quo-
me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam, P. Bene monen-
di officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. M. Fra-
tribus ne igitur solis? P. Eos potissimum fratres hinc dico, qui
ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Recte judicas:
sed vilo num frater domo tandem reverteretur ad cessan-
dum promptus est plus satis.

COLL. XXIX.

Myconus. Petelus.

Serione scribis, an tu ineptis? P. Evidem scribo serid: cur
enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? M. Quia
yidi aliquando quum bene scribebas. P. Scribo interdum me-
lius. M. Quis sit igitur ut nunc tam scribes male? P. Desunt
mihi benc scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? P. Bona
charta, bona aeramentum, bona penua. Nam hæc mea charta
(ut vides) miserè perfluit: atramentum est aquosum & sub-
albidum, pena mollis, & male parata. M. Cur ista omnia ma-
ture non providisti? P. Pecunia mihi deerat, & nunc etiam
deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium, Cui decit pe-
cunia huic desunt omnia. P. Sic agitur tecum. M. Sed quādo-
te speras accepturum? P. In mercatu proximo, pacer ad me
missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego interejuvare vo-
lo. P. Siquidé id potes, magno beneficio me affectaris. M. Ac-
cipe hos sex aspes mutuò ad chartam, & cætera comparanda.
P. Quām verè dictum est illud, Amicus certus in re incertus con-
sultus. Sed quid te impellit, ut mibi ultrò tam betigne facias? M.
Charitas illa Dei, quæ (ut Paulus ait) effusa est in cordibus
nostris. P. Mira est vis divini Spiritus, qui ejus auctor est cha-
ritatis. Sed mihi interim cogitandum quomodo tibi referam
gratiam. M. Parva res est, omittit istani cogitationem, ne te
impediat, quod minus in utramvis aurem dormias. ratulon
t si redde mutuum quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut
nun
pero) propediem. M. Eamus ad precationem, ne notemur.
P. Adde unum, si placet. M. Quid est? P. Ne hodie incoenam
mittamus cubitum. M. Ha, ha, he.

COLL. XXX.

Velutatus. Stephanus.

Quota hora surrexisti hodie? S. Paulò ante quintam; V.
 Quis te exercefecit? S. Nemo. V. An cæteri jam surrexerunt? S. Nondum. V. Nō ivisti illos excitatum. S. Non ivi. V. ~~Q~~um obrem? S. Nescio, nisi quia nō putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdū? S. Immò siccissime. V. Debuisti igitur similiter facere. S. Debui, fateor. V.
 Meméro igitur ut posthac facias. S. Meminero, Deo juvante. V. Sed tu quid fecisti ex quo surrexisti è lecto? S. Primum flexis genibus precatus sum patrem cœlestem, in nomine filii ejus, Domini nostri, Iesu Christi. V. Factum bene, quia postea? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut Christianum decet. Postremò ad quotidiana studia me retuli. V. Si perges sic facere ne dubites quin Deus tua juvet studia. S. Ad huc me semper juvit, quia est ejus benignitas, nec me (ut spero) derelinquet. V. Reste loqueris, nec ille spem tuam frustrabitur. S. Anno superiore, didici in Catone: *spem retine: spem animam hominem, nec morte relinquit.* V. Quod retinueris, bene fecisti: est enim egregia sententia, & homine Christiano digna. S. Atque auctor ejus libri non fuit Christianus. V. Non fuit, certa res est. S. Vnde igitur sumpsit tot pulchras sententias. V. Maximè ex Philosophis Ethniciis, Nam & ipsi (divino spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ sunt verbo Dei consentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, si literatum studium prosequare. S. Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus det patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo, ut illud contingat. S. Quotidie id precor siccpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono præseverantiam. S. Quod mihi optas, idem tibi precor, & gratias ago, quod me tam fraternè monueris.

COLL. XXXI.

Dominicus. Barachias.

Vbi sunt juglandes tue? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepisti. B. Vbi sunt rogas? quasi verò tibi servare debuerim. D. Nō sic intelligo: sed quæro quid feceris? B. Edi in merenda. D. Edisti miser? cur potius non servabas ad ludendum? B. Edere malui quæam perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor. D. Quod si

LIBER SECUNDVS.

sors tulisset, poruisti ducentas aut fortasse plures lucrifacere?
 B. Dubius est (ut vulgo dicitur) ludi eventus. D. Quid tam?
 ubiq; parati esse debemus in utramq; partem, & boni consu-
 lere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio; sed non sum
 admodū ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem
 facies. B. Nemio rem facit, nisi Deo volente, nec ego ditari ex
 ludo velim. D. Ergo (ut video) querendus mihi est collusor
 alius. B. Nihil sanè impedio; sed mane parumper. D. Quid vis?
 B. Quid tū vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti?
 D. Ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna? D. Stultorum
 opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti? D. Nunc mihi nō
 vacat de hoc tibi respondere sed vide annotationem præce-
 ptoris in Catonē. B. In quem locum? D. In illum versiculum:
Indulget fortuna malis, ut ladere possit. B. Ut video, non igno-
 ras quid sit fortuna. D. Satis scio fortunam nihil esse. B. Cur
 ergo dixisti, Quòd si sors tulisset. D. Excidit mihi sic loqui,
 Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut s̄epe docet præcep-
 tor) pleni sunt ejusmodi impia doctrina. B. Nihil mirū, nem-
 pe illi veram Dei cognitionē non habuerunt. D. Sed audi, mi
 Barachias, si vis amplius disputare, quare tibi alios dispu-
 tores. Nam mihi nunc seriò ludendum est, volo tamen prius
 te vicissim admonere. B. O quam grātum mihi feceris. D.
 Nōnne tu dixisti hæc verba, Dubius est ludi eventus. B. Fa-
 teor me dixisse; sed pr̄ēmuoivi. D. Quomodo istud intellige?
 B. Addidi enim hæc tria verba, Ut vulgo dicitur. D. O astutam
 vulpeculam: Os occulisti mihi. Sed hæc inter nos, s̄ine odio
 aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusq; animum.
 D. Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hic
 solus otio torpescere? B. Cogito, quo lusu me exerceam. D.
 Quasi verō sit diutiū cogitandum. Age, sequere me, dabo tia-
 bi mutuū juglandes. B. Amicē nunc loqueris, sed quando
 reddam? D. Ad Kal, Græcas, si non potes cūiūs. B. O festivum
 caput: eamus.

COLL. XXXII.
 H. I.

I Acobe. I. Quid vis? H. Repetamus unā prælectionem.
 I. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? I. Volo

LIBER SECUNDVS;

Scribere. H. Quid scribere paras? I. Dictata præceptoris; H. Cur heri non scripsisti? I. Quo tempore scripsisti? H. Quid iudiceret. I. At ego nollebam omittere ludendi occasionem. H. Ah piger, nihil aliud quām lusiones meditaris. Nonne diebus Mercurii & Sabbathi ternæ sunt horæ liberae? I. Liberae quidem sunt, sed ad lusum destinatae, deputatae, attributaæ, assignatae. H. Immò partim lusibus aut alicui honestæ remissio, partim studio literario sunt dicatae. I. Fatae duntaxat iis qui volunt immori studiis. H. Nou poteras heri sesquihoram detrahere Judo tuo: aut saltē horam unicam? I. Tu stude quantum voles, ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit, sed interim parūm promovebis in literis. I. Nonne præceptoris satisfactio. H. Necunq. I. Tu igitur studiose, vis esse præceptore ipso severior. Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age, age, ut liber.

COLL. XXXIII.

Rufus. Cistrensis.

Q Vando repetes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas me curare? R. Parūm admodum, ut credo. C. Profectō verum dicis. R. Satis est signi te nōn amare literas. C. Scio legere, scribere, Latinè loqui, saltē mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia? Ego plura scio quām tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem! Siccine rem contemnis inestimabilem? C. Quid tu sic exclamas? Vnde tibi video miser? R. Amice, nulla tibi à me orta est injuria, quod enim tibi dixi non est convitium, ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis quod fœlicitatem parit. C. Lu-
crum, divitiae & voluptas, fœlicitatem pariunt. R. Imò ista multis fuerunt exitio: tametsi divitiae sunt donum Dei, nec nocent nisi iis qui abutuntur: verum enim vero nulla est homini pretiosior possessio quām virtus, & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari ut video. R. Vtinam di-
nas conciones audivisses diligenter. C. Hem, obtundis me: nunquid vis? R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Ea fortasse tibi est magis opus quām mihi. Vale.

COLL

COLL. XXXIV.

A. B.

Miror ego quid tibi velis: tu serè semper es otiosus, aut
garris, aut ineptis. B. quid vis faciam? A. Ut studeas dili-
genter. B. Cūr me istud mones? A. Pro meo in te amore, tuaq;
utilitate. B. Frustrà mones. A. Quid ita? B. Quia non est mihi
animus in literis. A. Quid ergo velles? B. Discere aliquā artē
aptam ingenio meo. A. Iámne cogitasti, quānam ars tibi plas-
ceat potissimum? B. Iampridem. A. Cur ergo patrem non ad-
mones? B. Nunquam aulus sum. A. Cur non? B. Vereor ne mihi
irascatur. A. Roga præceptorem ut illi dicat. B. Immote
oro mi. A. Dic tu ipse præceptor mei verbis, nam verecun-
dia me impedit. A. Faciēsne quod rogo? B. Faciam certè, idq;
libentissimè. A. Valde enim redet me videre te adē remissū.
B. O quām mihi gratum feceris. A. Sed præceptor te appellabit.
B. Quid tum? oblata occasio me audacē reddet, ad men-
tem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur
fac promissi memineris: deinde renuntia mihi quid ille tibi
responderit. A. Alioqui non esset tibi nuntius.

COLL. XXXV.

Michael. Frisia.

SAlve Frisi. F. Tu quoque sis salvus Michael, quora est hora?
M. Mox audies sonū semihoræ post quintam. F. Bente ha-
bet; maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut
eunte, Latine tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis &
secunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquā ex istis dis-
solutis nebulonibus, malle rhedatum offendisse. Non enim
per eos mihi licet aliquid in via meditari: adeo sunt eorum
mores odiosi. F. Nihil mirū: Nam ferè sunt ejusmodi, ut neq;
loqui velint quidpiam boni, neq; audire sustineant. M. Quid
tum illis agas quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines ex-
pleant? F. Nihil aliud crepāt nisi suas cupedias & meras com-
potationes in secretis cauponulis. M. Etiā nos irridēt plenis
puccis, quod latine per vicos loquamur. Illud, verò est omniū
pessimū quod nusquā se patiuntur admoteri. F. Quia scilicet
(at ait Propheta) non est timor Dei ante oculos eorum. M. Si
quid occēperis amicē cōmonere, statim audies: Tace concios-
ator, obtūdis me: quod si dixeris, Deferā te ad præceptorem
ut ad observatorem. Oh, ego bene curo, inquiunt: tu non

LIBER SECUNDVS.

auderes: nam si me accusares, non ferres impunè. *F.* Imo vero
te continuo verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris.
M. Profecto quum quidam eorum me nuper offendisset in
quodam recessu impegit mihi in utramque malam duos in-
gentes colaphos & aufugit continuo. *F.* Quid tu quæso, in-
tere? *M.* Quid istud quæris? tam illud subitum fuit, ut vix
hominem aspicere potuerim. *F.* Sed qui tam cito & sensim ad
scholam pervenimus? *M.* Sic ferè confabulantibus usuvenire
solet. *F.* Age, ingrediamur sine murmure & strepitu, ne stu-
dentes offendamus.

COLL. XXXVI.

Probus. Amiculus,

VNde aduers istam tuniculam? *A.* Domo. *P.* Quid vis fa-
cere? *A.* Volo induere. *P.* Nunc non est mutandi tem-
pus. *A.* Quando igitur? *P.* Cras manè, quum surges è lecto.
A. Benedictones. Expectabo.

COLL. XXXVII.

Antonius. Daniël.

EVge! audivi sororem tuam nupsisse. *D.* Verum audisti,
A. Quis est maritus ejus? *D.* Quidam civis Lugdunensis,
honestus parentibus progenitus. *A.* Estne dives? *D.* Sic habe-
tur: sed tamen pater meus hæc longè pluris facit, primùm
quod ille sit bene moratus adolescens; deinde, quod non so-
lum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus;
deniq; quod verus Dei cultor, & Christianæ religionis sum-
mus observator. *A.* Mihi narras egregios adolescētis titulos,
O fœlicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum
nacta est. *D.* Fœlicem sane non abs redixeris: si quidem bo-
num illud perpetuo sic agnoscat, ut semper meminerit ex
Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales aga-
eidem gratias. *A.* Credo id facturam. *D.* Ita spero quidem sic
enim à parentibus semper instituta est in doctrina Christia-
na, sed me jam alio revocant domestica negotia. Ergo vale,
mi Antoni. *A.* Tu quoque vale, suavissime Daniel. *D.* Nunquid
vis? *A.* Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus
precipiè patri, matrique, & ipsi novæ nuptiæ, meque illi gra-
culari faustum illud conjugium. *D.* Ego vero id faciam, &
quidem libentissime

COLL.

COLL. XXXVIII.

Benicus. Gerardus.

Hodie te non vidi in cōcione, quid illud sibi vult? **G.** quid sibi velit, nescio: ego tamen interfui. **H.** Narram mihi quae mandasti memoriae. **G.** Non est tuum à me rationem exigere. **H.** Ego quidem non exigo: verum id rogo, ut memorie causa conferamus unā. **G.** Malim nūc solus recordari. Audies me (si voles) quum præceptor ante prandium nos interrogabit. **H.** Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re confemus? **G.** Nihil mali esset, fatetur: sed nunc mihi non libet. **H.** Tua igitur te libido regit. **G.** Omitte me; cur molestus es? **H.** Omitto sanc: sed audi unum verbum. Non decet puerum esse tam morosum. **G.** Nec puerū decet esse tam molestum.

COLL. XXXIX.

Rublius. Lepusculus.

Quid fecisti regula mea? **L.** Reliqui in pergula superiore: **R.** Cur eam reliquisti? **L.** Oblitus sum. **R.** Non recet factum, sed tu sic fere soles, si quid fuerit tibi commodatum. **L.** Piget me negligentia mea. **R.** Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. **L.** Deum precibor, ut mihi mutare velit. **R.** Si sapis, alioqui nemo tibi posthac commodare volet. **L.** Habeo gratiam, quod me tam amicè monueris. **R.** I nunc repetitum meam regulam, est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas. **L.** Nunc eo. **R.** Refer ad me in cubiculum. **L.** Mox habebis.

COLL. XL.

Emericus. Baldus.

Cyr solus rides? **B.** Quid tua? **E.** Quia fortasse rides me. **B.** Vnde tibi orta est ista suspicio. **E.** Quia malus es. **B.** Omnes quidem mali sumus; at ego te peior non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat. **E.** Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut sāpe audivit) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. **B.** Ista sententia cuius est nescio: sed cuiuscunque sit, non est perpetuo vera: tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio, teque moneo vicissim ut caveas suspiciosus esse. *Nam timidus & suspicetus apertissima mors est: ut est in morali nostro carmine,* **E.** Memini, boni tamen consulere admonitionem tuam.

COLL. XL.

Nathanael.

Mercerius.

VNde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestris? M. Nihil tua refert. N. Fatoe; sed familiares sic rogare ferè solent: (perinde quasi rogemus, ut valētis) Quomodo se vestiges habent? M. De re aliena nimis percontari non decet. N. Taceo, sed videtis mihi proestate nimis sapere. M. Nihil habitum, dico id quod audivi sapere. N. Ego quoque non semel audiri. M. Cur ergo nouuteris? N. quia non semper in mentem venit. M. Immo, quia tu es percontator, quare non sine causa datur vitio. N. Habeo gratiam quod me ad eum amicem montas: posthac adjuvante Deo, cavebo inepitius esse. M. Ita prudenter sapies.

COLL. XLII.

Humbertas.

Plantinus.

Hec tu, p̄cepto adest. Plant. Quid tum? Humb. Respi-
ce ad illum. Plant. quatenus? Humb. Ut ei caput
aperias, & veniente salutes. Plant. Ita decet facere, sed
aliud cogitabam. Humb. Tace.

COLLOQ. XLIII.

Pontanus.

Marcus.

Vnde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Reddicum
urinam. P. qualis est coelis facies? M. Nebulosa. P. An
regelat. M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquefiant.
P. Etiāmne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. For-
tasse in transitu è stillicidio recti. M. Immo è nubibus scio,
quod si non credis, vide tūpse. P. quasi ego tibi non cre-
dam, in te tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ad
Latinum sermonem exercendum. M. sed interim sapere otio-
sa verba dicimus, à quibus omnino abstinentem Christus
p̄cepit. P. Tota erras via in p̄cepti intellectu. M. Cur
istud dicis? P. quia non est otiosus sermo, qui ad aliquam in-
stitutionem refertur, p̄fertim ubi agitur de bonis & hone-
stis, qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris
mihi recte sentire, proinde facile tibi assentior. Pont. Sed
huc hactenus, iustat nobis aliud negotium. Marc. Age, de-
finamus.

COLL.

COLL. XLIV.

Trollienus. Bollenus.

Sic tu quora sit hora? B. Non certò scio: sed video insta-
re cœnæ tempus. T. Me miserum: oblitus sum adire ma-
trem quæ justerat. P. Curre, curre: opportunè venies ut
cœnes domi. T. Rectè mones; eo rogatum veniam. B. Ec-
cum hypodidascalum. T. Optime adest.

COLL. XLV.

Rolandus. Langinus.

Quid ait de scalpello quodd emerâ tibi nudius terius? Est ne-
fatis bonum? L. Immo verò, est optimum; sed me mis-
erum, parùm absuit quin perdiderim. R. Eho, quid ait? quo-
modo id accidit? L. quum foris redire exciderat mihi in vi-
co. R. Vnde exciderat? L. E theca mea, quā imprudēter aper-
tam reliqueram. R. quomodo recuperasti? L. Affixeram statim
chartulam valvis januæ, post prandium quidam puer sextæ
classis mihi retulit. R. Vt in omnes tam fideles essent, qui res
amissas reperirent. L. Profectò pauci sunt qui restituunt, si mo-
do sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim
præcipitur. L. Quidni? est enim furti species, si quis rom alienā
inventam retineat modò sciat cui reddenda sit. R. At pleriq;
putant se jure possidere quicquid amissū invenerint. L. Errat
illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad incepturn
sermonē) quid dedisti puerō, qui scalpellum tuum invenerat.
L. Dedi sextantem & nuces aliquot juglandes, laudavi præterea
& paucis admonui idē semper esse faciēdum. R. Rectè fecisti,
sic enim libentiū reddet aliás, si quid repererit. Sed quid si
perdidisses? L. Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud.
R. Itāne & quo tulisses animo. L. Certè non sine aliqua mole-
stia. R. Non igitur & quo animo, sed nolo te arctiū urgere. L.
Nō sumus Theologi. R. quid ergo? L. Grāmaticuli, r. Et quidē
imperiti. L. Tantò diligentiū Deum precari debemus, ut per
Euangelium suum nos liberet ab ignorantia tenebris, in qui-
bus & versati sumus, & adhuc versamur. R. Id verò faciemus;
si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quoridē
à præceptore, & sèpe à concionatoribus divini verbi admini-
stris. L. Vide quantum profuerit nobis scalpellū mei amissio.
R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor, primùm quod tibi
rectè

LIBER SECUNDVS.

recte emerim: deinde quod amissum recuperaveris. E. Ha-
beo tibi gratiam, mi Rolande. R. Quin patri nostro cœlesti
sit laus & gratiarum actio. L. Amen.

COLL. XLVI.

Macarius. Calvinus.

Mihis nō videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid
si mihi exacuas duas aut tres pennas. C. Satis sit tibi, si
unam acuero in præsentia. Suntne novæ? M. Novæ quidem; sed
para te usque dum acuantur, iam enim levigavi, caudâ rese-
di, detraxi plumulas. C. Ostende, profecto sunt optimæ & ad
scribendum aptissimæ. M. Vnde istud nosti? C. Quia sunt caule
amplo, firmo & nitido. Nam molles, & quæ caule breviorem
habent parùm sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo me
utiliter emisse. C. Nō abs re, sed quanti? M. Pro his tribus de-
di quadrates daos. C. Singulas igitur binis emisti denariolis.
M. Res apparer. Est vile precium pro rei bonitate. C. De quo
emisti? M. De quodam circumforaneo. C. Apud hujus oppidi
mercatores singulæ, & quidem minus bonæ, videntur sextantis
bus. M. Et tamen audet interdum dicere, pluris sibi constare.
Lugduni. C. Ea ferè est mercatorū cōsuetudo, nihil enim pro-
ficiunt, nisi admodum metiantur, ut ait Cicero. M. Sed age ne
te diutius remorer, agamus quod instat. C. Citò expediero,
aspice me diligenter, ut discas aliquando. M. Aspicio intentis
oculis, sed mihi opus esset spatio paulò lôgiore. C. Istud ergo
fiet in cubiculo, si quando me velis invisere. M. Quo tempore?
C. Post scholæ missionem, hoc est, hora nona matutina, vel quar-
ta pomeridiana. Nunc habes pennas duas, recte (ni fallor) in
usum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi
integrâ servabis. M. Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva-
domo adferuntur mihi satis multæ. M. Ago tibi quantas pos-
sum gratias: vale. C. Incolumem te cōserves Deus. Sed heus,
ne parcas unquam labori meo. M. Tu quoque & me, & rebus
meis vicissim utere, si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLL. XLVII.

Puteanus. Buerla.

VNde veniebas modò? B. Ecclina. P. Quid illuc iveras?
B. Ut me calefacerem. P. Tu credo, libentius es in culina
quam

L I B E R S E C U N D U S.

quàm in schola, nónne? B. Nihil mirum, in schola non est ignis sicut in culina. P. Abi, sapis. B. Utinam tam saperem in divinis rebus, quàm in cura corporis. P. Fac sapis. B. Quomodo? P. Studio, cura, labore, diligentia. B. Non parco labori. P. Re-ctè facis, sed eis tempus expectandum, cuius progressu fiunt omnia, interea precandus est Deus assiduè. B. Bene mones: utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis. F. Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. XLVIII.

Puteanus. Capuius.

fol.
Q Vid tecum cogitas, Capusi? C. Libenter irem domum. P. Quid eò? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat quò minus eas? C. Præceptor non vult permittere. P. Melius tibi consulit quàm ipse putas. C. Quomodo? P. Nam interea perderes multum temporis: & quum rediisses tibi doleret: nónne verum dico? C. Profectò sic est. P. Mane igitur, si sapis, C. Parebo tuo consilio: quia mihi rectum videtur. P. Nolle sciens malum tibi cōsilia dare. Atque utinam quod suadeo, succedat tibi prosperè. C. Spero ita fore, Deo volente.

COLL. XLIX.

Martialis. Blancus.

Q Vantum habes pecunia? B. Assem cum semisse, tu verbo? M. Non tantum. B. Quantum igitur? M. Vnicum as-semi. B. Vis mihi dare mutuò? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodiè reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo juvante. B. Sic docet præceptor ex verbo Dei: sed non possum assuescere. M. Fac assuescas. B. Quomodo id fieri? M. Si s̄epe cogites nos à Deo sic pendere, n̄ nihil possimus sine ejus auxilio. B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mutuò istum assem. M. Miror te mutuo pe-ttere, qui plus habeas quàm ego. E. Est quidam scholasticus hac transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid cum? B. Cupiebam emere quia vilius vendit quàm noster biblio-pola. M. Accipe, sed quæso, unde tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut à matre petam. M. Quid si dare nollet? B. Ni-hil cunctabitur, quum librum ostendero.

COLL.

COLL. L.

Montanus. Eusebius.

Quot annos habes? E. Tredecim, ut à matre accepi, tu
verò? M. Evidem non tot habeo. E. Quot igitur?
M. Decem annus. E. Sunt ergo duodecim, m. In promptu
est ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum? m. Quin-
tum. E. Quid ait iam Latinè loquitur? m. Quid miraris, sem-
per habemus domi pædagogum, & doctum & diligentem,
semper nos Latinè loqui docet, nihil Anglicum effert, nisi
aliquid declarandi causa, quin etiam patrem non audemus
nisi Latinè alloqui. E. Nunquam igitur Anglicè loquimini &
m. Solùm cum matre, idque certa quadam hora quum illa
nos ad se vocari iubet. E. Quid agitis cum familia? m. Cum
familia rarus est nobis sermo, & quidem tantum in transitu,
& tamen famuli ipsis nos Latinè alloquuntur. E. Quid ancil-
la? m. Si quando usus postulat, ut eas alloquamur, utimur
sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos
felicis qui tam diligenter docemini. m. Est Deo gratia, cu-
itis dono patrem habemus, qui curet nos tam accurate eru-
diendos. E. Certe eius rei laus & honor unico cœlesti Patri
debetur. m. Sed quid agimus? iam audio recitari catalogos,
E. Ergo festinemus.

COLL. LI.

Sylvius. Ludovicus.

Quid tristis es Lodovicè? L. Ægrotō. S. Quid morbi est?
L. Nescio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non ad-
modum gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S.
Quid totumne caput? L. Non certe. S. Quæ pars igitur? L. Nel-
cio nomen. S. Estne vertex? L. Non est. S. Quid ergo, utrū sin-
ciput an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergo sinciput.
L. Quid igitur faciam? S. quiesce, bene mox sanguis eris. Sic
enim à matre accepi, nullum esse præsentius remedium capi-
tis doloribus, quam quietem. L. Atqui variis sunt morbi capi-
tis, S. Et varia fortasse remedia, sed quid est facilius, quam id
tentare quod dixi tibi, L. Experiri quidem nihil (ut spero) no-
necbit, sed ubi quiescam? S. Domi vestræ in lecto. L. Mater non
siner. S. Immo, si dixeris ægrotare. L. Atqui me putabit simula-
re. S. Fieri potest, sed quid dubitas periculum facere? L. Bo-
num

LIBER SECUNDVS.

num consilium. S. Vtere, si vis. L. Faciam profecto. S. Enim vero, si sapis. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda est a preceptorē venia. S. Adi & pete. L. quid si nolit dare? S. Imo facillime. L. qui scis istud? S. quia satis est credulus nobis nisi qui aliquoties illum fecellerunt. L. Nunquam sciens illum fecelli, S. Ito igitur fiderenter. L. Nunc eo. S. Sed heus, prius meditare quid sis dicturus, ne forte loquendo hæreas. L. Bemones, non accedam imparatus.

COLL. LII.

Paulus. Timotheus. Solomon Iudex.

Optatus mihi ades, Timothee, quærebam qui mecum certare vellet, sed omnes ad lusus certamē currunt, tu vero quid aīs? T. Quid ego malim quām tecum de nostris studiis pacifice contendere. P. Sed quod petis certandi argumentum? In de repetendis Ciceronis epistolis? T. Malo de Catone. P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquor præfatuonēs de Cicerone. Scis enim me ægrotasse fere duas hebdomades, P. Memini. Vis igitur dicamus secundū librū moralium distichorum? T. Est longus nimis in hanc horā. P. Quid ta? T. Quia nobis aliquandiu ludendū est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergo librū tertium qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præsto est Solomon, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur Solomon audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librū distichorum moralium. S. Nōnne alternis dicetis? T. Scilicet suum alterq; distichum. S. At pueri ne erretis, nolo vos audire tanquam judex, P. Cur non? S. Ne forte mea sententia alterutrum micorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor. S. Notabo in chartula diligenter utriusq; lapsus, deinde referebis ad preceptorē. T. Quid tum fieri? S. Ille utri videbitur vitoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum estis, s. sic intelligo. T. Optima sane videtur mihi ratio. P. Mihi quoq; valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est? S. Ultimæ præter lapsus manifestos, hæsitationes etiam notari. S. Sic volunt preceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manū, ut certius observare possim. T. Tene meum. Principiāmne? P. Æquum est, quia tu à me provocatus es.

T. Au-

LIBER SECUNDVS.

T. Audi, queso, Solomon, sed diligenter. S. Tu vero cave
dicas negligenter.

T. Hoc quicunque cupis carmen cognoscere, lector,
Hoc praecepta feres que sunt gratissima vite.

P. Instrue praeceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

T. Commoda multa feres: sin autem spreveris illud;
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. Quum recte vives, nec cures verba malorum:
Arbitrii nostri, &c.

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. LIII.

Porralis. Macardus.

Gratulor tibi redditum, Macarde: quando rediisti rure?
M. Heri, post meridiem. P. Quid mater? M. Quem.
admodum illa me secum duxerat, ita reduxit. P. Non-
ne venit in equo? M. Et quidem tolutario. P. Tu vero. M.
Quid rogas? eram illi a pedibus. P. Non tibi fuit molestus
labor itineris? M. Nulla mihi fuit via difficultis: adeo erat
jucunda in urbem redditio. Quid queris? Noluisse eques
venire. P. Quantum distat hinc villa vestra? M. Quatuor
miliaribus, lisque non admodum longis. P. Sed jam satis de
reditu, nunc aliud agamus. Fuisse memor promissi tui,
num rediisti vacuus? M. Attuli uvarum quantum potui.
P. Quantum igitur? M. Quasillum. P. Hui, quasillum, tibi
igitur uni. M. Immo, nobis duobus. P. Quid duobus tan-
tillum? M. Non poteram ferre amplius, pro viribus corpus-
culi mei. Quod si robustus essem asini onus asportasse, ma-
ter enim facile permittebat. P. Quam vellem adfuisse. M.
Ego & mater te plurimum desideravimus. P. Sed esto an-
imo bono, ea reliquit famulum ruri qui amplissima corbe-
onatus veniet, tum illa tibi dabit affatim. P. Aha, nunc op-
tata loqueris, mi Micarde. M. Eamus domum ad nos, videbi-
mus quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. P. O lepidum
caput, Nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi
charissimam. M. Profecto illi gratissimum feceris. Eamus temp-
igitur.

COLL.

COLL. LIV.

Antonius.

Bernardus.

Quid hic solus cogitas? **B.** Meam deploro miseriam.
A. Quzenam te afficit miseria? **B.** Heu (me miserum)
 ecce, mutavimus classem: nec est mihi pecunia unde
 libros emam. **A.** An non tibi dat pater? **B.** Dat quidem in-
 terdum, sed parcè nimis. **A.** Est igitur avarus? **B.** Non sequi-
 tur. **A.** Quid igitur impedit, quo minùs tibi pecuniam sup-
 peditet? **B.** Paupertas: præterea quum peto, miratur tot
 nobis opus esse libris. **A.** Nihil mirum, præsertim quum sit
 pauper, sed interim esto animo bono, nec te afflites quæso.
 Dabo operam ut te juvet pater meus. Libenter enim largi-
 tur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum
 studiosos esse. **B.** O me fœlicem si tua opera me Deus adju-
 verit. **A.** Iuvabit spero, sed tu interim precare illum diligen-
 ter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. **B.** Reclè
 mones: nam (ut sape audivi è sacris concionibus) solus est
 Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit. **A.** Ita res
 habet. **B.** Vale, mi Antoni, qui mihi animum reddidisti.
A. Tu quoque Bernarde, vale: sed dic mihi quæso, Quan-
 tum nummorum tibi opus est? **B.** Si duos haberem decusses
 abundè mihi esset in præsentia. **A.** Tace, cras, ut spero, di-
 vinum auxilium senties.

COLL. LV.

Philippinus.

Vulcherius.

Quo nunc is? **V.** In hypocauustum. **P.** Quid eo? **V.** Hoc-
 cine cogitandum est? Non frigus sentis? **P.** Quotus-
 quisque nunc non sentiar, cum sit adeo acerbum? Sed
 ego malim me in culina calefacere. **V.** Asqui præceptor ve-
 nit. **P.** Non ignoro, sed rogabo veniam. **V.** Cur non vis in
 hypocausto calefieri? **P.** Vapores clibanit tentant mihi caput
 be quod alioqui infirmum satis habeo, unde fit, ut facile ex ca-
 pite labore. **V.** Ego quoque sic aliquando fui, sed paula-
 citim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. **P.** Et
 ego, ut spero, assuefaciam, verum præstat id fieri horis po-
 meridianis, ubi tantus ille æstus defebuerit. **V.** Sed nunc
 tempus non est hic philosophandi diutius, jam mihi dentes
 nlore crepitant.

COLL.

COXL. LVI.

Stralanus. Theobaldus.

Que sunt arbores in horto vestro? T. Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur quotidianus. S. In horto quae sunt olera? T. De hoc mater melius respondere posset. Nam illic saepe versatur, aut serendi causa, aut carriendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parum prodebet nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres, quin eamus in rem presentem. Potes ire quando libet? P. Possum quidem matre permittente. S. Fac amabò permittat, sed ea lege ut me tibi conuicem assumas. T. Id facillime fiet, tantum hic me expecto mox rediero. S. Quid si ea domi non sit? T. Tamen hoc tibi renunciabo. S. Bene vertat Deus.

COLL. LVII.

Propositus. Caulonius.

Hodie pecuniam à patre accepi, si tibi forte est opus. C. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam quod tua liberalitate ultra mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos, rursum tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeo parvula fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum sit. C. Vixnam Dei erga nos benefacta tam expenseremus quam solemus hominum. P. Faxit ille, ut in ea cogitione non exerceamus, & saepius & diligentius. C. Istud profecto necessere est, si volumus ejus benignitatem saepius experiri.

COLL. LVIII.

Fatonus. Barbarius.

Quid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictam preceptoris. F. Quem? B. Hesterna. F. quid? non adest ras? B. Immo aderam, sed non poteram magistrum dicere assequi. F. Quae res te impediens? B. quod satis cōmodè nō sederē. F. Veneras ergo serius? B. Istud est. F. Credo commentariū tuum, ego quicq; tibi scribam. B. Quid faciam luci? F. Ego citius quam tu descripsero, post ludemus unā ut cōcessit preceptor. Da (inquam) libellū tuum. B. Libenter id quid facere, sed non audeo. F. Quid times? B. Edictū preceptoris.

F. Quod

LIBER SECUNDVS.

F. Quod mihi edictum narras? B. Nescis cum vetuisse ne quis sine permisso ejus alteri scribat, F. Id ego probè memini: sed unde hoc sciet? B. Rogas? cum emendandi causa scripturæ ratione exiger, tum captus ero, novit enim manum meam; præterea neq; fallendū est, neq; mentiendū. F. Verbo Dei utrumq; veramur. B. Quid ergo responderem præceptoris quum ille ne garit me ista scripsisse? F. Non cō res evadet spero. B. Nolo tua spe tantum subire periculum. F. Vah, nimium timidus es, nunquam rem facies. B. At tu forsitan audacior. F. Tu igitur scribe quantum voles, ego ad ludendum me confero. B. Abi, quæso, jam unam paginā descripsisse nisi me interpellasses. F. At interim aliquid proficimus, dum Latinè fabulamur.

COLL. LIX.

Barthinus. Probus.

VEnitne pater ad mercatum hodiernum? P. Hodie mand
convenit me, quum adhuc è lecto surgerem. B. Nihil ab
eo petisti? P. Immo, pecuniam. B. Et numeravit? P. In præsen-
tia. B. Quantum obsecro? P. Viginti asses. B. Pape! asses virgin-
ti, qui sit ut audeat tibi tantum pecunia committere. P. Quia
novit me dispensatorem frugi. Siquidē semper illi reddo ra-
tionem usque ad teruntum. B. Sēd ægrè fortasse impetrassis?
P. Immo facillimè atque adeo cum gratia. B. O mitem pārentē!
P. Certè mitissimum. B. Sed (ut ad rem) quid facies ista pecu-
nia? P. Emam libros, & alia mihi necessaria. B. Potēsne mihi
aliquid mutuò dare? P. Possum, si modò eges. B. Nisi egereim
non peterem. P. Quantum vis à me accipere? B. Quinque as-
ses. P. Accipe. B. O verè amicum animum! P. Amicus verus
non est nisi qui amicum juvet in tempore, modo habeat unde
juvet. B. Amicus certus (ut est in proverbio) in re incertus cer-
tus. P. Quādo reddes mutuum? B. Vbi primum pater in hanc
urbem venerit. P. Quando venturum speras? B. In mercatu
proximo, nempe ad octayum diem Octobris.

COLL. LX.

Pædagogus. Puer.

Hodie manè quota hora expergefatus es? pu. Ante lucē,
quota hora nescio, p. e. quis te expergefecit? pu. Venit exci-
tator hebdomadarius cum laterna sua, pulsavit acriter ostiū

LIBER SECUNDVS.

cubiculi quidam aperuit; excitator accendit nostram lucem.
nam, elata voce inclamavit, experientes sunt omnes. *pe.* Narra
mihi ordine quid egeris, ex illo tempore, usq; ad finitum jen-
taculum. Vos pueri auribus atq; animis diligenter attendite:
ut discatis hunc vestrum conditicipulum imitari. *pu.* Exper-
entes surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in sca-
bello, acceperim femoralia & tibialia, utraq; indui, calceos cal-
ceavi, femoralia ligulis astrinxii thoraci, tibialia periscelide
ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui,
aptavi capiti pileolū, togam indui, deinde egressus cubiculū
descendi, infrā urinā in area reddidi ad parietē, accepi aquam
frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, de-
tersi mantili manus & faciē. Intereà signum ad precationem
datur minore tintinnabulo, in aulam privatā cōvenitur, pre-
camur unā, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario:
jentamus in triclinio, sedentes quieti, & sine murmure, sine
strepitu: quos audivi inepitē garrientes, aut verba loquentes
otiosa, aut eriā lascivias vidi, amicō monui, qui nō paruerūt
admonitioni, detuli ad obseruatorē, ut eos notaret. *pe.* Nemō-
ne vobis præterat dum jentaretis. *pu.* Imò, hypodidasealū *pe.*
Quid agebat interea. *pu.* Ille per medium aulam ambulabat,
tenēs librum in manibus, & identidē monens observatorem
ut notaret inepitē garrientes. *pe.* Nullūmne igitur verbū tunc
licet emittere? *pu.* Immo licet, verū ii demū notari soleat qui
diu & multis verbis inepitē & sine ullo fructu confabulantur;
Ceterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones
de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestē fiat citra
clamorem & contentionem. *pe.* Hactenus satisfecisti mihi,
cetera narrabis à prandio, nisi aliquod negotium interveniat,
Eamus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in mora-
simus. *pu.* Audivi modò signum dari. *pe.* Opportunè datum.

COLL. LXI.

Pædagogus. Puer.

Vbi finivisti narrationem ante prandium? *pu.* quum vellem
finem imponere de jentaculo tu me interpellasti præcep-
tor. *pe.* Perge igitur narrare ordine reliqua *pu.* Dum jentandi
finē fecimus, datur publicum signum posterius. Sumit quisq;
libros

LIBER SECUNDVS.

libros; imus in aulam communem, recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt ad nomen respondent, ego quoq. respondeo, absentes notatur in catalogis ab ipsis nomineclatoribus. Finita catalogorū recitatione ludimagister pulpitum ascendit, ut precetur, jubet nos attētos esse, cumq. publicē precatur; ubi precatus est, Recipite (inquit) vos in suū quisq. auditoriū. Cōveniunt omnes, ego itē venio, cum meis cōdiscipulis, sedeo in loco meo, prēceptor ingreditur, inquirit de absentibus, deinde sedet in cathedra sua, & jubet prōnuntiare auctoris scriptū, pronunciāmus terni clara voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationē: aliquot ex rudioribus legunt singuli, nos alii reddimus terni, idq. memoriter, prēter eū qui verba ipsa auctoris præxit nobis ordine. Tandē prēceptor exigit Anglicam verborū significatiōnē, doctiores, quibus nominatim præcipit, respondēt, ego quoq. jussus ab eo, respondeo; laudat illi qui bene responderint, de quorum numero, ego (quod sine jactantia dictum sit). unus eram, postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationē Grāmaticam, postremō palā præscribit quid sit a prāndio reddendum; audita hora octava precationē imperat: qua finita monet, ut officium sedulō faciamus, tandem nos missos facit. Eo spectante eximus ordine, & sine strepitu, lxiq. discedimus. Satisne tibi feci, prēceptor? p. immō, cumulatissimē. p. Placetne tibi, ut sub cōenē tēpus idē faciam de reliquis hujus diei actionibus? p. Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis agūtur, alias te audivi satis. p. Nūq. quid vis prætereā? p. Estne tēpus eundi in aulam communē ad psalmorum cantionē? p. Tempus est. p. Itc igitur.

COLL. LXII.

Pædagogus. Puer.

A Des Catole? p. Adsum prēceptor. p. Quid agunt duo condiscipuli tui? p. Adhuc docentur à subdoctore. p. Tu verò jámne pronunciasti contextum prælectionis in crātinum mane? p. Pronunciavi. p. Satisne rectē? p. Satis, gratia Deo. p. Quis te audivit? p. Ludimagister. p. Bene habet, sed est quod monere te velim. p. Ego istud audire percupio. p. Sēpē numero cogitandum tibi est quantum

LIBER SECUNDVS

debet bonoru omnium largitori Deo, qui & ingeniu, & memoriā tam fœlicē tibi dederit. *ps.* Quid illi non debeam? qui mihi dedit omnia. *ps.* Dic aliquot ejus beneficia præcipua quemadmodum docui te aliquando. *ps.* Dedit mihi cœlestis ille pater corpus, animam, vitam, mentē bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui nō modò suppeditant mihi copiose omnia ad hanc vitam necessaria, sed (etiam quod est longè maximum) me bonis literis bonisque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requiri dū. *ps.* Verò omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. *scin'* tu quid sit? *ps.* Sine me paulisper cogitare. *ps.* Otiōse cogita. *ps.* Nunc ego reminiscor: sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. *ps.* Dic tamē quo poteris modo. *ps.* Cogito etiam atq; etiam. *ps.* Dic tandem. *ps.* Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia in corpore, in animo, in externis rebus, sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quam quod Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorē, & sub Satanae tyrannide captivum, ac morti æternæ destinatum redemit, idq; morte sua omnium crudelissima, & maxime ignominiosa. *ps.* Satis aperte dixisti, & totidē fere verbis quod alias te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstiterit? *ps.* Minimè verò. *ps.* Quibus præterea? *ps.* Ominibus quodquod Euangelio fideliter ac verè crediderint. *ps.* Age, profet locum ex Ioannis Euangelio in eam sententiam. *ps.* Sic Deus dilexit mundū, ut filium suum unigenitū daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternā. Non enim misit Deus filium in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condēnatur: qui verò non credit, jam condēnatus est, quia non credit in nomen unigeniti filii Dei. *H*ec est autem. *ps.* Hactenus satis sed cuius sunt verba ista? *ps.* Iphius Christi de seipso loquétis. *ps.* quem alloquuntur? *ps.* Nicodemum qui ad eum nocte venierat. *ps.* Faxis ipse Christus unicus servator noster ut magis ac magis in ipius cognitione proficias. *ps.* Faciet, spero. *ps.* Perseverigur, ut cœpisti alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. *ps.* Ita precor, *ps.* Eamus cœnatum,

TV nunquam studies, quando eris doctus? **P.** Id fiet pro-
 gressu temporis, Deo juvante. **O.** Rectè dicas; sed interim
 laborandum tibi est. **P.** Atqui ego non sum arator. **O.** Etiam
 rides? Quasi laborare idem sit quod arare. **P.** Scio non idem
 esse. **O.** Cur ergo sic respondisti? nonne istud ridere est? **P.** Et
 ridere non est malum, quum sit naturale omnibus homini-
 bus. **O.** Pergin' tu nugas dicere. **P.** Quod dixi verum est, &
 verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis?
O. Iure te arguo. **P.** Quo jure? **O.** Quia non ignoras ridere
 pro irridere usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu
 sim loquutus. **P.** Si defendo causam meam, quid mali facio?
O. Pergis igitur esse pertinax? profectò seriò notaberis. **P.** Ne
 quæso mihi irascaris, mi Martine. **O.** Non irascor; sed officium
 meum facio. **P.** Sed audi, quæso. **O.** Quid audiam? tuas nugas?
P. Audi inquam, nihil mentiar. **O.** Dic breviter, est mihi alibi
 negotium. **P.** In primis cùm tu me admonuisti, non eram
 otiosus. **O.** Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras?
P. Non eram, pace tua dixerim. **O.** Qui potest istud fieri? **P.** Di-
 cam tibi: et si tute melius hoc intelligis quam ego. Nihil fa-
 ciebam ut apparebat, sed tamen cogitabam aliquid boni. **O.**
 Declara istud mihi. **P.** Quum tu facis versus sèpe meditari
 diu quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minus otiosus. **O.**
 Pro ista cœtate nimis acutus es, etiamsi tibi (ut ait) otiosus non
 eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. **P.** At so-
 lus eram. **O.** Verum, sed poterat aliqui intervenire. Denique
 non fateris culpam. **P.** Si qua fuit culpa, in eo fuit quod pri-
 mo aspectu videbar tibi esse in otio, quum re vera non es-
 sem. **O.** In eo nihil requiro, sed de irrisione quid respondes?
P. Certe nihil dixi irridendi animo. **O.** Quo igitur? **P.** locabat
 crede mihi. **O.** Quorsum? **P.** Ut paucis verbis fabulando ali-
 quid ex te addiscerem. **O.** Non is sum à quo multa doceri
 queas. **P.** In te cum multum boni sèpe didici. **O.** Quid tan-
 dem vis cœcludere? **P.** Ut mihi ignoscas quando, ut vides ma-
 lo animo nihil peccavi quod equidem sciam. **O.** Age, ignos-
 co, quia videris mihi candidus, & apertus, neq; adhuc vidi te
 mendacem esse. **P.** Ago tibi gratias Martine suayissime.

Ergone abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus
à patre. N. Nunquamne es reversurus? O. Non spero. N.
quando profecturus es? O. Crastino dic, ut opinor. N. Siccine
igitur me relinquis. O. Ita necesse est. N. O me miserum! ubi
& quando amicum talē reperiam, talem studiorum meorum
socium? O. Ne doleas, esto animo bono, meliorem dabit tibi
Deus. N. Ille quidē potest, scio: at ego vix sperare possum. O.
Noli, obsecro te affligere tantopere. Nec enim hac separatio-
ne corporū interitura est amicitia nostra, quin potius accres-
ceret magis, & absentes corpore, presentes animis erimus quid
epistolæ, quas ultr̄d citrōq. dabit, quantam vim speras ha-
bituras esse? quid quod, mutuo illo desiderio amor ipse no-
ster fiet iucundior? N. Verisimilia sunt quæ dicas omnia, sed in
terim nō lenitur dolor meus, O. Ah reprime lachrymas. N. Nō
queo pr̄ dolore. O. Siccine agis? An putas me minore dolore
tangi? sed quid agas divinę voluntati parendū est. Nunc ipse
te collige, obsecro: ac potius ad hilariter cœnandum te para
pluribus à coena colloquemur. N. O quam triste divortium!

COLL. LXV.

Mellor. Valeuscis.

Non meministi præceptorem tam sæpe monere nos de
fugiendis pravis sodalibus? V. Ego verò probe memini.
M. Tamen alicubi satis negligenter uteris eius monitis. V. In
quo videor tibi ea negligere? M. Dicam tibi si modò attentè
audias. V. Dic obsecro: audiam attentissimè. M. Nunquam vis
cavere tibi ab illo impostore. V. Cur caveam? M. Ne illius
contagione depraveris. Nostri enim esse pessimum. V. Atqui
non sponte sequor: ad me accurrit undique. M. Nimirum
quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe, V.
Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic semel & serio,
& quasi animo irato, quid vis amice, cur me ubiq. se queris?
omnes clamitant te esse pessimum: & ideo sodales tuū esse
nolunt, proinde omitte me posthac, quæso: ne tua causa vir-
gis palam cædar. V. Quid si velit aliquid contra respondere.
M. Absumpe illi sermonem, teque recipe celeriter. V. Ago ti-
bi gratias, quod me tam fideliter monueris.

COLL.

Visne permanere in ista ignorantia? **H.** Avertat Deus, **G.**
Quid igitur facies? **H.** Da mihi super hac re consiliū, quę-
so. **G.** Imprimis Deum sępissimè, & ex animo precare; deinde
 séper attētus esto; hoc est, diligēter auditō quicquid docetur.
 sive pręceptor loquatur, sive aliquid reddant cōdiscipuli tui,
 postremò charitatē diligenter cole. **H.** Quibus modis, **G.** Ne-
 minem neq. lədito, neq. offendito: nemini invideto, nemini-
 nem odio habeto: sed contrā, omnes dilige tanquam fratres,
 ac bene omnibus, quoad poteris, facito. **H.** Quid illa mihi
 conferent ad studiorum profectum? **G.** plurimum. **H.** quomos-
 do? **G.** Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam,
 ac cęteras animi dotes angelit, deniq. studia tua ita promo-
 vebit, ut maiores in ea re progressus indies facias. **H.** Consiliū
 mihi sanę das optimum: utinam in Dei ipsius gloriam ut
 perpetuò valeam, tibique aliquando referre gratiam. **G.** Non
 opto, ut mihi aliquid gratię eo more referas, nisi ut Deum sę-
 penumero laudes, studiaq. honesta semper prosequaris, atq.
 ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

Q Vid egisti per hos quindecim dies? **M.** Ministravi matri,
 quę graviter cęgrotabat. **C.** An tu? **M.** Sic est prosector. **C.**
 Quo laborabat in orbo? **M.** febre tertiana. **C.** An convaluit? **N.**
 Paulatim convalescit gratia Deo. **C.** Quis eam sanavit? **M.** Me-
 dicorum summus. **C.** Quis ille? **M.** Ipse Deus. **C.** De hoc nihil
 dabito; sed cuius opera? **M.** Domini Sarafini. **C.** Is habetur
 maximi nominis in medicinę professione. **M.** Id quotidie pros-
 bant egregię curationes ejus. **C.** Quibus remediis utebatur
 in curanda matre tua? **M.** Medicamentis. **C.** Satis istud intel-
 ligo, etiam te tacēte. Sed dic planę quę fuerunt ista medica-
 menta? **C.** Sine me aliquantis per recordari. **C.** Sino: dic tan-
 dem quę reminisceris. **M.** Duo tantum nomina mihi occur-
 runt, clysteres & potiones. **C.** Quid ista conferunt. **M.** Echo
 inepte ita rogas, quasi ego medicinę operā dederim. Itaq. si
 cupis amplius scire, quę rute ipse ab iis potius qui ista pro-
 fitentur, hoc est à medicis & pharmacopolis. **C.** Ne mihi suc-
 censeas oro. **M.** Cur tu es adeo curiosus? **C.** Ut addiscam sem-

L I B E R S E C V N D V S.

per aliquid. M. At vide interim ne voceris percūltator. C. Au-
dit tamē itē pauca. M. Loquere. C. quamdiu ægrotavit mater.
M. Ferē dūas hebdomades. C. Intereā ubi erat pater? M. Pro-
fectus erat Lugdunum, ad mercatum. C. Sed tu quota hora
rediti in gymnasium? M. Hodie manē. C. Deditine excus-
tionē præceptoris? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum
bene, inquit, Tu verò, ubi eras? C. Hesterno die rus iveram
cum patruo. M. Age, videamus quid simus reddituri hora se-
unda: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

C O L L. L X V I I I .

Grangerius. Torquetus.

Vis venire miētum? T. Satis otiose minxi. G. Eamus unā,
quæso, ut parum fabulemur. T. Tace inepite, nisi vis accus-
fari: non est fabulādi tépus; nōnne debuisti meiere, quum jen-
taretur? G. Debui, sed oblitus sum. T. Ito igitur solus, cū bona
venia præceptoris. Ne sis posthac iam obliviousus. G. Parebo
tibi, & meminero. C O L L. I X I X .

Malagnodus. Gassinus.

Quid cogitas, Gassine? Cave tibi obsecro. G. Quid mihi ca-
vebo? M. Ne in morbum incidas. G. Qua ex causa? M. Ex
nimia lusus intēperantia. G. Vnde apparet periculum? M. quia
totus æstuas, totus sudore mades. G. Recte & in tempore ad-
mones profecto, non sentiebā. M. Desiste si me audis. G. Au-
dio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat
tam fidele consilium. M. Deterge faciem sudariolo, & indu-
te celeriter, ne subitū frigus cōtrahas. G. Habeo tibi gratiam
Nam fere morbis sum obnoxius. M. Quid est causæ? G. Infir-
mitas meæ valetudinis: Vides enim quām imbecillo sim cor-
pore. M. Tanto magis debes tibi cavere. G. Istud probe novit
& patens uterq; me monet s̄pissimè. Sed quid agas? natura
proni sumus in nostram perniciem. M. O mi Gassine, non est
voluptati serviendum; sed temperantiā valetudini consu-
lendum. G. Est in promptu carmen Catonis in eam senten-
tiā. M. Teneo, sed de his aliās, iam satis induitus es. Non est
quod hīc morere diutiū. G. Vale Malagnode, monitor ami-
cissime. M. Vin' tu ut domum te deducam? G. Nihil opus est
deductione. Ego belle me habeo, Dei beneficio. M. Mi Gassi-
ne, cura ut valcas.

C O L L.

VAlde miror cur hodie manè non adfueris? B. quid miraris
 tantopere? nihil hic est novi: multi absunt quotidie, imd
 fere horis singulis. R. Atqui victoria erat tibi in manibus. B.
 Quid ego curo? ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam)
 nihil aliud est quā brevis gloria. R. Sed interim modesti ado-
 lescentes hinc ad studia magis incenduntur, nec tam en inani
 gloria tumescunt: sed ad honorē Dei referunt quicquid inde
 landis accesserit. B. Istud certe raro cōtingit. Plures enim sūt
 qui victoriis abutātur ad privatam gloriam, quām qui divini
 honoris rationē habeāt. R. Verisimile dicas. B. Imò verissimū.
 R. Sed velim mihi dicas cur absueris. B. scripsi ad patrē lite-
 ras. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavitne tibi ipsa? B. Quid
 scripsisse nisi dictasset? R. Quid continebant literæ? B. Lon-
 gum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. B.
 Varium erat & multiplex: & quid tua, quæso, scire refert? R.
 Nihil. B. Cur ergo tam avidè quæris? R. Animi causa, ut fere
 curiosi sumus novi aliquid audiēdi. B. Nihil aliud quām gar-
 ris, omitte me. R. Ausculta paucis. B. Age, ausculo, loquere
 quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus? B. quasi verò nes-
 cias. R. Vnde scirè? B. quum tibi sit notissimus, & quum simus
 vicini, non putasse te ignorare. R. Dic tandem quæso. B. Est
 Lugduni. R. Quando est profectus? B. Ab hinc dies quatuor. R.
 quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando redditurus est? R. Finito
 mercatu. R. ad quod tēpū finietur? B. Roga mercatores. Non
 est meū curare talia. R. Quid igitur curas? B. Vt Deum ti-
 meam, parētibus obediam, bonas artes cum pietate discam.
 R. Nē tu magnificè loqueris: sed dic mihi serio, potēsne res tās
 eas efficere? B. Egōne istud mihi assumo? quin potius fateor ne
 incipere quidē penes me esse. R. Quid ergo de te fiet. B. Deus
 ipse Spiritu suo in me operabitur. R. Optimè sentis: nihil ex
 te præterea requirebam. B. Est Deo gratia, cui acceptum re-
 fero quicquid inest in me boni. R. Istud rectè, & laudo equi-
 dem, ne tibi videar nihil aliud quām garris. B. Quum illud
 dicserem, jocabar sancè. R. Ego sic accepi: sed tu (ut cœpisti)
 perge discere & sapere. B. qui mihi dedit fidē, idem (ut spero)
 perseverantiam dabit. R. Bene speras: & ego idem spero te-
 cum.

LIBER SECUNDVS.

cum. Itaque pergamus vivere inter nos conjunctissime, ut adhuc fecimus. **B.** Per me quidem non stabit, nisi ope divina proorsus ero destitutus. **R.** Avertat ipse Deus; sed audin' tu horologium? **B.** Ut in ipso tempore sermonem finivimus!

DVO QVAE SEQVEBANTVR COLLOQVIA, DE CONSILIO
auctoris sunt translata ad finem huius secundi libri.

COLL. LXXI.

Rosictus. Monachus.

VNde venis? **M.** Foris **R.** Quid prodieras? **M.** Ut emerem chartam, **R.** Emistine? **M.** Eini. **R.** Quantum emisti? **M.** Scapum, **R.** Quantum? **M.** Quinque quadrantibns. **R.** Cuius forma? **M.** Minoris. **R.** Oltende. **M.** Vide num bona sit, **R.** Bona est profectio; in quem usum emisti? **M.** Ineptè quæris. Quis est chartarum usus nisi ad scribendum? **R.** Immo aliis. **M.** Quis, cedo? **R.** Ad merces involvendas. **M.** Intelligebam de charta scho- lastica, non de emporietica, non enim sum mercator. **R.** Utinam etiam charta ad siccandam recentem scripturam. **M.** Satis scio, sed charta est bibula. **R.** Et tamen charta est. **M.** Esto, **R.** Ergo multiplex est chartae usus, etiam in schola. **M.** Cogor fasti. **R.** Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum. **M.** Quem? **R.** Non ausim dicere sine præfatione honoris. **M.** Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. **R.** Dicam igitur, quando ita vis? **M.** Dic liberè. **R.** Ad tergendas nates in latrina. **M.** Illuc non feruntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, & que inutiles. **R.** Quid tum chartæ sunt tamen, **M.** At ego de charta pura & nova loquebar. **R.** Sed interim vietus es, **M.** Sit ita sanè: non me pœnitit disputationculæ hujus nostræ. **R.** Sed jam à lusu disceditur, **N.** Et nos ergo loco cedamus.

COLL. LXXII.

Hugo. Blasius.

HAbesne bonum atramētum? **B.** Cur istud rogas? **H.** Vemihis aliquantulum. **B.** Echo non habes? **H.** Immo, sed eo non possum scribere. **B.** Quid obstat? **H.** quia nimis spissum est. **B.** Nescis diluere? **H.** Non est mihi aqua. **B.** Dilue vino, **H.** Multò minus. **B.** Quid si aceto dilueres? **H.** Inde charta perflueret. **B.** Qui scis? **H.** Audivi de quodā magistro, qui me docebat scribere, **B.** Ego verò aliud audivi magis mirum, **H.** narra mihi so-

LIBER SECUNDVS.

des. B. Quid mihi das? H. Bonam aciculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pädagogo meo: Atramentum, quod aceto liquefactum est, agrè eluitur. H. Fieri potest: sed interim da mihi parum, in usum præsentem. B. Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce, infunde. Vah, quām liquidum est. B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quām decolor, B. Vtere, si vis, quale quale est, non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem inepit, non potes penna tua bene miscere? H. Miscui satis, quid possem prætereat? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propius, estne satis? B. Comprime pennalinteolum. H. Ita compressi, ut sere sit aridum. quod erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certe mediocre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni. B. Vbi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porridge nunc atramentarium tuum. H. Ecce, infunde. Ohe, jam satis est, quæ isthac est profusio? Plus mihi dedisti, quām tibi retinueris. B. Commisce iterum, etiam atque etiam. H. Nunquam posset coquus sua jura & condimenta melius confundere, B. Iam tandem facito periculum. H. Dicta mihi aliquam sententiam ut interim discam aliquid. B. Experientia (ut vulgo dicitur) est rerum magistra. Habes? H. Dicto citius, B. Videhicit jam pridem tenebas. H. Quis istud ignoraret, quod est adeo vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit melius. ubi scriptura bene desicata fuerit. B. Quid vis expectare? jam siccata est plus satis. H. Oh, vide quām nigra sit. B. Dixine verè? H. Aliquando periculum feceras scilicet. B. Constatit igitur experientiam esse rerum magistram. H. Quin etiam hinc experimur, ex rerum commixtione bonum fieri temperamentum. B. Iam incipis altius philosophari: itaque discedo. H. O longum sermonem de nihilo! B. Nihil me pœnitet: alioqui inciti otio torpebamus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

COLLOQUIORUM SCHO-
LASTICORVM,
LIBER TERTIVS.

Cui insunt Magistri Colloquia cum discipulis.

ADMONITIO.

Hac à pueris ita legenda erunt ut ex duobus legentibus,
unus Discipulum, alter Præceptorem agat.

COLLOQVIVM PRIMVM.

Vnus ex discipulis. Præceptor.

SAlve Præceptor. *Præc.* Salviis sis per Iesum Christum. An surrexerunt omnes? *Disc.* Omnes præter parvulos. *P.* Num quis ægrotat? *D.* Nemo gratia Deo *P.* Quid agitur? *D.* Alii se induunt, alii jam student gnaviter. *P.* Ad estne vobis hypodidascalus? *D.* Iamdudum. *P.* Ite igitur precatum, vosque diligenter commendate Domino Deo, per Iesum Christum, deprecatorrem nostrum, deinde pergit in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. *D.* Ita solemus præceptor. *P.* Credo equidem: sed quia fere somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sapienter. *D.* Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præceptor? *P.* Dic famulo, ut mihi togam adferat.

COLL. II.

Præceptor. Discipulus.

Adsuistine concioni sacræ? *D.* Adfui. *P.* Qui sunt testes? *D.* Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. *P.* Sed producendi erunt aliquot. *D.* Producam quum jubebis. *P.* Quis habuit concionem? *D.* D. N. *P.* Quæ hora incepit? *D.* Septima. *P.* Vnde sumpsit thema? *D.* Ex Epist. Pauli ad Romanos. *P.* Quæ capite? *D.* Octavo. *P.* Adhuc bene respondisti, nunc videamus quid sequatur. Ecquid memorie mandasti? *D.* Nihil quod referri possit, *P.* Nihilne?

LIBER TERTIVS.

cogita paulisper, & vide ne turberis, quin esto animo bona. *D.* Certè præceptor nihil possum reminisci. *P.* Ne verbum quidem? *D.* Nihil prorsus. *P.* Hem, verbero, quid igitur profecisti? *D.* Nescio, nisi quia fortasse interim à malis abstanni. *P.* Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut à malo omnino abstinueris. *D.* Abstinui quoad potui. *P.* Facita esse, non tamen satis fecisti Deo, quum scriptum sit, Declina à malo, & fac bonum. Sed dic mihi quæso, qua gratia illuc iveras potissimum? *D.* Ut aliquid addiscerem. *P.* Cur non fecisti? *D.* Non potui. *P.* Non potuisti nebulo? immo noluisti, aut certè non curasti. *D.* Cogor fateri. *P.* quæ res te cogit? *D.* Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. *P.* Rectè dicas, utinam ex animo. *D.* Evidem ex animo dico. *P.* Fieri potest, sed age, quid fuit causæ quamobrem nihil memoriae mandaveris? *D.* Negligentia mea, non enim diligenter audiebam. *P.* Quid igitur faciebas? *D.* Identidem dormiebam. *P.* Ita soles, sed quid agebas reliquo tempore? *D.* Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. *P.* An tu adeo puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? *D.* Si attentus essem, possem aliquid proficere. *P.* Quid igitur meruisti? *D.* Verbera, p. Meruisti profecto, Idque largissime, *D.* Ingenuè confiteor. *P.* Verbo tenus, opinor. *D.* Immo certè ex animo. *P.* Fortasse, interim partem ad plagas accipias. *D.* Ah præceptor, ignosce obsecro. Peccavi falso, sed nulla ex malitia. *P.* Atqui tam supina ista negligenteria proximè ad malitiam accedit. *D.* Non equidem inficior, sed tuam imploro clementiam per Christum Iesum. *P.* Quid igitur facies, si tibi ignovero? *D.* faciam posthac officium meum, ut spero. *P.* Addendum erat Deo juvante, sed id parum curas. *D.* Immo præceptor, adjuvante Deo præstabo posthac officium. *P.* Age, condono culpam tuam lachrymis, tibique ea lege ignosco, ut promissi memineris. *D.* Gratias ago, præceptor humanissime. *P.* Eris apud me in maxima gratia si promissa servaveris. *D.* Paxit Deus optimus, maximus, ut possim. *P.* Faxit præcor.

COLL. III.

Martinus famulus. Præceptor.

Präceptor, nemo est qui docet in sexta classe. **P.** Quid hoc rei est? ubi est magister **P**hilippus? **M.** Morbo detinetur in lecto. **F.** Qui scis? **M.** Nunciavit quidam ex discipulis ejus domesticis. **P.** Dic hypodidascalum meo. **M.** Non est in musculo suo. **P.** Qui scis? **M.** Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. **P.** Dic primæ classis doctori, ut mittat ē suis aliquem. **M.** Quid si nolit mittere? **P.** Abi inepte. An putas eum esse tam impudentem, ut recuset? **A**bi, propere.

COLL. IV.

Bordonus. Præceptor. Discipuli.

Präceptor, **P.** Hę, quid est? **B.** Sunt quidam qui te convéntum volunt. **P.** Vbi sunt? **B.** Te expectant in vico. **P.** Nunc adibo. **B.** At qui virgent. **P.** Præcurre tu, & eos intromitte in areā, ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. **Mox** ego aderō, ut vos ad cœnam dimittam. **D.** O quam bonū verbū!

COLL. V.

Canellus. Præceptor.

Präceptor, quid reddemus cras manē? **P.** Hodie manē, **P.** lam dixi ante scholæ missionem. **C.** At ego non aderam, præceptor. **P.** Rogā condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palam dictis, quælo, quando finis esset. Itaq. fac sis posthac prudentior. **C.** Curabo pro viribus. **P.** Sed tu ubi eras? **C.** Prodieram. **F.** Quid prodieras? **C.** Vt curarem negotium aliquod de quo pater ad me scripserat. **P.** A quo petisti veniam? **C.** Ab hypodidascalio. **P.** Cur non à me potius? **C.** Quia eras occupatus. **P.** Quid agebam? **C.** Alloquebaris in areā quosdam viros honoratos, qui te convenerant. **P.** Abi, nunc recordor.

COLL. VI.

Præceptor. Famulus. Observatores.

Hecus Martine, **F.** hem, præsto sum, here. **P.** Accerse mihi huc quinq. publicos observatores, quos hesterno die in hunc mensē elegi: nostin? **F.** Optimè, nam egomet aderam. **P.** Sunt opinor in suo quisq. auditório, festina. **F.** Quamprimum re-diero. **O.** Adsumus omnes, præceptor, quid tibi placet impe-rare? **P.** Satis erat jubere, nec enim sum imperator, nec ma-gistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerē. Vos igitur attentis auribus atq. animis au-

LIBER TERTIUS.

dire. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die
palam in aula nostra communis vos elegerim. Auspicati sumus
a sacris precibus, sequuta est admonitio nostra atq. exhorta-
tio ad omnem coetum scholasticum, de timore Domini, deq.
moribus qui deceant studiosos in schola versantes quotidie;
deinde non sine optimorum adolescentium testimonio, vos
elegi quinque quos ad hoc munus idoneos existimavi, postres
modo ventum est ad secundam cum gratiarum actione, preca-
tionem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut iocum, actionem
illam in qua nomen Domini tam studiose fuerit invocatum.
Ac licet, apud imperitos aut arrogantes, hoc munus & vile &
abieictum videatur, vos tamen credite cum honorificum tum
sanctum esse vestrum istud ministerium. Quod si aliter existi-
mabitis, fieri non potest, ut munere vestro recte fungamini.
Itaque ego vos hortor quantum possum, & per Iesum Chri-
stum obtestor, ut cum Dei timore atque reverentia diligen-
tiam praestetis in iis omnibus quae intelligetis ad officium ve-
strum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gra-
via, studium vindicandi, & similia, quae transversos agunt hos
mines, & sincerum corrumpunt iudicium. Ne timeatis im-
proborum minas, qui pusilli animi adolescentes ab officio so-
lent abstergere. Quam enim habent in vos potestatem? Po-
tius eum timete, qui yester est Dominus, qui viri ac necis
potestatem habet. Illius (inquam) tanti principis timor ve-
bis ob oculos semper obversetur. Incurretis (scio) in aliquot
improborum ac dissolutorum odium: sed pluris sic vobis
unius patris vestri coelestis amor & charitas, quam omnes
omnium hominum inimicitiae. Estote semper memores ver-
bi illius quo servator noster & summus praceptor suos dis-
cipulos ad constantiam hortabatur. Si vos (inquit) odit mun-
dus, scitote quod me quoque prius odio habuerit. Vos igitur
properet ipsum Christum, omnes floccifacite nebulonum
minas, offensiones, inimicitias, dummodo gloriae Dei possitis
in servite fideliter. Hec sunt de quibus nunc pro temporis
brevitate vos admonendos esse existimavi, praeter illa quae
vos in aula hesterno die auditivitis. Pr. obf. Maximas gratias
agimus praceptor humanissime, & Christum precamur ut sua
dona

LIBER TERTIVS.

dona tibi semper adaugeat. A. Te vero vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) prescriptam des nobis hortacionem tuam; quo illam inter nos quandoque relegentes memoriam genitissimis infigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore; quandoquidem rem sane honestissimam postulatis. *Primum ob.* Optamus etiam a te (si placet) commentariolum scriptum habere de preceptis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimum sit nobis hac in re observandum. p. In ipso tempore de hoc admones, & sic ego jam pridem in animo habeo, sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur eius modi commentariolum quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit. Id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut certis quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. O. Recta imus preceptor,

COLLOQ. VII.

Clericus. Preceptor.

Licetne preceptor, ut ego & patruelis camus domum? p. Quid ideo? C. Ad nuptias consobrinorum. p. quando est nuptiarum? C. Craftino die. P. Cur tam citio vultis ire? C. Ut mutemus vestimenta. P. Per me licet eatis, hac tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid sit volet patruus, ut expectemus repotio. P. Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quia lege dimiserim. C. Verum fatebimur. P. Abite, & ab omnibus cavete intemperantia, faciteque ut luceat lux vestra coram omnibus, unde glorificetur noster ille celestis pater. C. Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante,

COLL. VIII.

Pertanus. Preceptor.

Licetne exire, preceptor? pr. Quae tibi est exequenda causa? p. Ut queram in foro aliquem ex nostrisibus. pr. Quid istud opus est? por. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo aut mittendo. pr. Vbi panis deficit, omnia sunt illuc venalia. po. Illud vulgatum est apud nos proverbium. pr. Imo ubique per vulgatum, adeo panis mortalium vita est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? po. Si tibi placet preceptor, ne mei negotii occasionem omittam. pr. Abi & festi-

LIBER TERTIVS.

na ante prandium redire. B. Dabo equidem operam.

COLL. IX.

Buetus. Præceptor.

Licetne mihi exire unà cum fratre? P. Quid casus est? B. Ut mater emat nobis calceos: deinde ut consorem adeamus. P. Quid ed? B. Resectum capillos. P. Quid nunc opus est? B. Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patrum. P. Ite, & maturè redite ad studium. Sed heus pueri, adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. B. DEO juvante id curabo diligenter. Nunquid vis præceptor? P. Ut meis verbis matrem officios se salutetis.

COLL. X.

Albertus. Præceptor.

Präceptor, licetne nobis ire ad consorem? P. Quid ed? A. Ut capillum tondeamus, P. Libenter quotidie exiretis sexies: quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum exteris. Atqui propter forum turba erit in constricta. P. Quid cum & satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. XI.

Bargius. Præceptor.

Präceptor, accessor à patre. P. Vbi is est? B. In diversorio. P. Quando venit? B. Advenit modò. P. Quis tibi tam cito nunciavit? B. Misit ad me famulum. P. Vbi est? B. Pro foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? B. Noluit intrare. P. Quid ita? B. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Vbi ca illum, ut paucis convenientiam, deinde abi, sed cura ut quamprimum hoc adsis. B. Eo vocatum.

COLLOQ. XII.

Præceptor. Roscius.

VBi est Martinus? R. Ivit ad forum. P. Quid ed? R. Empatum (ut dixit) cingulū. P. Injussu meo exire non debuit, sed hoc nihil ad te: Quis dabit vobis merendam? R. Dicit se hora secunda reversurum ut det nobis. P. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. P. Nisi ad horam adfuerit admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram celię penuariorum.

COLL. XIII.

Præceptor. Scatranus.

DEmiror unde nunc venias. *S.* Domō redeo, præceptor. *P.*
 Cur iyeras domum? *S.* Petitum merendam. *P.* Quamobrem non attuleras? *S.* Mater erat occupata. *P.* Quid tum debuisti exire injussu meo? *S.* Non debui, fateor. *P.* Quid igitur meruisti? *S.* plagas accipere, sed ignosce mihi, quælo, præceptor. *p.* Cur non petivisti eundi potestatem? *S.* Quia non audebam te interpellare. *p.* Quid agebam? *S.* Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. *p.* Fieri potest: sed vos tamen s̄p̄e me interpellatis ob rem leviorem. Nunc igitur para te ad vapulandum. *S.* parce mihi, obsecro præceptor; sine ut cogitem aliquantis per. *p.* Age, parco, tum quia ingenuè confitesris, tum quid satis studiosus mihi videris, *s.* Gratias ago maximas præceptor humanissime.

COLL. XIV.

Gulielmus. Præceptor.

PRAECEPTOR, non restat mihi charta ad scribendum: visne dare codicem? *p.* Quem in usum? *G.* partim ad colloquia, partim ad exemplaria. *p.* Retulisti in codicem tuum? *G.* Retuli. *p.* Ostende. *G.* Ecce tibi præceptor. *p.* Quid istud retulisti octodecim: vis ergo de majore? *G.* si tibi placet. *p.* Pete à famulo: ac ne dubitet, ostende illi tuum codicē, ut idē in suum referat. *G.* Audio. *p.* Audi item, cave abutaris charta, ne tibi pater graviter succenseat. *G.* Faxit Deus, ut bene utar,

COLL. XV.

Grivetus. Præceptor.

PRAECEPTOR, licetne prodire? *p.* Quamobrem? *G.* Ut emam cultellos mensarios. *p.* Vbi sunt quos habebas? *G.* Reliqui domi. *p.* Quid ita? *G.* Quia jam obtusi erant & inutiles. *p.* Hæbēsne pecuniam ad emendos alios? *G.* Mater dedit mihi. *p.* Quis erit adjutor ad emendum? *G.* Gerardus. *p.* Ita sanè, & cave te ne vobis imponatur. *G.* Cavebimus, Deo juvante. *p.* Omnes quidem juvat; sed eos potissimum, qui ad ejus honestam omnia referunt,

COLL. XVI.

Vernatus. Præceptor. Spatula.

PRAECEPTOR, licetne pauca? *p.* Loquere. *V.* Nos duo proponebamus, si tibi ita videretur, ire dum cæteri ludunt, foras ambulatū. *p.* quid vultis ire? *V.* In proxima suburbana, *p.* quid

LIBER TERTIVS.

Int̄ ageris ambulantes? S. Tractabimus colloquium aliquod; p. Sed de bonis & honestis rebus. S. H̄c tēporis serenitas, & tam pulchra terrę facies pr̄ebebunt nobis honestum aliquod argumentum. p. Nunquam deest Dei laudandi materia duntas, & veris ejus cultoribus. V. Nunquā profecto; sed ut ad propositum revertamur, permittis nobis pr̄ceptor extra urbem prodire? p. Nisi mihi perspecta eslet vestra perpetua fidelitas & vetus amor literarū, nunquam permitterē; pr̄sertim quum pravi adolescentes me s̄pē in hoc genere sefellerint. Vos igitur prodite, deinde maturē ad cōnam revertimini.

COLL. XVII.

Isaias. Pr̄ceptor.

PR̄ceptor, licēne prodire? p. Quō prodire cupis? I. Ad sartorem. p. Quid eō? I. petitum semoralia. p. Iāmne facta sunt? I. Sunt, opinor. p. Rectē (opinor) dicas; quia res incerta est. I. Atqui promiserat in hunc diēm. p. Quid si fallat? I. Nihil mirum fuerit. p. Nunc quoq. verē loquutus es; nam raro ad promissum tēpus fidē pr̄stant artifices. I. Viso tāmē, pr̄ceptor, si mihi permittas, p. Nihil impedio. I. Nunquid vis, pr̄ceptor? p. Imō, ut properes, ne desis pr̄lectioni. I. Bene mones; abeo.

COLL. XVIII.

Caius. Pr̄ceptor.

Licēne prodire? p. Quō? C. Domum, p. Hem, tam s̄pē ita, re domum? C. Mater jussiferat ut ego & frater se adirem̄; hodie. p. Cujus rei gratia? C. Ut ancilla vestimenta nob̄is excuteret. p. Quid istud? Suntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. p. Cur uxorem meam non admonuistis? C. Non ausi sumus. p. Quasi verō illa sit usque adeo difficilis, ancillam habet ea potissimum gratia, ut vestram omnium curet mundiciem: nec vos ignoratis illud, sed gaudetis matris invisen- dæ occasionem vobis dari. Vos igitur manete, cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. C. Sed mater nos obsurgabit, p. Egomet eām placabo, quiescite,

COLL. XIX.

Tornator. Pr̄ceptor. Pueri.

PR̄ceptor, licēne cras ire domum? pr. Quid eō? T. p. peri- tūm panem, pr. Non tibi restat? T. Restat quidem, sed

LIBER TERTIVS.

parum admodum. P. Quid frater estne tecum iturus? T. Ius-
sit pater. P. Quando convenisti illum? T. Die Iovis quum ve-
nisset in hanc urbem. P. Vbi illum vidisti? T. Apud forum? P.
Non mentiris? T. Non mentior. P. Vnde probabis? T. Sunt ex
condiscipulis qui aderant. P. Qui tandem? T. Adsum Blasius
& Audax. P. Estne verum, puer? P. Omnia vero. P. Qui
scitis? P. Vidimus eius patrem, & audivimus ipsa verba. P. Si
ita est, permitto ut eas domum cum fratre. T. Vale, præcep-
tor. P. Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex
animo. P. Sed heus, quando huc aderitis? T. Craftino die ves-
peri, Deo iuvante. p. Cura ut promissi memineris. T. Curabo.
P. Scilicet, ut soles. T. Imò melius, spero. Nunquid vis? p. Ut
verbis meis salutem dicas parentibus. T. Faciam libenter,
iterum vale, præceptor. P. Vos quoque valete, & lento gradu
ambulate, propter astum solis. T. Ita facere solemus.

COLL. XX.

Præceptor. Villarianus.

Quid sibi vult, quod absfueris hac tota hebdomade? V.
Oportuit me manere domi. P. Quamobrem? V. Ut matri
adessem, quæ agrotabat. p. Quod illi officium præstabas? V.
Sapius ei legebam. p. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris li-
teris, p. Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic
omnes studerent verbo Dei. sed quid & nihil agebas præter-
ea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. P.
Hæc cne vera sunt omnia? V. Habeo testimonium, p. Pro-
fer illud, V. Ecce. p. quis scripsit? V. Famulus noster, matris
domine, p. Agnosco eius manum: quia s̄epe ab illo mihi at-
tulisti. V. Licet ne igitur redire in sedem meam? p. Quid nō li-
cet, quum mihi satisficeris. V. Gratias ago, præceptor.

COLL. XXI.

Lucetus. Hypodidascalus.

Praceptor, licetne mihi prodire? H. quæ tibi est prodeun-
di causa? L. Est mihi eundum ad forum, H. Quid eò? L.
Ut emam corium. H. In quem usum? L. Ad calceorum so-
leas. H. quis te adiuvabit in emptione? L. quidam oppida-
nus, cui hoc mandavit pater meus. H. Debueras adire cum
ceteris qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H.
qua in se? L. In scribendis ad patrem literis. H. quando eas

LIBER TERTIVS.

dabis? L. Hodie, si quem in foro nostratem offendero. H.
Abi, & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

COLL. XXII.

Arator. Præceptor.

Preceptor, tuo permisso hora prima prodieram, nunc
redeo. p. Curasti negotium tuum? A. Curavi, gratia
De O. p. Factum bene: quota est hora? A. Instat se-
cunda. p. Voca mihi famulum, deinde ito ad merendam,
cum ceteris. COLL. XXIII.

Hugo. Præceptor.

Preceptor, visne mihi mutuo dare aliquantum pecunia? p.
Pro quid opus est tibi pecunia? H. Vt Sylvio satisfaciam. p.
Quantum debes illi? H. Assem cum semisse. p. quo nomi-
ne? H. quia scripsit mihi aliquot colloquia. p. Ostende. H. Vi-
de, si placet. p. Adi hypodidascalum, dic ut det quantum pe-
tis. H. Gratias ago, præceptor. p. Non est quod agas, sed refer
in codicem tuum. H. quin iam retuli. p. Factum bene, osten-
de ipsi hypodidascalum.

COLL. XXIV.

Blasius. Præceptor,

Licetne mihi, præceptor, adire tutorem? p. quæ te cau-
sa movet? B. Iusserat ille ut se hodie convenirem, si li-
ceret per otium. p. quando iusserat? B. Nudius tertius. p.
Vbi illum vidisti? B. In area quæ est è regione templi. p. At
vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis, dabo
testes ex condiscipulis, qui mecum aderant p. qui sunt illi? B.
Daniel & Corderius: visne ut eos accersam? p. Manè ego
illos conveniam. Sed dic quid eget tutor opera tua? B. Ad
aliquid describendum. p. qua igitur hora vis illum adire? B.
Nunc, si tibi placet. p. quando huc redibis? B. quum pri-
mum me dimiserit. p. Nunc abi, atque illi ex me dic salu-
tem plurimam, B. Faciam libenter.

COLL. XXV.

Scriba. Magister.

Preceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. n. Estne
solus? S. Solus, opinor, præter domesticos. n. Excusa me illi:
iam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis ver-
bis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut mature ad
scholam redcas. S. Maturè iuvante Deo,

Coll.

COLL. XXVI.

Gaspar. Præceptor.

Licetne prodire, præceptor? p. Quòd? G. primùm ad farto-
rem, deinde ad tonsorem. p. Cur ad fartorem? G. Ut cu-
rem tibialia reficienda, p. Suntne lacera? G. Adeo lacerata, ut
vix induere possim. p. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam
ulcus quod mihi his diebus subortum est in femore. p. Detin-
ge ut videam. G. Vide quando ita placet. p. Est furunculus.
G. Ita conjiciebam. p. Quum aperueris tonsori, rōga illum ut
emplastrum ulceri adhibeat. G. Faciam quod suades. p. Sed
nunquis est qui tecum prodire velit? G. Imò Ioannes Fluvia-
nus, p. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoque vult
adire. p. Ita igitur unà, & redite similiter. G. Nunquid vis
præterea? p. Ut maturetis redditum, ne merenda vestra
mulctemini.

COLL. XXVII.

Latobus. Præceptor.

PExceptor, licetne nobis prodire? p. Estisne multi qui pro-
dire vultis? L. Ferme omnes. p. Quid hoc sibi vult? L. Est
hodie mercatus: inde fit ut ferè unusquisque velit aliquid
emere. p. Nunc ego sum occupatior, quām ut singulorum
prōdeundi causam possim cognoscere: adite igitur subdō-
q̄orem, qui cognoscat, & si vacat, vos deducat ipse. L. Gratias
agimus, præceptor humanissime.

COLL. XXVIII.

Præceptor. Theophilus.

Hodie igitur Petrum convenisti? T. Hodie, p. Vbi? T. In
templo, p. Quota hora? T. Octava matutina. Nunquid
rogasti, quando sit repetitus scholam? T. Rogavi. p. Quid
ille? T. Nescio inquit. p. Debuisti illum ad redditum exhortari.
T. Id ego feci, & multis quidem verbis. p. Bene fecisti: sed
quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus
tollendos. p. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro
scholastico? fortasse enim movebitur ut filium citius remit-
eat. T. Si tibi ita videtur, faciam, idque diligenter. p. Fac igitur
primo quoque tempore: sed audi, scribe plenissimè, deinde
literas tuas mihi ostende priuīquām des perferendas. T. Se-
duo faciam præceptor.

COLL.

COLL. XXIX.

Petanellus. Praeceptor.

PRæceptor, licetne mihi exire? pr. quod tibi eundum est & pe. Ad tonsorem. pr. Non est tibi aliud negotium? pe. A tonsore volo ire emptum ligulas, illinc me ad sutorum conferre. pr. Cur ad sutorum? pe. Ut uni ex calceis meis annestat corrigiam. pr. Ista omnia quando confeceris? pe. Intra horæ spatium ut spero. pr. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes, pe. Fieri potest: sed si videro diutius mihi montandum illuc esse, expectabo in diem Sabbati. pr. Estne alias qui prodire velit? pe. Pontanus ait se velle chartam emere. pr. Scisne illi opus esse? pe. Scio. pr. Ite igitur unà: curate diligenter suum uterque negotium: nec sitis cessatores, pe. Deo juvante, cavebimus.

COLL. XXX.

Carbonius. Praeceptor.

Liçetne exire? p. quò? C. Ad sartorem, p. quid èò? C. Ve mihi tunicam faciendam metiatur, p. quæ tibi est materia? C. Niger pannus. p. Vbi est? C. In arca mea, p. Sartor autem quis tibi est? C. Petrus Sylvius. p. Estne peritus artifex? C. Sic audi vi, & est notus patri meo, qui jussit ut illum adirem, p. Vbi habitat? C. In vico Xenodochii. p. Non nimis longè est, cave dis curras. C. Cavebo. p. Facile à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt, C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. XXXI.

Interninus. Praeceptor.

PRæceptor, licetne pauca? p. Loquere quid velis. L. quum interdum dicis alicui nostrum ubi est follis, vel cedo follem non apparet utrum follis sit masculini an foemini generis. p. Non apparet, fateor, quid tum? L. Vnde igitur scire possumus, p. Cur me de hoc nunquam rogasti? L. Tam multatam sèpe interrogamus, ut vereamur ne tibi molesti simus, p. quasi verò istud unquam præ me feram, contrà èò magis amo vos, quo me rogatis sèpius, quid enim magis cupio, quam ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. p. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus, sua bonitate, utrisque bonam dedit voluntatem.

LIBER TERTIVS.

L. Fazit illi ut hoc beneficio recte leper utamur, in ipsius gloriam. Sed dic, quæso, follis cujus est generis? P. Masculini. L. At ego potius foemini dixi. P. Quamobrem? L. Qui a tale est pellis, quod est in rudimentis pro exemplo positum. F. Non abs re id conjiciebas. Nā in is finita quale est pellis, magna ex parte foemina sunt. L. Non igitur omnia? P. Vix illa est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis igitur sub exceptione cadit; quia masculinū est. Sic aliquot alia, ut ignis, pilcis, axis, &c. L. Sed unde illa dignoscam. P. Facile cognosces, quū peryeneris ad Grammaticæ regulas. Sed interim Latinæ loquentes attentè observa, teque ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. Non sicut nisi longo tempore præclara ædificia. L. Experiens nos istud docet; at pater meus vellet me annuo spatio doctrinæ videre. P. Ego vero istud unius diei spatio videre vellē. Sed quid agas? omnibꝫ in rebus expectandum tempus est. Pater tuus quia nō didicit literas, nescit quid doctrina valeat, neq; quantis laboribus illa comparetur. L. Verū dicis, sed quid illi respondere possum, quum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discēdis literis. P. Docebo te inter coenandum, nancito lusum cum ceteris, ut me in museum recipiam. L. Ignosce mihi, quæso, præceptor, quod te interpellaverim. P. Nihil me interpellasti; non enim occupatus eram, præterea, si te audire mihi molestū fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejecere. L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

COLL. XXII.

Castrinovanus. Præceptor.

S Alvus sis, præceptor. P. Auspicatò advenis, quid nuncias? C. Orat te pater meus ut animi causa eamus unā in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus. C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil est illis rebꝫ hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P. Quam quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor, ne patri in mora simus. P. Tantis per expecta dum yogan muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Iam paratus sum,

LIBER TERTIVS.

sum, nunc eamus. Sed estne domi pater? C. pro foribus nos expectat. P. Bene res habet; vide ut cum decenter salutes, C. De hoc, te docente, s̄aþe admoniti fuimus.

COLL. XXXIII.

Daniel. Præceptor.

Pater meus tibi salutem plurimam dicit. P. Ain' tuȝ quan-
do rure rediit? D. Heri tantū. P. Vt valet? D. Optimè. P.
Mater vero ubi est? D. Adhuc est in Gallia. P. Vbi in Gallia? D. Aureliȝ. P. De illa quid auditis? D. Esse bona valetudine præditam, Dei beneficio. P. Dominus Deus conservet eam. D. Ita precor. P. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulò.

COLL. XXXIV.

Buchodus. Præceptor.

Præceptor, licetne pauca? P. Dic liberè. & Cur nō dicimus hic arbor, sicut hic labor? Itē, cur genitivū arbōris non proferimus penultima longa, ut ferē in cæteris nominibus terminationis ejusdē? P. Quia loquēdi usus aliter approbavit. Nec enim ubiq, locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui recte & purē loquuti sunt. Nam ipsa Latinitas usu & auctoritate magis quām ratione conflat, & da igitur auctoritatē de nomine arbor. p. Arboris exēsa strūm-
cū, apud Virgiliū. Nōnne hic manifestē vides, & genus & ac-
centū? & Video, præceptor; sed sūntne alia eodē accētu? p. In
primis Græca omnia: ut Castor, Castoris; sic Hector, Nestor,
& similia. Item hæc duo neutri generis, æqt. or æquoris, mar-
mor marmoris; sunt & adjectiva quædā: ut memor memoris:
& ex eo compositum immemor. Talia quoq. sunt ex decus, &
corpus composita, ut indecor indecoris tricorpor tricorpo-
ris. Sed hæc apud Grāmaticos annotata facile per te invenies.
Nam ista ætas tua majorem indies re quirit diligentiam. Huc
accedit quod hæc ipsa quæ tuo labore & diligētia inveneris.
firmiore tenebis memoria. B. Ago tibi gratias, humanissime
præceptor, quæd me tanta humanitate non solum doces, sed
etiam admones, p. Bene facis: sed interim volo memineris so-
li D E O acceptum referre quicquid boni ex labore meo in
te proficiat. Frustra enim docendo laboramus, nisi labo-
ribus nostris divinus favor accesserit. Nōsti illud Apostoli.

Neque

LIBER TERTIVS.

Neque qui plantat est aliquid, neq. qui rigat, sed qui dat in-
crementum Deus. B. Essemus profecto plumbo stupidiōres, si
ista ignoraremus, quæ nobis tam s̄epe inculcas, tamque dili-
genter. P. Tantò diligentius vos oportet tum meminisse,
tum recordari. Sed jam tempus est ut ad quotidianum pen-
sum te referas. Ego verò interea me abdo in mus̄zolum.

COLL. XXXV.

Præceptor. Oblivarius.

Dic Latine, a booke. O. Liber p. Liber cuius generis? O. Mas-
sculini. P. Qui Icis? O. Ex bene loquēdi usu & cōsuetudi-
nē. P. Ostende usum. O. Nam quotidie loquētes sic dicimus.
Hic liber cuius est? Dicimus itē s̄a numero Liber meus, li-
ber tuus, bonus liber, & similia. P. Bene respōdisti; sed quis lo-
quēdi usum te docuit? O. Tu ipse, præceptor. p. Ergo te tenes
omnē usum linguae Latinae? O. Si tenerē nō essem discipulus.
P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi; responso tuo con-
tentus sum, O. Gaudeo sane. p. Age gratias Deo, qui tibi dedit
ingenium & mentē bonam. O. Vtinā semper agnoscam ejus
in me beneficia. p. Vtinā ille favore suo tua studia prosequa-
tur. Quid hoc sibi vult Olivari? O. quod mihi bene precaris.
P. Ergo tu quoque memeto bene ex animo precari omnibus,
principiū verò condiscipulis tuis. O. Meminero, præceptor,
P. Addendum fuerat, Deo juvante. O. Oblitus sum fateor.

COLL. XXXVI.

Præceptor. Daniel.

Attende Daniel, ut discas Latina bene Anglice vertere. D.
Attendo, præceptor. p. At diligēter. D. Imò diligentissimè
& ex animo. P. Bene facis D. Propone igitur mihi Latina ut
nobis interdum soles. P. Quid opus est? D. What is needfull. p.
Gallinæ. D. To a hen. P. Vt. D. That. p. Illa. D. She. P. Sit. D. May
be. p. Bona. D. Good. p. Bene vertisti. Nunc ad singulas partes
hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad
potero, dummodo mihi præieris. P. Quid. D. Eit nomē p. O-
pus. D. Nomen. P. Eit. D. Verbum. P. Gallinæ. D. Nomen. P. Vt.
D. Conjunction, hoc in loco. P. Illa. D. Pronomē. P. Sit. D. Ver-
bum. P. Bona. D. Nomen. P. Age, dicamus iterum, ut singula
paulo planiūs intelligas. D. Quid nunc respondebo? P. Indica-
bre.

LIBER TERTIVS.

breviter singularium partium declinationem, ut vos docere soleo. D. Praeterea igitur, ut cœpisti. p. Quid. D. Quid, cuius, nomen substantivum anomalum. p. Opus. D. Hoc opus, operis, ut onus oneris. p. Falleris Daniel. D. Quid ita? p. quia opus hic est adjectivum. D. Ego, adjectivum! quomodo declinatur? P. Est ies declinabile. D. Me miserum! nunquam istud audieram. p. Addendum fuit quod sciam, vel quod meminerim. D. Quamobrem? P. Quia fortasse audieras, sed meminas male. D. Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid Anglicè significat istud nomine? p. Non solet Anglicè verti, nisi iunctum cum verbo sum, es. D. Da exemplum. p. Quotidie in ore habes exéplum. D. Nunc mihi non occurunt. P. Nonne soles dicere & audire ex cōdiscipulis; Opus est mihi charta, atramento, pecunia, &c similia. p. Sæpe dico fætor, & sæpe audio; sed parum adverto. p. Nunc igitur adverte, & mæda memorię; Opus est mihi pecunia ad libros emēdos, *I haue need of money to buy books.* Vel sic, *I want money.* Vel, *I haue to doe with.* p. Da itē aliud exéplum, quæso. p. Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, *Thou hast need of rods, that thy sloath may be driven away.* D. Fætor, equidē, præceptor; sed Deus (ut spero) mei miserebitur. p. Omnis miseretur Deus, qui piè illū invocant. Sed de nomine opus iā fatis multa, quod ad vos attinet; ad cætera redeo. Est. p. Sum, es, esse, verbum anomalum. p. Gallinæ. D. Gallina, gallinæ, ut mensa, mensæ. p. Vt. D. Non declinatur, quia est cōiunctio. Anglicè, *That, so the end ihat, for that.* P. Illa. D. Ille, generis masculini, illa, generis fœminini, illud, generis neutri. P. Declina in fœminino. D. Illa, illius, illi, &c. P. Sit. D. Iam dictum est. P. Bona. D. Bonus, generis masculini, bona, fœminini, bonum neutri, nomen adiectivum. P. Confer ad exemplum. p. Iustus, iusta, iustum: bonus, bona, bonum. P. Nunc mutuò vos interrogate, ut pleniū omnia tractetis.

COLL. XXXVII.

Blanderius. Præceptor.

P. Ræceptor. P. Quid vis? B. Licetne mihi ire domum? P. Cur ante horā? B. Pater iussit ut nunc abire. P. Quid eget opera tua? B. Vult me in villā mittere. P. Quid eo? B. Petitum uvas & eadem opera nunciatum aliquid villico nostro. P. Quid si me fallis? B. Adferam testimonium, ut soleo. P. Quando redibis?

LIBER TERTIUS.

B. Hora prima, ut spero. P. Qui tam cito? B. Villa nostra non longè hinc est, ito sanè.

COLL. XXXVIII.

D. P.

PRæceptor, placetne audire excusationem meam? P. Quando absuisti? D. Hesterno die. P. Quora hora? D. Prima. P. Quæ fuit causa? D. Accersitus fui. P. A quo? D. A patre. P. Quis tibi nunciavit? D. Famulus noster. P. Cur me non adiuit? D. quia dicebat ille se urgeri festinatione. P. Suntne tibi testes? D. Adsunt, præceptor. P. Abi, sede in loco tuo, ego interim eos interrogabo.

COLL. XXXIX.

Præceptor. Michael.

CVr nō venisti cito? M. Expectabam fratrem. P. Vbi est? M. Restitit in foro. P. Cureum nō adduxisti? M. Volebat emere atramentū. P. Immo pyra, mala, aut aliquid è exteris fruictibus. M. Nescio, tamen illud dicebat. P. Quum sitis fratres, cur non habetis commune atramentum in ampulla? M. Frater nihil vult habere commune mecum. P. Vult igitur omnia sibi propria. M. Illud est. P. Admone me, quum venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam, præceptor. A. Abi in locum tuum.

COLL. XL.

D. P.

Licetne abesse hora secunda? P. Quid habes negotii? D. Pater eget opera mea. P. Qua in re? D. Ut sibi aliquid scribam. P. Sed interim non redes quæ præscripta sunt vobis. D. Iam edidici. P. Factum bene. D. Placetne tibi audire me? P. Cras audiam, quum licebit per otium. D. Permittisne igitur ut absim, præceptor? P. Age, permitto, sed ita, ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. P. Recte facit pater. Sunt enim multi qui me pascunt mendacibus. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam libetere.

COLL. XL.

Præceptor. Caperonus.

HEus, Caperone. C. Hem, præceptor. P. Quid flet frater tuus? T. S. C. Egrotat. P. Qui scis? C. Satis apparent. P. Quo signo? C. Quia vomuit. P. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus ut dicit. P. Cur nō recepit se domū? C. Non ausus est. P. Tu vero non audebas me admonere? Age, duc illum & ipse domum.

LIBER TERTIUS.

usque, & matri narrā diligenter, ut ille se habeat. Propens
quid cessas. Duc eum lento gradu. C. Ducam, praeceptor.

COLL. XLII.

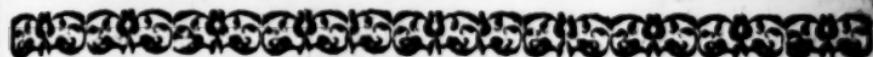
Præceptor. Tiliacus.

Heus Tiliace, sequere me in cubiculū, est quod ego te feci
sum monere velim. T. Adsum, præceptor. P. Nunquamne
maturè in scholā venies? T. Nō possum venire cito. P. Sem-
per istud dicas: quid impedit? T. Nemo est domi nostræ qui
me exp̄ege faciat. P. Nemo? T. Prorsus nemo. P. Non habetis
ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. P.
Immo tu (ut opinor) non curas surgere; nonne verum dico
quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum,
quid agam? P. Nihil est quod verearis, fatere verum. T. Quid
si confessus ero? P. Eho, tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pu-
det, P. Ne pudeat verum fateri, quæsto, alioqui vapulabis. Per-
gini' tace! Heus observator, vi! e ad matrem ejus, & roga.
T. Ne mittas oro, præceptor; dicam tibi rem omnem, nihil re-
ticebo. P. Age, esto animo bono. T. Sic est protectō, ut dixisti.
P. Non satis istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mi-
hi plane quemadmodum sese res habeat. T. Quum venit an-
cilla me excitatum, primum nihil respondeo, quasi serio dor-
miam, deinde, si magis urgeat, attollo ægræ caput, sedeo in
lecto, thoracem in jicio humeris, quasi statim surrecturus. P.
Quam pulchre narras? Ita me Deus amet, nūc te magis amo,
quam unquam feci. Perge, T. Quum primum egressa est an-
cilla cubiculum, tum ego reclino caput in pulvinum, ac di-
missio pedes. P. Etiāmne redormis? T. Ego verò redormio
bene placidéque. P. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò ve-
niat. P. Quum rediit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vocifera-
tur, insanit. P. Quibus utitur verbis? T. Hem, nebulō (inquit)
quando eris in schola? ego dicam præceptoris tuo, ut te bene
verberet, tu nunquam vis surgere, nisi bis aut ter excitatus
fueris. P. Bona fide promittis facturum te posthac officium?
T. Si unquam recidero, causam non dico quin palam cedar
virgis, idq; acerbissimè. P. Bellè quidem promittis, sed quo-
modo præstabis promissa? T. Adiuvar te Dominō Deo. P. qua-
erere tatione flectes illum? T. Fide & affiduis precibus. P. Alioqui
nihil

LIBER TERTIVS.

nil possis obtinere. T. Credo equidem. p. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctesq. id unum meditabor. p. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinant istud monere cōcionatores; tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris: & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes: sed ego primus omnium. p. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipue semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. p. O quām fœlix es! T. Satis in præsentia fœlix ero, si tantum me absolveris. p. Faciam quod tibi sum pollicitus, sed ea lege ut tui promissi meminetis, & te ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi promissisti. T. Quid igitur restat quo minus abeam liber? p. Inde aliquid restat: mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor? p. Inter cætera excutias oportet istam pigritiam quæ te in lecto detinere solet. Non enim decet studiosum adolescentem somnaculosum & inertem esse: sed alacrem & expperrectum cujusmodi vides aliquot ex condiscipulis tuis. Nō tenes memoria divinum Petri Apostoli præceptum? T. Quod illud est? p. Sobrii (inquit) estote, & vigilate. T. O quoties audierā, sed (proh dolor) nunquam usurpavi. p. Fac ut studiose usurpes in postrum, neq. id solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi in primis consules, jucundus eris parentibus, & mihi & condiscipulis tuis: denique (id quod est præcipuum) charis erit Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sencio ex ista admonitione tua! p. Vehementer sanè gaudeo, & tua & condiscipulorum causa. T. Quid si narrēs illis meam pœnitentiam? p. Ego verò narrabo primo quoq. tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quām culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale fili, & adesto hora tertia in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

FINIS LIBRI TERTII.

COLLOQVIORVM SCHOLASTICORVM,

LIBER QVARTVS.

Paulo graviora continens præsertim in moribus & Christiana Doctrina.

COLLOQVIVM PRIMVM.

Perialdus. Samuel.

Bsecro te, Samuel, da mihi operam paulisper. S. Quid istud est? p. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet male. S. In utrum oculū incidit? p. In dextrū. S. Vis inspiciam? p. Inspice amabo te. S. Aperi quantum potes ac tene immobilem. p. Nō queo à noctu contine-re. S. Mane: egomet tenebo sinistra manu. p. Ecquid vides? S. Video aliquid minutum. p. Exime, quæso, si potes. S. Quin jam exemi. p. O factum bene! quid est? S. Cerne tu ipse? p. Est mica pulveris. S. Et quidem usq. adeo pusilla, ut vix certi possit. p. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Inde etiam fit ut experiamur nihil esse nobis charius. p. Hoc Deus approbat, quum de sua in nos charitate loquens apud Zachariam, cap. 1. sic ait: Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. s. O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! p. Non mihi rubet oculus? S. Aliquantum: nempe quia fricuisti. p. Credimus adhuc mihi dolere? S. Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? p. Experientia est rerum magistra. S. Ita vulgo dicitur. p. Quid precii dabo isti medico pro labore? s. Quantum pacti sumus? p. Brevis est conclusio: ergo nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam: atque utinam detur referendi locus. S. Quin potius avertat Deus. p. Bene correxisti: dixeram imprudenter: at sine dolo. S. Sic accepi: sed interim jocari licet, præsertim, ut in Latina lingua nos exerceamus. p. Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. S. Faxit precor.

COLL

COLL. II.

Alexander. Carolus.

Ecce, reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas;
C. Non est quod agas: sed tu satisne usus eras? **A.** Satis
diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. **C.** Quoties opus
erit, quæso, ne parcas rebus meis. **A.** Non parcam; quando
ita jubes. **C.** Pergratum mihi feceris. **A.** Gratiam habeo ma-
ximam, tu vero nostris utere, si quis usus fuerit. **C.** Non est
quod moncas, fatis mea sponte sum impudens. **A.** Immo ve-
recundus nimis. **C.** Esto, aliquando tamen senties. **A.** Ita
velim, bene vale. **C.** Te servet Dominus Deus.

COLL. III.

Paulus. Quintinus.

Cur diligenter audire debemus Euangelium? **Q.** Ve-
camus Deum colere ex voluntate ejus. **P.** Nihil aliud
respondes? **Q.** Quid responderem? Nihil enim scio præten-
cà? **P.** Nonne etiam ut sobriè & justè vivamus? **Q.** Declara
mihi illa duo adversaria, quæso. **P.** Sobriè, id est, continen-
ter: Iustè, id est, in justitia, nempe ut suum cuique tribua-
mus. Ita sit, ut Sobriè, ad vitam cujusq; privatam pertineat,
Iustè autem, ad charitatem quam proximo debeamus. **Q.**
Sed audi, mi Paule, Nonne cultus Dei omnia illa comple-
ctitur? **P.** Probe sentis, Quintine: sed volui experiri an re-
sponcionem tuam rectè intelligeres. **Q.** Bene fecisti: Nam
de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et
de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem.
Sed nos hora ipsa admonet ut discedamus.

COLL. IV.

Observator. Baptista.

Fater tuus semper in concione, aut garrit, aut ineptit.
Aut aliquem incitat: ex quo fit ut sèpe notandus sit, de-
inde vapulet. **B.** Quid vis faciam? **O.** Cur non sèpe mo-
nes? **B.** Nunquam desisto monere. **O.** perge, precor. **B.** Ni-
hil est quod me preceris: nunquam cessabo donec (volent
Deo) aliqua ex parte se correxerit. **O.** Sic usurpabis Cat-
nis præceptum, Quando mones aliquem, nosti cætera. **B.** mea
Sed oro te, mi Nicolae, ut quoties eum notaveris, id mihi
renuncies. **Obserbat.** Nunquam finis esset, adeo frequen-
tis nomen ejus in meis commentariolis. **Baptist.** saltēti fa-

LIBER QVARTVS.

me semel certiorem, quum primum commiseris, quo sit ac-
cusandus: cum ego dicam patri, cuius verbum magis timet
quam verbera. O. Istud non est parvum bona indolis argu-
mentum. B. Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo. O.
Ego vero atque libens.

COLL. V.

Patricius.

Melocur.

Q Vid consilii tractabas modò cum præceptore? M. Si scire
cupis, illum percontare. P. Cur me celas? M. Ut ne palam
facias. P. Non ideo (crede mihi) te rogo ut id proferam, quid
enim proficerem? M. Quamobrem igitur tam cupide rogas?
P. Nimirū ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audieris.
M. Itāne paratus advenis, ut à me extorqueas, quod mihi uni
idq. à præceptore creditū est? P. Quid mihi dixeris, surdo &
muto dictū puta. M. Ergo ne tergum meum in tuam fidē comi-
mittam? P. Id profectō potes, & quidē sine periculo. M. Nue-
quam dices tam cōmodē, ut istud mihi persuadeas. P. Dabo
fidē me tacitū. M. Etiā si ter quaterve sanctissimē juraveris,
non prodam. Proinde tu desine percontari. P. Hem, ubi est
illa nostra amicitia? M. Nescis dictū illud sapientis. Quod ra-
cium esse vis, nemini dixeris? P. Audivi aliquoties, sed quod
amicō dictum sit, nemini dictum videtur, est enī amicus
quasi alter idem. M. Eadem tibi dicet qui scire ex te volet, &
item aliis, qui ex illo: atq. ad aures omnium perveniet. Iaq.
femē tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. P. Non
sum imperator, ut te missum faciam. M. Pergin' molestus es-
se. P. Abire malim, quam tibi molestiam adhibere.

COLL. VI.

M. N.

Q Vando vis adire domū? N. Nescio: ubi Deo visum fuerit,
id enim pender ex voluntate ejus, non mea. M. Quid si te
accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoq. pa-
rebo. M. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De
hoc nō est meum disputare, sed ut confido, pater non remere
me accerset. M. Ego quoq. non aliter sentio: sed volui tangi-
per tecum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non
uisse fabulosum. M. Utinam in scholis frequenteres esse
sermo-

G

sermo-

sermones ejusmodi. N. Tum erunt, quum Deus ipse puerorum animos timore sui afficerit, M. Ergo precamur cum id brevi contingat.

COLL. VII.

Marthorius. Hieremias.

QVa pecunia emisti librum istum? H. Qua censes, nisi mea. M. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debo reddere rationem? M. Egone exigo? H. Videris exigere. M. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari; ut Latinè semper condiscamus aliquid. H. Ea res fateor, plurimum confert nobis ad Latinè loquendam facultatem. Sed nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur. M. Est ut dicas, sed est brevis pueroru[m] ira. H. Quid autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. M. Quando venerat? H. Ab hinc octo dies. M. Miror quod eum non videbam. H. Non est quod mireris. M. Quid ita? H. Quia vix sed quasi horā hīc moratus est. Quum enim de equo descendisset, meque paucis esset alloquutus. Ascendamus (inquit) iu[nct]uum cubulum, ut tecum liberiū colloquar. M. Sed antequam narrabera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore (ut sit) audierat me a grossis esse. M. Quid ille, quum præter spem te valentem inventit? H. Mirificè affectus est gaudio. M. quis dubitet? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. M. Libenter hæc audio, perge quæsto. H. Tunc me de valetudine percosceratur, unā precamur, non sine gratiarum actione: tandem queritur ecquid mihi opus sit. Opus (inquam) pater. Qua (inquit) re eges? libro (inquam) decem assūm. Tum ille promisit ex marsupio decussem: eum mihi in manum dat, & vale dicit. statim concendit equum, atq. abit. M. Curtibi plus dederis quām petiveras? H. Istud ineptè queris. Scilicet ita letus eram quia me præter spem, bene sanum offenderat, quod si vel coronatum petivissem, tam facile deditissem mihi. M. O quantum debes illi summo patri, qui tibi adest bonum patrē dederit? H. Ne cogitari quidē potest quantum debeam. Nam etiam malum dedisser, deberem tamen non parum. Sed quid tenuimus auditum ire prælectionem? M. In lat hora tertia. H. P.

LIBER QVARTVS.

ratā sūne mihi omnia, M. Mihi quoque. H. Eamus ergo in adiutorium.

C O L L. VIII.

Sonerius. Villaticus.

Vbi nunc est frater tuus natu maximus? V. Igitur in militiam. S. Quid ait? In militiam! V. Sic res est. S. Sic ergo valedixit literis? V. Iampridem literarum satietas eum separat. S. Quid ita? V. Nescio, nisi quia volebat liberiū vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid putas permisisse? Patre absente matre invitā profectus est. S. O miserum adolescentem! V. Imò vero miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod ceteri qui sequuntur illud vitę genus: nempe spoliabit, rapiet, ludet alicet, potabit, scortabitur. S. Estne istę militū vita? V. Omnia. S. Vnde scis istud? V. Audivi nuper ex patre, quū cœnaremus. S. quorū narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse certius quād Deum timere qui custodit parvulos, eosque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de iis rebus sepe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus, & præceptores quorum opera Deus ad nostram institutionē utitur. S. Vtinam utriq. præstemus quod ipse nobis in sua legē præcipit, V. Ita faxit ille. S. Faxit præcor,

C O L L. IX.

Lucas. Orosius.

Avidio fratrē tuum jam revertisse ex Germania: O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Nō omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illuc habebat taverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illuc fuerat à patre, ut Germanicē disceret loqui. L. Quam igitur ob rem noui fuic illuc diutius? O. Iam non poterat ferre matris desiderium. L. O tenellum adolescentem! Quotum agit annum? O. Septimūm decimū, si recte mater meminit, ex qua id audivis sepe. L. Age, quo vulnū à patre acceptus ejus est adventus? O. Rogas? patet nō sustinebat illum aspicere: quin etiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, jussit eum abire ē conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lachrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcere coniiceret. L. Atqui non poterat in iussu magistratus. O. Nescio

LIBER. V. QVARTVS.

eamen conabatur. L. Quid postea factum est? cubuſene domi
vestra? O. Minimè verò. L. Vbi igitur? O. Sororis meæ, virum
noſtin? L. Tanquam digitos. O. Ed missus est à matre dum pa-
tris ira defervesceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater
cum propinquis & amicis noſtris, ut iratum patrē mitigaret.
L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit. O. Id non
fuit magni negotii, tam enim patrē cœperat pœnitēre quod
ſic exēanduſſet, quodque tam graviter accepit filium. L.
Nempe dies iram ejus lenierat. O. Ea tamē lege recepit illū,
ut promitteret ſe in Germaniam rēditum ſtatim à vinde-
mia. L. Vide quām ineptus ſit iſte in matres noſtras affectos.
O. Atqū ipſe matres ſunt in cauſa, cur enim adeo tenerē noſ
admant? L. Naturam cogere difficile eſt. O. In hanc ſenten-
tiam reñſne verſum ex Horatio. L. Naturam expellas furca
licet, uſque recurreret. O. Sed quid hoc? dum fabulamur, à lu-
ſu tellatum eſt. L. Nihil inde nobis accidet mali: ad diſputa-
tiones conveniamus jam.

COLL. X.

ba 1000 C. Itego am. Conradus Linus.

Vbi fuisti hodie poſt prandium? L. In horto p̄ceptoris.
C. Quid illuc iveras? L. Ille me uiferat pectiūm olera. C.
Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerate possum om-
nia. C. Saltem quæ occurruunt memoriq; L. Sed cur iſtud quæ
ris? C. Ut interim recordemur aliqua terum nomina, quæ pa-
vuli didicimus. L. Pulchra eſt exercitatio, p̄fertim quū ah-
quid nobis ſuppetat otii. Audi igitur, collegi alia, ſerpillum,
porros, cepas, naſturtium, cumiūm, ſceniculum, thymum,
amaracuſ, hyſſopū, apium, ſalviam, ſatuciam. C. Herbae ſunt
olentes, quas adhuc enumerateſt. L. Sic iſtum eam memoriz-
gracia. C. Perge porro. L. Pauca quidem reſtaat, ut bera, ci-
chorium, laſtūca, oxalis, eruca, brasica, portulaca. Plures non
occurruunt. C. Qui potuisti tot meminiffe? L. P̄ceptor mihi
dederat ſcriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Nover-
ram, alioqui eum interrogassem. C. At ego non novi omnes,
quamvis nomina didicerim. L. Ego tibi plures etiam demou-
ſtrabo, quum licebit nobis in hortum ire. C. Multūmne attri-
būſtis? L. Plenum calathum. C. Sed de ſingulis quantum? L. Ni-
mis

LIBER QVARTVS.

mis es curiosus: quid vis? **D**e singulis artuli quantum opus fuit. **C**. Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas? Scin' in quē usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? **L**. Partim ut jus bene condiretur, partim ut minutal ex oleribus fieret. **C**. Quām bene cōsulebat nobis? **L**. Optimè: sed tamē ea non erat causa præcipua. **C**. Quęnam igitur? **L**. Legistine unquam Moretum Virgilii? **C**. Carmen quidē legi, sed Moretum nunquam edi, nec vidi quod sciam. **L**. At videbis, spero, Nam præceptor uxorem docuit confidere, & illa confecit ex ejus præscripto. **C**. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? **L**. Saltem jus carnium pingue, bene conditū, carnes optimę & minutal ex oleribus. **C**. Vnde scis ista? **L**. Omnia vidi in culina quum iussus essem adjuvare, præcipiū in meis olerib⁹ repurgandis. **C**. Quid Moretum? non saltem gustabimus? **L**. Imò dabitur nobis: nam confeatum est quod satis sit omnibus. **C**. Ista mihi sapiunt magis, præsertim ætate, quām carnes ipsæ aut pisciculi. **L**. Optarem profecto servari carnes in hyemem, ut tota ætate olera & fructus esitaremus. **C**. Atqui (ut accepi) ista minūs alunt, **L**. Id ego audivi quoq. aliquoties: sed quid opus est tantò studiosis alimento? **C**. Non tantò fateor: si tamen parentes nos videbent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignaret præceptor: nonne sic est? **L**. Non est dubium: sed quid agas? ferē parentes (præcipue matres) nobis indulgent nimium. **C**. Verè quidem dicis: sed tu interim matris indulgentia libenter frueris. **L**. Quasi verò tu minūs. **C**. Ne mentiar, quod tibi adscribo in me quoq. frequenter experior. **L**. Non possumus parentum erga nos affectum nisi nostris vitiis immutare: tantūm caveamus eorum abuti benevolentia, sed in primis laudemus illum patrem benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. **C**. Ista libens audio, sed nos hora vocat. **L**. Age, finem imponamus.

COLL. XI.

Molerius. Dotbæus.

VNde redis? **D**. E foro. **M**. Quid emilli? **D**. Carnem. **M**. Qualem? **D**. Vitulinam. **M**. Ostende, quæsio: fere nova res est hoc tempore. **D**. Vide, bona videtur mihi. **M**. Non falleris

LIBER QVARTVS.

Spinor. M. Quot suae libræ? D. Nolunt lanii appendere vituliam. M. Cur nong? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam, scili, q̄et quisq, vendit quām potest carissimè. D. Rem acu attigisti. M. Quantum putas p̄dere? D. Duas libras, & paulò ampliū. M. Quanti emisti? D. Age. divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinat, qui tamē divini non sunt. M. Fieri potest, sed ex quibusdam conjecturis; alioqui divinatio verita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totū duobus assibus? D. Paulò minoris. M. Quanti ergo? D. Tēta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutius torqueri de nihilo. M. Dic igitur, sodes. D. Hoc totū constitit mihi sex quadrantib⁹. M. Profecto, fortuna tibi pulchrit̄e favit. D. Quām mihi narras fortunam? M. Hic mos est loquendi. D. Mos (ut dicitur) tyranus est pessim⁹. Atq. utinam bonos mores tam studiose coleremus, quām obstinate retinemus malos. M. Tunc meliūs se haberē omnia. D. Nos igitur fortunam istam Ethniçis & impīis relinquamus. Fortuna nihil est, solus est Deus qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster. M. Istud quidē certō scio, fideliter credo: & vere confiteor; sed quid agas? Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo. D. Oportebat te illud meminisse. Ne lingua præcurrat mentē. M. Istud quidem didicimus è septem sapientum dictis: sed non semper occurserunt ejusmodi pulchri è dicta, licet ea mandaverimus memor. D. Tantō igitur magis illa est exercenda; ut nobis, quum opus est, suppetar. M. Isto tuo admonitu discam esse alias prudentior. D. Sed audio signum dari; desinamus.

COLL. XII.

Herus. Famulus.

F. Vistine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram. H. quid emisti nobis? F. Ferē nihil. H. quid autem? F. Butyrum. H. Quanti? F. quadrante. H. Tantillum? F. Non ausus sum ampliū emere. H. quid timebas? F. Ne bonum non esset. H. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis here? H. quia malim te esse hac in re timidiorem quām audaciorem. Sed nunquid emisti præterea? F. Nihil. H. Ehot nihilne? F. Nihil prorsus. H. Vah, quām parcē nobis opsonatus es. F. quid aliud emere potuissē? H. quasi nescias quibus

LIBER QVARTVS.

bus cibis oblectari solcam. F. Scio te amare caseum mollius-
culum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Recte dicas: cur
ergo non emebas? F. Caseus ipse carior erat pro nostra pecu-
niola. H. quid fructus? F. Alii non erant satis maturi: de aliis
ego dubitabam, essentne boni. H. Miser non poteras gustare? F.
Atqui iste mulieres nihil gultare permittunt, nisi te emp-
eturum affimes. H. Nihil mirum: multi enim gustarent, animi
tantum gratia. Tu igitur esto alias prudentior. F. quomodo? H.
Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum
denariolo, ut facias periculum. F. quid tum præterea? H. Si
tibi sapuerit, tum emitto amplius: si minus relinquio, &
aliò te conferto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris igitur,
ut ipse postea utaris. F. Ego (ut spero) meminero diligenter.
Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui sunt officii, deins
de literis incumbas.

COLL. XIII.

Caroletus. Quintinus.

A Dfuitine matutinæ precationi? C. Adfui: tu verò ubi
eras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. quid eò? C.
Heri vesperi jusserrat ut se convenirem bene manè. Q. qui aus-
sus es, tam manè prodire, idque inconsulto præceptore? C.
Iam heri veniam impetraram antequam iretur cubitum, sed
dic mihi, quid ille à precatione palam admonuit? Q. Audivi
(inquit) esse inter vos qui s̄x numero Anglicè fabulentur:
& nemo interea vestrū mihi quicquam indicat: quod est
argumentum confessionis omnium in eodem peccato. Hęc
fuit accusationis summa: deinde in eam sententiam multa
dixie, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit con-
clusio? Q. quamobrem (inquit) admoneo, ut alias alium ad
Latinè loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomi-
na qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut
huic malo remedium adhibeam. C. Nullum igitur verbum
licebit efferre Anglicum. Q. quantum ex verbis ejus collige-
re potui, non ita rem intelligit. Non enim (ut scis) usq. ad eò
est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbū aliquod in-
ter colloquendū exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palam
dixit, edictū suum ad eos demum pertinere, qui quum Latinè

sciant, tamen semper latibula querunt, ut Anglicè fabulentur, idq. de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia, ut malint sèpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quæm laudari atq. diligi obsequèdo. C. Meministi audire ex ipso præceptore, Nitimur in vetitum. Q. Memini: atq. adeo est verissimum, tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant neque malitia. C. Istud præstat verius ille timor Domini. Q. Tales igitur quoad licet per naturæ infirmitatè sedulo cavere nituntur; ne quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimum offendatur. C. Ergo studeamus & nos idipsum cavere, studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati: non modò ne vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ita fieri, ut ferè simus non tenebrarum, sed lucis filii. C. Sed de his alias pluribus: nunc ad disputationes recipiamus nos. Q. Ecce, vocat signum.

COLL. XIV.

Albertus. Titotus.

Nunc demum redis à foro? T. Quid demum? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinū? T. Bubulam & vervecinam, A. Estne in foro carnium magna copia? T. Tanta profectio, ut mirer adeo caras esse. A. Nihil mirum. Ut multæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidi sunt carnis genera. T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hecдинam, agninam. A. Nihilne amplius? T. Quid velles præterea? A. Nihil igitur erat ferinæ. T. Non queo refire simul omnia: imo etiam ferinam vidi. A. Qualè? T. Cervinam & aprugnam. O quæm pinguis est aprugna! A. O quæm ineptus! T. Quid ita? A. Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue doméstico dicitur arvina, id in sue fero (id est apro) callum vocatur, & est in eo genere durissimum, T. Istud quidem audire non memini, A. Nunc audisti, manda (si vis) memoriaz. T. Tu vero docttor unde istud didicisti, A. Domi nostre, ferina caro est longè frequentissima. T. Vnde vobis tanta est copia? A. Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur.

T. Qua-

LIBER QVARTVS.

T. Quale est vivarium istud? A. Locus est ferè quadrangulari forma, amplissimus, muris altissimis septus undique, consitus multis & proceris arboribus, inter quas sunt dumeta maximè densa. T. Quales sunt illie arbores? utrum urbanæ an sylvestres? A. Sylvæs fere omnes: sed in his sunt potissimum quercus & fagi: quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. T. O quantas merito gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A. Non sumus immemores beneficiorum eius, pater enim plurima bona in pauperes erogar, quod tamen tibi uni dictum esse velim. T. Cur ita? A. Quia talia non vult prædicari. T. Tantò magis laudandus, quod Christi præceptum verè sequitur, cuius verba apud Matthæum scripta sunt: Quum facis (inquit) elemosynam, &c. quæ sequuntur. A. Quoto capite? T. Sexto, nisi me fallit memoria. A. Sed hæc hactenus, satis enim sumus colloqui: & iam ad disputandum convenitur. T. Eamus igitur. A. Sequere me: aut (hæc mavis) præcede. T. Ego neutrum faciam: sed unā ibimus.

COLL. XV.

Guinandus. Monerotus.

T. Antùm igitur hodie è villa revertisti? M. Hodie tantùm, idque paulò ante prandium. G. At qui dixeras te futurum illic modò biduum. M. Ita sperabā fore & sic pater promitterebat. G. Quid igitur obstitit, quo minus redieris citius? M. Mater me detinuit: tametsi etiam cum lachrymis eam obsecrarem, ut me missum faceret. G. Sed cur te cā diu remorata es? M. Vt se conquirarer in redita. G. Quid vero agebas interea? M. Colligebam fructus cū ruficis noltris. G. quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales, & ferotini, pyra, mala, iuglandes, castaneæ. G. O lucunda exercitatio! M. Non est lucunda solum, sed etiam frugiferā. G. Sed hoc malū: quod interim quinq. aut sex prælectionū fructus tibi periit. M. Non omnino periit, spero, curabo, pro viribus ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. Describam quām potero diligentissimè. G. Quid tūm postea? M. Ediscam ipsam authoris orationē. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. Ipsa me iuvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte affe-

LIBER QVARTVS.

Missequar, G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus unā. G. Libenter equidem faciam. M. Sed ne istud quidem sufficiet. G. Non habeo quid possim amplius. M. Quantiō præstissem vivam audire magistri vocem. G. Multo sanè præstiterat, sed quando id mihi non contigit, nec mea culpa factum est, nihil habeo quod me accusem in hac parte. M. Rectè dicens; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re dissipavi, non video nisi ut velle me adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est: quo sit ut majorem ubi habeam gratiam. G. Sed ecce, vocat nos ad cœnam cœnabulum. M. Nuncius opportunus.

C O L L. XVI.

Ioannes. Petrus.

SAlve Petre. P. Ioannes auspicatò advenoris: valēsne bene? I. Optimè, gratia Deo: tu verò, ut vales? P. Rectè sane, Dei beneficio: sed quando redisti dōmo? I. Nudiustertius. P. Bene habet: opportunè venisti. I. Semper sciebam instare vacatio- nis terminū. P. Placēne ut otiosè aliquandiu confabulemur? I. Maximè, dummodo semoti simus ab hac turba clamosa lude- ntiū. P. Bene mones. sed edamus in auditorium illud, quod est apertum. I. Quam aptè hic sedemus! Age, loquamur liberè. P. Suntne peractæ vestræ vindemix? I. Omnino. P. Quantum temporis posuisti in toto opere? I. Dies circiter quindecim. P. Tu igitur semper interfueristi? I. Nullum inter- misi diem. P. Quid agebas? I. Vvas sæpius colligebam. P. Cum verbo Colligebam, debuisti aliquid addere. I. Quidnam quæ- so? P. Et edebam. I. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legie, quin edat, etiam ex optimis. P. Profectò rectè loqueris: euge, respōsum laudo. I. Namne putabas os occulisse mihi? P. Istud ne cogita- vi quidem. I. Quid igitur? P. Non expectabam tam promptum tamque prudens responsum. I. Nihil est quod mireris. Nam ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna loqui- sis.* P. Cui debes hoc proverbium? I. Magistro Juliano. Is enim dicit nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sen- tencias

LIBER QVARTVS.

tentias ex bonis auctoribus. P. Optimè vobis consulit; sed quibus horis id solet facere? I. Nonnumquam à cœna, sapientia autem quum in auditorio nihil habemus reddere. P. Vt inam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus. I. Bene subiuxisti istam exceptionem, per adverbium dummodo. Sunt enim quidam pedagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerat pueros suos, ut non possint in schola sati facere. P. Inde sit, ut ipsi preceptores interdum conquerantur de talibus pedagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. I. Placet. P. Fuit tñ semper occupatus in uvis colligendis? I. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quod ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. P. Quid deinde sit? I. Calcantur uvae, vinum hauritur ex cuppis majoribus, adem opera diffunditur in dolia, deinde uvae ipsæ nondum expressæ subjiciuntur, prelo in torculari postremè exportantur & ab jiciuntur vinacea. P. At qui non curabas ista? I. Imò curabam aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut solicitarem operarios. P. Eras ergo illis tanquam prefectus, & quasi magister operum. I. Immo eram re vera magister operum & prefectus. Pater enim me præfecerat. P. Quam gaudebas isto magisterio! Quam pulchrum erat videre te cum tua gravitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios deniq. arguentem. I. Profectò, si vidisses, me dixisses alium esse, quam in schola discipulū. P. Vt video, non eras otiosus. I. Imò, ut bonus pater familias adhibebat sè penumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. P. Non abs re (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. I. Nempe alius in rebus expertus erat meam diligentiam. P. Absit tamen verbo jactantia! I. Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. P. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? I. Mediocris, qualis fere hoc anno ubiq. esse dicitur, tametsi vīnū rubellum habemus affatim; album non itē. Verūm quicquid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratiarū actione recipimus. P. Quot implevisti dolia? I. Plus minus quadraginta, sed sūt alia aliis majora. P. Pape! Non tibi videtur magnus proventus? A. Satis quidem

LIBER QVARTVS.

quidem: sed non pro ratione anni superioris. P. quid refere
quanto minor est quantitas, tanto etiam pluris veditur. I. Sic
ferè solet venire. Sed nonne tibi video r satis narrasse de vin-
demis? quid præterea desideras? P. quoniam sic abundamus
ocio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum.
Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? I. Me-
ns turbulatis, quæ est Dei benignitas, P. quando collecti sunt?
h. quo tempore vinum faciebamus; familia colligebat. P. quæ
sunt vobis ejusmodi fructuum genera? I. Mala, pyra, castaneæ,
iuglantes, sed malorum, & pyrorum multa est varietas, P.
quid cotonea non etiam habetis? I. Immo habemus: sed ea
sub malorum genere continentur, unde & alio nomine ap-
pellantur mala cydoniæ. P. quid autem attulisti huc rediens?
I. Nihil nisi qualillu uavarum selectarum; sed singulis posthac
hebdomadibus mihi afferetur plenis saccis, mala, pyra, casta-
neæ. P. Intererat mihi quæsio aliquot ex uvis tuis. I. Eamus in
cubiculum meum, illuc dabo tibi. P. Evidem pàratus sum:
eam. I. Illic etiam agemus de repetèdo ultimo in diem Lung
colloquio. Natus (ut opinor) id præceptor in primis exiget.

COLL. XXII.

Eustachius. Bosconellus.

Avidi patrè tuum venisse hodie in gymnasium, B. Verum
audivisti, E. qui venerat gratia, B. Ut pro meis alimentis
præceptor numeraret pecuniâ, simul ut me illi còmendaret,
F. Nunquamne te commèdarat? B. Imò sèpissime. E. quid sibi
vult ista commendatione tam frequenti, B. Amore vero me
prosequitur. E. quid tum? B. Ideo cupit me diligenter erudiri,
E. quid si commendat ut sèpe vapules? B. Ea est fortasse cau-
sa; sed quid inde? non propterea me diligit minus. E. Vnde
illuc colligis? B. quia puero râ necessaria est correctio, quam
alimentu, E. Verum quidè dicis, sed pauci ita iudicant. Nemo
enim est quin pànem quam virgam malit, B. Illud est natura-
le omnibus, quis negat? sed tamen patienter ferenda est pos-
sna præsertim iusta, E. Hæc habetur in libello morali, senten-
tia. quod merito patens, patienter ferre memento. Sed quid si pœ-
na sit iniusta? B. Ea quoq. patienda est nihilominus. E. Cuius
causa? B. Propter Iesum Christum, qui morte iniustissimam,
camque

LIBER QVARTVS.

eamque acerbissimamculit pro peccatis nostris. E. Utinam is
nobis in mentem veniret, quoies aliquid patimur. B. Pre-
ceptor id nos sape monet quoties occurrit occasio? sed sur-
dis narratur fabula, ut est in proverbio. E. Ergo demus ope-
ram, ut simus posthac diligentiores. B. Ita faxit Deus.

COLL. XVIII.

Grandinus. Thomas.

Cur nō interfuerit hodierniz concioni? T. Occupatus etam
in scribēdis literis. G. Non poteras diffēre negotium? T.
Urgebat tabellarii festinatio. G. Atqui praeceptor dōcet nos,
omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Dōcet quidem, ne-
qd mihi dubium est; sed nunquam sumus ateo perfecti, quia
saepē Deum terrenisstis postponamus. G. Itud malū. T. Pe-
simum verò; sed semper homines sumus, nisi Deus nos sp̄ci-
tu suo immutaverit. Sed dic (quæso) fuitne frequens auditori-
um. G. Non admodum, pro more solito. T. Vnde sit istud?
G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T.
Non ignoror; sed non possunt homines divinis rebus unicamp
horam impendere? G. De hoc non est meum reddere tibi ra-
tionē; tantūm dico: Turpe est doctris, quum culpa redarguit ipsū.
T. Papē, quantum colaphum impegiſti mihi! Vale: verbo
non amplius addam. G. Esto igitur alias prudencior.

COLL. XIX.

Molinus. Carrius.

TV. igitur cras (ut audio) discessurus es? C. Cras; si Dominus
permiserit. M. Ehol cur tā cito? C. Vrget me pater. M. Imo
tu urges patrem. C. Itāne tibi viderur? quomodo patrem ut-
gere possum? M. Assidua missione literarū. C. Tantūm semel
scripti instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti li-
teras? C. Hebdōmade superiori. M. Quo die? C. Veneris. M. quid
facies domi? C. Instat vindemia: interim colligendi sunt fru-
ctus arborū. M. Poteras expectare dimitionis diem? C. Nel-
cio quando sit futurus. M. Spero fore ad finem proxime heb-
domadis. C. Sed istud non est in nostro sūmū arbitrio. M. Ne
in præceptoris quidem. C. Cujus igitur? M. Solius Dei, qui
hominum consilia suo nūtu gubernat. C. Atqui Satanas vide-
tur interdum gubernare. M. Quantum Deus ipse permisit.
Sed

COLLOQ. xxii.

Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutiū est: monē
enīm proverbium. Ne sutor ultra crepidam, M. Szpe istud
ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel do-
cuit nos illam Pauli sententiam. Noli alcum sapere; sed ti-
me. M. Illud etiam frequenter habet in ore, Altiora te ne
quaesieris. C. Sed audin' tu ad coenam signum dari? M. Ad-
huc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam,
ne desimus prectioni. M. Cras, ante discessum te salutabo.

Abdōm om̄y COLL. XX.

Patronus. Croseranus.

Quo iudi genere hodie te exercuisti? C. Iuglandium.
P. Ecquid tueris te? C. Immo perdidī, P. Fortuna
igitur tibi aduersa fuit. C. Nescio quæ fortunæ: tan-
tum scio mea culpa id accidisse; sed ita volente Deo. P. Cur
Deus id voluit. C. Vt hinc discam ferre graviora, quum acci-
derint. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum cureret. C. Cu-
sat profecto; quin etiam nihil sit in rerum natura sine divina
providentia. P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista do-
cuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro?
P. Fieri potest ut audierim; sed quid agas? fluxa est mihi me-
moria. C. Nimirum, quia illam non exerves. P. Quomodo sun-
exercenda est? C. Primum diligenti attentione, hoc est, di-
ligenter advertendo ad ea quæ audimus aut legimus; deinde lim-
eadem szpe repetendo, denique docendo alios ea quæ didi-
cimus. P. Ista nobis szpius inculcantur à præceptore: (sed quæ
me miserum) quām supina est hæc mea negligentia! C. Sic sumus
omnes, nisi spiritus ille Dei nos exciteret. P. Quid igitur sub-
tut faciam? C. Experciscere, mi Patrine, toto animo, totisq; pe-
viribus ad Deum aspira; illum assidue & pro affectu preca-
re. Vigilans esto, pravos fugito, verlare cum bonis, tum M.
morib; facillimis effice, ut eos tibi familiares reddas. P. Quid si
tandem consequar? C. Rogas? Si te istis morib; affuefeceret
tis, Dominus Deus sua clementia tui miserebitur, breviq; ipse
animum tuum immutatum senties. P. O quām opportunita
hic mihi congressus fuit! Obsero te, mi Croserane, ut sz-
pius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utriq; li-
cabit pér otium. P. Gratias ago maximas, C. Non est quod
agas, recipiamus nos in auditorium.

Cr. hic dispergebas pisa? M. Quando? Æ. Post prandium. P. Id faciebam animi causa. Æ. Sed pisa illa unde habueras? M. Acceperam è conchula ubi reposita erant, ut crastino die coquerentur. Æ. Debuitisne animi causa malum facere? M. Non putabam id esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nolle facere. Æ. Cur nolles? M. Quia panis est maximè nobis necessarius. Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro: quia etiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sint. Æ. Præterea, vellésne abuti rebus tuis? M. Minime. Æ. Tantò minus alienis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergo non rectè fecisti. M. Non recte, fateor; non tamen animo malo. Æ. Cur igitur fecisti? M. Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid inde meruisti? M. Plagas. Æ. Recte dicas: sed (opinor) non ex animo. M. Imo certe, ne me accusas, oro. Æ. Quandoquidem sponte fateris, non accusabor. Sic enim velle te dixit præceptor sapissime. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus (neminem ad ipsum) deferam, qui modò culpam libens agnoverit? M. Istud ergo beneficium tibi debebo, mi Ægidi. Æ. Nihil vellim debebas hoc nomine: sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinque palam precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatum quoties cibus sumitur, quoties cubitum icur, quoties cubitu surgitur. Nonne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sa-
 q. pe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causa, secedat aliquò in secretum locum: meministin? M. Memini probe: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuecant. Æ. Et tamen paulatim assuefcere optimum fuerit. M. Progreßu temporis, D E U S nuptiale noster ad eam rem nos inelabitatque assuefaciet. M. multa fore sperandum est, si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò prosequamur.

Quid est quod hodie tam citò à patruo redieris, præsertim
 quum fuerit convivium? C. Quid illic fecissem diutinum?
 V. Coenam expectas, ut ederes de prandii reliquiis. C. Sa-
 sis ederam in prandio. Præterea jussit patruus ut domum re-
 ducerem præceptorem, quem ego ad convivium dedux-
 ram. V. Quid frater tuus patruelis? Cur in ludum vobiscum
 non rediit? C. A matre retentus, in uthur aut alterum diem.
 V. Quomobrem? C. Ut illi resarciantur vestimenta. V. Illa est
 mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra
 mihi, quæso, aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis?
 V. Primum qui convivæ fuerint, deinde quām laetum & opis-
 parum convivium. C. Convivæ fuerunt hi præcipui, quatuor
 Syndici, subpræfetus urbis, & alii duo primæ notæ ē Senato-
 rum numero. V. Nostineq; C. De facie quidem, sed eorum non
 geneo nomina. V. Nulline præterea? C. Duo item ex patru-
 mei familiarib;. V. Quotus accumbebat præceptor? C. Quo-
 tus esset non observavi, sed erat in media ferè mensa, ē con-
 traria parte mei patrui. V. Tu vero? C. Huius nepte, qui i studi-
 oges & egone hemunculus cum tantis viris epularer? Satis
 hoc mihi honorificum fuit quod ministrare. V. Nullæ erant
 mulieres? C. Nullæ, præter uxorem patrui, quæ quidem sede-
 bas in mensa extrema. V. Quid ita tam remota? C. Sic voluit
 ipsa, ut identidem eum modiū surgeret, propter ordinem
 ministerii. V. Quid filius? C. Iuxta matrem assidebat. V. Habeo
 de convivis, nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valde
 magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam:
 sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus, hoc po-
 meridiano tempore, dabo euidem operam ut aliqua ex
 parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris.
 C. Ea tamen lege ut par pari referas, si quando dabitur occa-
 sio. V. De hoc nihil est quod dubites incipe. C. At ego inter-
 ea sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub per-
 gamento, ut in umbra commodiū fabulemur. C. Audi nunc
 jam. V. Quia ut aīs longa est narratio, dic mihi primum.
 Quora hora accubitum est? C. Ferè decima. V. Quora
 surrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebantne omnes
 com-

LIBER QVARTVS.

commodè: C. ~~Commodissime~~ V. Nunc ad rem aggredere,
 C. Accipe igitur mēlē ~~preludia~~ V. Appone quām voles. C. in
 primis apposita sunt tenella crūtula mēllita ~~operis~~ pistorii,
 cum aromate V. Optimū sane exordium, & ad conciliāndos
 animos aptissimum. C. Omitte quāso, istas interpellationes,
 ne mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo,
 nisi si quid opus erit requirere. C. Sequunt̄ sunt pernæ salitæ
 hila infumata lucanicæ, lingue bubula, sāle quoque & fumo
 induratae. Atq. hæc ad excitāndam appetētiām, & sitim acū
 endam. V. Quāsi verò non satis acueretur solis æstu & fervo
 re. C. Sic docti solēt facere cōvivatores. V. Isthęc audio liben
 ter, pr̄sērtim quum exprimas omnia propriis & significanti
 bus verbis. Perge, porro, C. Eodem ordine inter posita sunt
 acetaria, lactucis capitatis, avium intestina, frixa, minutal, ex
 vitulina, cum ovoru vitellis integris. Et hęc hactenus de pr̄
 ludiis, quī missus primus fuit. V. nihil interim bībitum est? C.
 Indigna homine quēstio, quis enim vīo hīc parceret? vix tres
 & quidē strenuissimi fundendis potibus sufficiebamus; sed de
 potibus agam posteriūs, sine me cībos expedire. V. Age, sino.
 C. In secundō missu hæc fere fuerunt: artocreas, pulli gallinae
 tē, elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recēs,
 salsa, jus carnium, ovorum vitellis, crocq, & omphacio, sua
 vissime conditum, aliquot itē jūscula ex oleribus. V. Hīc plus
 opinor fabularū quām esum fuisse: quia scilicet assa expecta
 batur. C. Vix mēlā attigerant, quum illa tollere jussi sumus.
 Venio igitur ad tertīū missum, in quo assa hęc fuerūt exposita
 pulli gallinacei, pulli colubini, anterculi fastiles, & fuculi, itē
 cuniculi, armi vervecini; postremo, ferina duorum generum,
 opere pistorio incrūtata. V. quid pr̄terea? C. quid? hē! (penē
 pr̄termisi) duæ perdices interjectę cum lepusculo, fabę viri
 des frīxę, & pīsa cocta cum filiis. V. nihilne pīscū. C. In tem
 pore ad mones, Erat trutta ingens, quę divisa fuerat in partes
 quatuor pr̄ter cādā, pr̄grādis itē lucius, ad tundē modum
 quadripartitus. Taceo minutos pisces, & mediocres, partim
 elixos, partim assos aut frīxos, itē cancros fluviatiles, magnō
 omnia numero, sed hęc magis ad ostentationē quā ad necessi
 tate. De iis enim fere nihil gustatum est. V. Vnum mihi videris

LIBER QVARTVS.

prætermisisse. C. Quid illud est? V. Nulline erant intinctus? C. Immo singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, & succus oxalidis. V. O quot & quanta gulæ irritamenta! C. Adde etiam corporis & animi impedimenta, V. Sed quis quælo fuit ultimus actus fabulæ? C. Tandem, quum jam nec carnes nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præcipua, caseus recens pinguissimus, itemque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oryza in late cocta & bene saccarata, persica præcoccia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, & alia quæ nunc mihi non occurruunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbæ & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus: adeò pauci attingebant propter deliciorum copiam. V. Quid confert tanta cibariorum abundantia & diversitas? C. Ad gravandum stomachum & morbos complures generandos. Sed quid agas? sic ferè hoc tempore vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore & lauitia. c. Et tamen extant inter hujus civitatis leges, quædam (ut audivi) sumptuariæ. V. Silent leges inter convivas aut obiter è Cicerone detorqueamus aliquid. C. An putas omnes convivas illa sumptuum immanitatè delectari? V. Non puto: nisi fortè sint Lurcones, aut Asoti, aut Apiciani (ut ita dicam) ventricolæ. Ceterum quid est in causa? g. Rogas? convivatorum non modo stultitia sed etiam insania. V. Maxima pars hominum morbo iactatur eodem. Ut ait Horatius, C. Sed nos hanc censuram omittamus, juxta proverbium, Ne futor &c. V. Redeamus igitur ad propositum, Quale vinum appositum est? C. Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum: deoque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate, omnia ferè generosissima: sed imprimis commen-dabant illud yni genus, ex Burgundia, quod vulgo vocatur Arbois.

LIBER QVARTVS.

Arbosium. V. Vnde hoc petebatur? C. E patru cella vinaria. V.
 Habétnne multum ejusmodi? C. duos cados vini helvelli; duos
 item albi limpidissimi. V. Quis fuit prandii exitus? C. Vbi vi-
 dit patruus convivas omnes penè defessos edendo, bibendo,
 colloquendo, tunc vinum fundi jubet singulis: omnes ad ex-
 tremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, inster-
 nuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo; datur aqua
 odorifera manibus leviter abluendis: ego & patruelis de mo-
 re D E O gratias agimus: ipse verò patruus clara voce agit
 universo cœtui: tandem primus Syndicus convivarum no-
 mine satis accurato sermone publicas agit convivatori: si-
 mul objurgat eum quod tam magnifico & sumptuoso appa-
 ratu convivatus fuerit. Immo (inquit patruus) mihi quæsio
 ignoscite: quod vos pro dignitate non satis ampliter tracta-
 verim. His dictis surgunt è mensa universi: magna pars, vale-
 dicto, statim discedit: cœteri manent, stantes & colloquentes
 in aula. V. Quid vos interea, qui ministraveratis ad mensam?
 C. In culinam ad prandium nos recepimus; corpus illic otiosum
 & ex animi sententia curavimus. V. Vbi erat interim præce-
 ptor? C. Patruus illum seorsim vocaverat ad colloquium. V.
 Credo ut te & filium suum de meliore nota commendaret.
 C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causa tanti convi-
 vii. C. Quid mea scire refert? V. Tantò minus igitur mea. C.
 Reetè colligis: & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecti-
 cus. C. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem & habent ru-
 omstici. C. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi magnificè.
 V. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudeo stomac-
 o tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui dedit nobis
 potum tam jucundum. C. Surgamus tandem, nam audio pue-
 scos à lusu discedere.

COLL. XXIII.

Pastorulus. Pœfatus.

T_u Tyre, qui patula resudes sub regmine mori,
 Tunc hic solus eris, tam latius tamque supinus?
 O Melibæ, Deus nobis hac otia fecit:
 Ille Deus magnus, qui nostrum fecit in usum
 Omnia, datus propriam cunctis animalibus escam.

LIBER QVARTVS:

Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia, calum
Condidit, ille opifex rerum qui summus habetur.

Pa. Carmina mitte loquus: nunc me liquere Camena:
Est mihi mens alibi: cupio certare merenda.

Pa. Sed tamen hac mecum poteris residere sub umbra,
Namque hic, ut certis, locus est satis amplius utriusque.

Pa. Mittere ergo versiculos, & merendas nostras confera-
mus. Pœ. Per me non stabit: scrutemur peras age, explica
tuam. Pa. Expecta parumper dic mihi prius, quid habes in
merenda? Pœ. Panem. Pa. Quasi verò sine pane merenda esse
soleat. Pa. Ne panem quidem pauperes semper habent. Pa. In
tempore admones ponendæ erunt reliquæ nostræ in eorum
corbulam. Pœ. Quid si reliquiarum nihil fuerit? Pa. Salté re-
stabit panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes
opsonii? Pœ. Etiam dubitas? Mater mea nunquam cōmitte-
ret, ut me in scholâ mitteret sine aliquo opsonio. Pa. Dic er-
go quid est? Pœ. Divina? Pa. Non sum vates; nec velim hanc
merendæ horam in nugis terere. Pœ. Saltē periculū facies
quām valeas cōjecturis: qua de re jam aliquid in Rheticis
audivimus. Pa. Aut caseus aut caro est residua ex prādio. Pa.
Neutrum. Pa. Dic lodes, ut accingamus nos operi. Pœ. Ne te
diutiūs torqueam, sunt pyra præcoccia. Pa. Ain' tu, Res nova:
nondum hoc anno videram. Pœ. Vide nunc. Pa. Quam matu-
ra sunt! Pa. Cur non addis etiam quām bona? Pa. Sed non-
dum gustavi Pœ. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gu-
sta. Pa. Papé, quām mitia. Quam boni succi! Pa. Nonne meri-
tò maximas gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno
Patri, qui nobis indignis tot bona tam varia largitur? Pa. Qui
non facit, is est profectò ingratissimus. Agedum, vescamus
bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Iamdudum
esurio. Pa. Sed tu nullum habes opsonium. Pa. Vide frustum
crassū vetusti casei. Pa. Edamus primū pyra: caseo clauder-
mus stomachū. Pa. Sed maturemus, ne forte hora nos oppri-
mat. Pa. Neutrum cessare video: certè quòd ad me pertinet
nō queo comesse cītiūs. Pa. Ne tamen ita devores porcorum
more. Eequid pudet: Pa. Quia dicebas esse festinandum. Pa.
Maturemus, dixeram, non autē festinemus. Pa. Ego non aedē
scrupu-

LIBER QVARTVS.

scrupulose inter hæc verba discrimen facio. *Pa.* Vult tamen p̄cepto ut propriè loquamur, quantum per ingenii captū licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere condiscimus. *Pa.* Contra, diligenter scribendo, consuescimus etiam rectè loqui. *Pa.* Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed heus, otiosè (inquam) edamus; satis habemus temporis. *Pa.* Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? *Pa.* Hodie quidem libera; sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. *Pa.* Eamus ergo ad puteum, ut aliquantum potemus. *Pa.* Hem, verborum proprietate semper abuteris; istud bibere est, non potare. *Pa.* Quod mihi non, parcas, habeo sanè gratiam. Ex prava institutione, prima hæc vita contraxi. *Pa.* Verissimè igitur Quintilianus dixit, Hæc ipsa magis pertinaciter h̄erent, quæ deteriora sunt. Meministin? *Pa.* Memini, sed interim juva me, ut hauriamus aquam è puto. *Pa.* Enitere validiùs: nimium me laborete finis. *Pa.* Tantò bibes jucundiùs. *Pa.* Bibitum satis est: recipiamus nos in aulam, ne precationi desimus, & actioni gratiarum. *Pa.* Tu precede, dum urinam illuc eo redditum.

COLL. XXIV.

Leonardus. Pollio.

DEmiror tuam negligētiam, *P.* Qua in re tandem? *L.* Quod te non curas diligentius. *P.* Ego verò me curo fortasse nimis, Satis edo, bido, dormio, quæ est Dei erga me benignitas p̄terea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè p̄cipue: quin etiam quum tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris: quid vis ampliùs? *L.* Mittamus ista: non ea sunt quæ in te reprehendo. *P.* Quid igitur? *L.* Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem: nihil integrum invenies: omnia sunt lacera & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent: si saltem curares vestitum tuum sarcinandum, aut quoquo modo instaurandum. *P.* Loqueris tu quidem quæ liber: quod si parentes haberet tam procul remotos, fortasse non essem ele-gantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque ad eo pannosum esse. *L.* Nec ideo tamen cares negligentia. Cur enim non petis alicunde mutuò? Vnde peterem? *L.* Si

LIBER QVARTVS.

non aliunde: certè à p̄ceptore potes. P. Quid si dare nollet?
L. Nemini denegat ex discipulis domesticis: siquidem videt
opus esse. P. Id ego non ignoro: sed sum verecundior, quām
ut audeam ex eo petere. L. Ah! Rusticus est iste pudor. P. Malo
tamen verecundus esse, quām impudens. L. Verecundia (ut
dixit quidam) est bonum in adolescenti signum, sed ubique
adhibenda est mediocritas. P. Ego eo sum ingenio, ut semper
verear offendere quempiam. L. Ingenium laudo, sed est mo-
dus in rebus. Nam ille offendendi metus habere locum debet
in rebus turpibus, aut certè indecoris: hic verò nihil tale vi-
deo: est enim usitatum in hominum societate, ut alii aliorum
opera indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab ami-
cis aut commodato petam aut mutuo? P. Nemo reprehendet
nisi forte rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu verò, quantū ego
te novi, abuti nolles. P. Apage istū abusum. L. Quid ergo jam
obstat, quo minus petas p̄serrim ab homine facillimo, cui-
que ut appareat, amantissimo? P. Age, petam, sed per epistoliū,
quod ut reddas, tibi dabo. I. Reddam profectō libentissimè,
teque illi commendabo diligenter. P. Evidem non parvam
tibi gratiam habebo, quod me tantifeceris, ut ad hanc h̄duci-
am hortarere. L. Nunc restat ut scribas quod dicas epistolium,
reliqua mihi committas. P. Bene vertat Deus quod cœpimus
L. Ne dubites, res prosperè succederet.

COLL. XXXV.

Clavellus, Quercetanus.

Nescis quid mihi his diebus in mentem veneris? Q. Quid
istud, quēlo? C. Cogito in gymnasium me recipere. Q.
Quid in gymnasium? Habitandi causa? C. Non ut inquilinus
habitem, sed ut vobiscum vivam in mensa p̄ceptoris. Q. O
utinam istud ex animo ac verè dices! C. Ex nostra mutua
consuetudine atq; amicitia deberes satis intelligere, me nihil
apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. Q. Planè
istud jampridem intelligo: sed audito ex te isto verbo, me ra-
puit affectus in eam exclamationem ita prorsus oblitus eram
mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem, & acce-
quidem non cogit me: sed ex vultu & verbis ejus satis video
si illi placere maximè. Q. Nempe hoc illud est opus pater
tuus.

LIBER Q. V A R T V S

tuis, vir prudentissimus, liberalia ingenia cogi nolle, duci
 facile. Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis:
 tu vero quid iudicas? C. In eadem sum sententia, præsertim
 quum ego quoque in eam partem sponte propendeam. Q.
 Magnum argumentum istud esse ex Deo consilium. C. Id ego
 crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, fe-
 re querunt subterfugia, quibus detrectent imperium. Q. Ego
 (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, ante
 scilicet quām ingressus essem. Quid enim censes? Audiebam
 ex istis Sacrae mancipiis tot maledicta, tūm de præceptore,
 tum de disciplina, ut mihi viderer carcerem aut piltrinum
 ingredi verius quām gymnasium: quod si tu quoq. in aliquam
 ejusmodi pestem inciliisses, non dubium est quin ille mani-
 bus pedibusque obnoxie conatus esset absterrere ab isto tam
 sancto proposito. C. Nemini adhuc palam feceram, q. Quod
 mihi dicas non est palam facere. C. Satis scio: sed mihi illud
 excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua. Q. Quid re-
 stat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? C.
 Audies: de quotidiano vixitu in vestra mensa, de præceptoris
 & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum
 repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de il-
 lo à coena placido studiorum certamine, de libertate collo-
 quendi per otium de honestis rebus, de libera iotter nos
 reprehensione, de his (inquam) omnibus satis multa narrasti
 mihi alias, quāq. quidem valde placent omnia: mihi tamen ni-
 hil videtur utilius, quām illa perpetua Latine loquendi exer-
 citatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid hone-
 riū? Quid jucundum magis? præsertim ubi alius alium sine
 odio aut invidia liberè reprehendit. Q. Quid, quod vici in
 carum rerum certamine, pudore tantum puniuntur, victores
 etiam premio donantur. C. Omnes deniq. vestre exercitatio-
 nes, vel auditu ipso, me delectant mirifice. Q. quanto magis ille
 ad diceres, si videres ista, si dum geruntur, interesses. C. Ego
 Deo volente) interero. Q. Utinam propediem. C. . . . spero
 uidem: unus tamen restat mihi scrupulus, quo me fācile (si
 plex) liberabis. Q. Faciam bona fide, si potero, sed in crīm
 de ne nodum in scropo queras, ut antea vidiimus in Ter. Sic

LIBER QVARTVS.

Age, qui tandem scrupulus iste est? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica, nō quod velim ob id incepto desistere sed ut alacrius veniam & jucundius, ubi ea de re te audiero, Nisi tu es, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere quām ea tibi referre quōd sentio. C. Quid ita tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quānquam alioqui verissima, quum de his vulgus hominum pessima quāque dicat & judicet. C. Quorsum illud, quās lo? Q. Nam improborum mendaciis adeo male audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle: tametsi (quod est opus Dei) quōd pejus audimus, eō plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus tam longa insinuatione: dic mihi planè omnia: ne timeas, non me absterrebis.

Omnia pracepi, atque animo mecum ante peregi. Q. Adverte igitur animum: dicam brevissime quicquid alicujus esse momenti, videbitur: In primis, illud velim tibi presuadeas, præceptorē esse nobis multō humaniorē, quām in schola palam apparet. Tam enim familiariter versatur inter eos quām prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquires) eit palam tam severus? Respōdeo, quia sine tali severitate (ut ex ipso audivi, quum aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica tamq; variis moribus prædicta, nec coerceri nec in officiis cōtineri posset. Suo enim quisq; more, suo quisque arbitratu velle vivere. C. Quin etiam miror ego mecum sapissimō, tantam esse in tota schola reverentiam, tamen silencium tantam deniq; modestiam. Q. Multō magis mirare, si quam vidisses scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atq; consideravi diligenter, plus est silentii in gymnasio nostro sencentenario, quām quadraginta puerorum, immo trīginta, in istis scholis trivialibus. Sed perge, quāslo, vereor ut sis Orator Afianus, jam enim incipit oratio tua quasi longius aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi, sed nunc presequere. Q. Vis in summa dicam tibi? Disciplina hīc domestica, licet paucis improbus odiosis videatur, bonis tamen & studiosis, propter utilitatem valde acut. Nam si domi res esset dissoluta, quid nobis cū for- cont

LIBER QVARTVS.

contra lascivorū & petulantium insultus & quæ nobis quies-
quæ studiorū tranquillitas? Iraq; disciplina ipsa veris studio-
rum amatoribus est perfugium, & quasi propugnaculum, nō
secus ac nautis portus in tempestate. Deniq; quisquis est in-
ter nos pacificus, & ad rectè temper agendum paratus, is est à
disciplina tutissimus. Nec vero id agit præceptor, ut nos pla-
gis & verberibus trahat ad literarum studia: sed nos potius
inducere nütur his maximè rebus, honesta & liberali tracta-
tione, benevolézia, humanitate, facilitate morum, beneficiis,
deniq; virtutis & studiorum amore. Ex quo sit, ut major pars
nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo, parere studeat, eum ca-
veat offēdere, eum tanquā parentē diligat, observet revere-
atur. C. Alioqui discipulorum officio nō fungerimini. Q. At
sunt quidā verberones, qui nec Deam riment, nec parentes,
nec verbera, qui & literarum studia oderunt cane pejus, &
angue, ut verbis utar Horatii: talibus (inquā) severa interdum
adhibetur disciplina, quia videlicet necessitas cogit. C. Sat ha-
beo. Nunc enim video, quorsū spectat vestrae disciplinæ severa-
ritas. Q. Nimirum ut mores bonos rueratur, malos autē ut cor-
rigat, ut expellat. C. Ego disciplinā istā sanē deosculor: tan-
cum abest ut reformatidē. Te autē mi Quercetane, amo equi-
dem, de ista loquendi libertate, quā mihi stimulos seniorum
addidisti. Q. Ego verò immortales gratias ago Patri coeli, qui
tibi mentē bonam dederit, & sincerum judicium. C. Vale
igitur, & (sī Dominus permiserit) expecta in proximam heb-
domadē. Iterum vale, & incepsum nostrum tuis precibus
Christo commendā etiam atque etiam. Q. Precor tibi sa-
tem quietam & somnum placidum.

COLL. XXV.

Florentius.

Basilius.

Quid est quod ita te tristè video? B. Me miserum! vix sum
cōpos animi, ita sum timore percussus. F. Quid (inquam)
istud est? B. Præceptor nos deprehēdit. F. Qua in resurētione?
H. Ah! minimè gentium. F. In quō igitur? B. In secreta com-
indignum facinus! B. Heu me miserum, me mi-
serum! F. Ah! ne te afflīctes tantopere. Qui ade-
Fluvianus & Forensis. O perditos qui mo-
huc

LIBER QVARTVS.

Auc impulerunt? F. Vbi id factum fuit? B. In cubiculo Fluvia-
ni: qui utinam hodie è lecto non surrexisset. F. Quomodo
tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? B.
Imò erat: sed (ut scis) præceptor claves habet omnium con-
clavium, præterea putabamus illum in conventum hodier-
num fratrum accessisse, alios in pessulum obdidissemus ostio.
F. Vt cunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omnino
sum persuasus, sed fere ita solemus nostra omnia, sive bona,
sive mala, vel prudentiæ nostræ attribuere vel imprudentiæ.
F. Qua occasione compotationem istam occuperatis? B. Illi
duo (quod satis nosti) non sunt convictores. F. Quid tuum? B.
Domo allatæ fuerunt eis, ad viatum nescio quæ cupediæ, quæ
utinam in via periissent. F. Sed noluit Deus, perge. B. Et quia
illos interdum per otium doceo, heri post cœnam ad istas
epulas me invitarant in hodiernum jentaculum. F. Tibi infau-
sum jentaculum: sed quid? eratne vinum? B. Immo plus satis
erat vini. Habent enim vini dolio in cella præceptoris. F.
Quid præceptor, ubi vos sic epulantes vidit? an nō excanduit
gravissimè? B. Nihil prorsus commotus est: sed subridens,
Volo (inquit) esse de isto symposio, si placet. F. O moleustum
convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmutescimus.
Nam, eo dicto, statim se proripuit. F. Omnia signa video hic
esse pessima, B. quis ita non judicet? F. Oportet præceptorem
alicunde rem olfecisse. B. Suspectus est mihi quidam, qui nos
indicaverit. F. Quem suspicaris? B. Dicam tibi post rei exitum.
F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Nescio, valde
supemus omnes; tametsi duo illi convivatores mei nihil vi-
dentur esse solliciti; habent enim in promptu causam. F. Quid
tandem causari queunt? B. Iveramus jentatum inquiet, quia
maue quum cæteri ientarent, eramus cum parentibus, qui
heri nobis attulerant alimenta. F. Istud quidem est aliquid:
sed non tamen sic poenas evadent. B. Cur non? F. Quia id
fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cu-
biculo. Illud etiam causam gravabit, quod te (or-
victor) quasi ad crapulandum abduxerint: quod
præceptori est maximè odiosum, tua tame-
nissima. B. Cedo igitur quid faciam, mi-

LIBER QVARTVS:

conferamus consilia quibus (si fieri potest) absolvatis. B. Ni-
 bil est quod à me expectes in eo genere. Neq; enim consiliis
 locum habeo, neq; ullam remedii copiam. Sed tu (obsecro)
 explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus pen-
 det mihi: instat poena, satis vides; ea (nisi quid impedit) post
 cœnam exigetur. F. Id nequaquam fiet. quum enim climen
 publicū non sit, non erit poena publica. B. Sive publica, sive
 privatim id futurum est, non differetur. F. Recte judicas. B. Id
 causæ est, quamobrē nunc ad opem tuam confugerim: quod
 si me deseris, actum est: dabo pœnas gravissimas. F. Ad Deum
 potius configiendum fuit, sine quo nullum valet consilium:
 à quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res est
 manifesta satis, & ego priusquam te adirem, non prætermisi
 precandi officium: sed tamen vult ille Pater clementissimus
 ut iis utamur consiliis quæ nobis offert ipse, & quasi in manu
 dat. Quare te oro, per nostram arctissimam necessitudinem,
 ut consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi aut
 tardandi locus: huc igitur vires tuas intende, hanc causam
 fuscipe, obsecro. E. Quandoquidem sic instas, ut vim adferre
 quodāmodo videaris, dicam ex animo, & verè quod sentio.
 Nostin' præceptoris ingenium? B. Novi (opinor) ex parte ali-
 qua. F. Ergo memoria tenes, nihil esse eo clementius, iis qui-
 dem, quos videt submissos esse, & culpam ingenuè confiteri,
 superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignosce-
 re. B. Ego met non ista semel observavi. F. Scin' igitur quid
 facies? B. Dic mihi quæso. F. Dum tua res adhuc integra est, ti-
 bi suadeo, ut horum in solus adeas in museum, & oratio-
 nem habeas in hanc sententiam: En ego præceptor humanis-
 simus, graviter peccavi, fateor: sed (ut scis) prima est noxa,
 quam admiserim. Nunquā enim ante quicquam admiseram,
 quod flagris dignum videretur. Quamobrū, clementissime
 præceptor, hanc primam culpam (si tibi placet) pristinæ in-
 TEGRITATI MEX condonabis. Quod si unquam posthac recide-
 ro, causam non dico, quin plector severissimè. Hac, aut simili
 oratione illum (ut spero) exorabis. B. O consilium prudens
 & oportuum? F. Uttere, si tibi videtur. Tale certè est, quale
 mihi dari vellem in ejusmodi malo. B. Sed unum retinat, de-
 quo

LIBER QVARTVS.

quo sum sollicitus. F. Eho! quid restat? B. non potero tam bre-
viter & commode dicere in conspectu præceptoris, quam tu
nunc dixisti. F. Non debes adeo de verbis meis esse sollicitus;
modò teneas sententiam. B. propemodum teneo. F. Bene ha-
ber, scribe nunc crasso modo ut poteris, deinde conferemus
unā; postea edisces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est, ne-
que intius, neque certius: sed quo tempore censes illum adi-
gi posse opportunè? F. Quum primū videbis eum à prandio
se recipere in bibliothecam; aut si forte (ut solet) ambulatum
in horto, solus iverit tunc illum statim sequere. B. Quonam
utur exordio? F. Non opus est alio, quam quo apud illum uti
solemus omnes. B. Quod est illud? F. Præceptor, licetne pau-
ca? B. Bene verat Deus omne cōsilia tuum. Nunc eo
scriptum quod dixisti: deinde te revisam. Matura: nam in-
sat hora prandii.

COLL. XXVII.

Ambrosius, Gratianus.

Süberfatis mihi videois Gratiane: quid rei est? G. Dies no-
strosq; de patre absence cogito; & ob eā rem interim moe-
tore conficio. A. Quandiu absfuit? G. Quatuor ab hinc men-
ses. A. Nihil ad vos interea scripsit? G. Ex quo discessit, ne ver-
bum quidem audivimus. A. Fieri potest ut scripserit; sed aut
hinc intercederint, ut fuerint intercepti. G. Quod dicas ve-
risimile est, nam ante ubiunque esset, solebat nobis scribe-
re. A. Nonne hac cītate iverat Lutetiam? G. Eo certè consilio
nunc sese in viam dederat. A. Confido salvum esse. G. Ego
quoque non diffido; sed non ideo meus allevatur dolor. A.
Quid ait mater? G. Ferè semper lamentatur; inde fit ut mihi
duplicetur ægritudo. A. Sed tamen non usq; adeo te macera-
re debes. Potius enim de illo bene sperare oportet, quām te
sicc macerare: quid enim sunt quatuor menses? Quotula est
pars eorum qui tot annos domo absunt, interim jactai. Per
varios casus, per eos discrimina rerum. G. Sed quid consolantur
aliorum calus & pericula. A. Vide tamen ne sis nimium de-
lictatus, qui patris desiderium tantillo tempore ferre non
queas. G. Ferrem quidem æquo animo, modò illi bene esse
saltē intelligerem. A. Cui potest esse malé, qui in Deo spē-
Omnes
prec

LIBER QVARTVS.

omnem collocavit? Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper suus: ut divus Paulus ait. G. Nihil dubito, istud esse verissimum: sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceres igitur, qui in Christo nullam spē habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen ne ista tua impatientia Deus ipse offendatur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis ut debes. Sed audi, queso, quid mihi nunc in mentem venerit? G. Quid istud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in Britanniam negotiandi causa? illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Euangelii quod illic auditur liberrimē. A. Ain' tu Euangelium nunc esse in Britan-
nia? A. Certa res est, G. Atque Idololatriam profligatam. A. Omnino. G. O auditu jucunda Euangelia! A. Immo jucun-
dissima. G. Sed unde scis ista? A. Vnde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorasse quod in ore est omni populo. G. Mirari desines, si scias ubi nos habitemus. A. Vbi queso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domi-
ciliū in vico ad Molardū. G. Iam ante migraveramus quām peregrē pater esset profectus. A. Quod nunc ignorabas, nunc habeto certissimum: urq. magis credas: hoc audi præterea Major pars Britannorum, qui ob Euangelium in hanc urbem tanquam ad asylum sese receperant, in parvā remigrant iam ante dies quindecim. G. Omni Ambrosi quantum me isto nuncio de Britanicis rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti
meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirū ni pater est in Britannia. Iam-
pridem enim s̄p̄ius querebatur, quod non esset turus illuc accessus ad mercaturas obēundas. H. Quinetiam Britannus quidam homo, neq. levis, neq. nūgator, narrabat his diebus patri meo se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat
inter cetera, omnes undique ob Christi nomen profugos, in ipsa Britannia excipi humanissime, tractarique benignissime. G. Quid est igitur quod amplius dubitemus? A. Nulla (ut au-
dis) restat ea de re dubitatio. G. Tantum super rest, ut impre-
mis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quanto pos-
sumus laude & gratiarum actione: deinde sedulò atque assidu-
preceperimus, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam
indiv.

LIBER QVARTVS.

indies magis ac magis augeat. A. Igitur mi Gratiane, memori
neris patris salutem ipsi Deo per Iesum Christum sapientissime
comendare, idq. votis & precibus ardentissimis. G. Vtinam ille
suo spiritu sic afficiat animu meum, ut ex imo pectore ejus
modi preces effundere valeam, quas ipse dignetur audire. A.
Votum sanctissimum: modò (quod quidē credo) ex animo pro-
fectum. G. O mirabilē consolatore Deum nostrum! O quan-
tum valer in adversis rebus veri amici consilium & consola-
tio! A. Sed quid nunc is? G. Domu recta propero: ut hac matri
quamprimum nunciem, atq. ejus animu omni expleam gau-
dio. A. Fauxit Deus, ut illa serio exhilaretur. G. Ita precor.

COLL. XXVII.

Dessinangaus. Ionas.

SAlve Iona optatissime. I. Salve & tu vindemiat or jucun-
dissime. D. Quomodo se habet schola? I. Optimè. D. Iamne
sedierunt multi? I. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur?
I. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia
& quotidiana: sed quid fit in nostra classe? I. Idem quod fit in
exteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergo ne jam serio
habentur prælectiones? I. Iam ab hinc octo dies. Nam quid
aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis re-
petendis, quæ ante a didiceramus. I. Tribus diebus totis nihil
aliud actum est. D. Quid probatio? jamne inceptra est. I. Hui
incepta! Propemodum finita est: cras sexta classis interroga-
bitur. D. Me miserum, exclusus sum à præmio. I. Etiamne præ-
mium sperabas? D. Quidni sperarem? Vnicuique sperare li-
cet, præsertim studio. I. Malim ego nihil sperare. D. Quid
ita? Non si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neq.
molesta: sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo.
D. Nunquamne legisti, Vivere spe vidi, qui moriturus erat?
I. Immo vero legi, & memoria teneo: sed hoc nihil ad pro-
positum. D. Cur non? I. Quia illuc loquitur Ovidius de spe il-
la quæ in rebus adversis retinenda est: quem sensum expres-
sere noster hoc Disticho.

Rebus in adversis animum submittere noli:

Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit.

. Tu igitur nihil speras? I. Spero vitam æternam, D. Dicebas
modò

LIBER QVARTVS.

modò sperandum esse in adversis rebus; quæ tibi sunt adver-
sa? I. Ea quæ me oppugnant quotidie. D. quæ tandem sunt il-
la? I. Propria caro, Satan, & improbi homines, qui me injuriis
afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster? I. Nec
sum Theologus nec Theologaster; sed quod dico, id ego didic-
i è sacris concessionibus. D. Laudo equidem; sed age, dic mihi,
seriò, èstne acta classis nostræ probatio? I. Iam tibi seriò dicta
puta. D. Dolet mihi non interfuisse. I. Citiùs venisses: quid
agebas? D. Mater me coegerit vindemiar exitum expectare. I.
Credo: sed tu tua voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè
libenter expectavi. Sed quid agas? Homines sumus ut aiunt.
I. Imo pueri. D. Sed vix credas quæm sit jucundum rusticari,
præsertim ubi tanta est omnium fructuum affluentia. I. Èstne
vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majo-
rem vidisse non meminerim. I. Quid aiunt rusticæ in hac tan-
tubertate? D. Nihil aliud quæm potationes & trapulas cre-
bant, quin etiam vino jam perinde abutitur, quasi aqua fon-
tana sit. I. E' est stultæ plebis demætia, ut Dei beneficiis nun-
quam rectè uti sciatur. D. Scilicet istud est quod dicitur. Nun-
quam sapiunt stulti, nisi in angustiis. I. Ergo plectur merito
D. Quid, quod admonitiones etià irridet? I. Sunt quinnullam
omnino ferre possunt: quin bene ac comiter etià monētibus
rascuntur. D. Audi aliquid gravius; fuerunt qui mihi verbera
minare cur, quum eos humanissimè admonerem. I. Istud mi-
hi novum non est; nam & quidam mihi aliquando pugnum in-
tentavit: quod nisi veritus esset Dei patris auctoritatè profes-
sò vapulasse acerrime. D. Sed omittamus eos, quia cæci-
unt, nec tamè se tales esse intelligunt, lactant le probe callere
quid sit Euangeliū quum revera Euangeliū aduersentur? I.
Si verbi divini ministros, & pastores suos nō audiunt; quā pu-
tas fieri posse, ut nos audiant? D. Sequamur ergo quod præ-
cepit Christus, Nolite sanctū dare canibus. I. At sunt quidam
implices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in-
modum delectantur; hi sunt quos docere est jucundissimum.
D. Quæm gaudeo quoties in tales incido! Ut ego illos com-
plector libenter. I. Nec immerito. Nam ubi docueris, cum de-
num fructis laboris tui fructu, non sine voluptate maxima.
D. Sed

LIBER QVARTVS

D. Sed nos quid cogitamus? Non vides ut nox ferè nos op-
preſſerit? **I.** Discedamus igitur, & cras (si Dominus perni-
ſerit) pluribus verbis agemus unā de studiis alacriter repe-
tendis.

COLL. xxx.

Rufinus. Sylvester.

Pater tuus (ut aſcepi) rediit à Gallia. **S.** Rediit ſanè **R.** quan-
do? **S.** Die Lunæ vefperi. **R.** Adventus ejus non tibi moleſ-
tus fuit. **S.** Quid moleſtus? Immo verò jucundissimus: ſed cur
iſtud rogas? **R.** Quia forſitan illo abſente liberiūs vivēdi tibi
eſt poteftas. **S.** Nefcio quam mihi libertatē narres. **R.** Potandi,
ludendi, curſitandi. **S.** An igitur putas me nihil aliud agere
dum pater abeft. **R.** Sic ferè ſolent omnes. **S.** Diſſoluti quidem,
Nam quod ad me attinet, abſente patre, ſic vivo ut eo pre-
ſente. Non poto, ſed bibo quantum ſatis eſt; ludo quum tem-
pus poſtulat: non diſcurro, ſed eum bona matris venia in
publicum prodeo, quum aliquid habeo negotii. **R.** Etiāque
matris tantopere ſubditus eſt. **S.** Aequè ac patri. Quid enim pu-
taſt? Nónne de utroque æquale eſt præceptum Domini? **R.**
Honora (inquit) patrem tuum & matrem tuam. **S.** Quid
Ethnicus ille auctor Diſtichorum moralium.

*Dilege now agra charos pietate parentes,
Nec matrem offendas, dum vii bonus eſſe parentis.*

Quid Paulus noster? Filii obeditē (inquit) parentibus in Do-
mino. Nónne parentis nomine, pater & mater continentur?
R. Iſtud à Latinis obſervatur auctoribus. **S.** Quinetiam ſi quod
eſſet reverentię diſcrimē, videremur optimo jure plus debe-
re matribus: ut quæ dolores tantos ac labores propter no-
pertulerit. **R.** Novi ego iſta, & quæ dixiſti placēt mihi omnia
S. Cur ergo mihi repugnabas? **R.** Vt ea, quaſi repugnantia, no-
bis accerſerē sermonis materiam. Nam, ut tute noſti, præcep-
tor ſaſpe nos exhortatur ut noſtrum otium in ejusmodi ſer-
monibus impendamus. **S.** Bonum ſanè otium, quod honesto
in negotio cōſumitur. **R.** Huc pertinet illud Aphricani apoph-
thegma, qui dicebat, Se nunquam mīnd ſotiosum eſſe, quām
quum otiosus eſſet, ut ex Cicer, didicimus. **S.** Sed jam tem-
pus moner, ut huic sermoni finem imponamus. **R.** Recte mo-
nes, fortalſe enim tua cauſa coena tardatur domi. **S.** Plus, **R.** Bre-

LIBER QVARTVS.

(si Dominus permiserit) in proximo congressu. R. Preco ribi nocte prosperam. S. Et ego tibi placidā per membra quicē.

COLL. XXX.

Nomenclator.

Desiderius.

Non satis mirari possum, te non esse diligentiores. D. Qua in re videor tibi negligens? N. Quod manē fere nūquā ades in tempore: atque inde sit ut penē quotidie noteris in catalogo. Cur tu es tam somnīculosus? D. Mea fere natura. N. Corrige naturam istam, hoc est, naturæ vitium. Quid tibi profuit Catonis nostri dictum? D. Quodnam, quæsor? N. P̄m vigila semper, nec somno, &c. D. Ne plura, ego probè memini. N. Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum ac, commodes. D. Utinam & hoc & alia præcepta salubria tam, facile ad vivendi usum transteramus, quām ea facile ediscimus. N. Ut verum fatear, præcipere quām præstare multo est facilius. Sed tamen enī debemus, ut vel monitis vel præceptis proficiamus aliquid, & iudicemus evadamus meliores. D. Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius, emendatur, quām naturale vitium. N. Omnia fere vitia sunt nobis naturalia: & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Tōniter, cum viis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo, D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Vbi tandem, inveniuntur? N. In Epistola sancti Pauli ad Ephesios. D. Quo, to capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexeris? N. Non omnino intelliges, satis scio, sed præceptor eris consulendus. D. Quid si tecum adfueris? N. Adesse volo: certum est: verū captanda erit opportunitas. D. De hoc igitur alijs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die, Mercurij, si tibi ita videtur. N. quora horæ? D. Post meridiem, prima. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. XXXI.

Trapezita.

Remundus.

Iscēne malum malo rependere? R. Cur istud queris? T. Ve iis respondere possim, qui hac in re mihi contradicant. R. Breviter interrogasti, respondebo brevissimè: Non licet.

T. Cui

LIBER QVARTVS.

T. Cur non? R. Quia vult Christus, & post eum Apostoli.
T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum.
T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis Christiano quidem.
T. Quamobrem? R. Nam Christianum oportet Christum praeceptorem imitari.
T. Quid fecit Christus in eo genere? R. Sanavit eum qui ipsi colaphum impegerat, precastus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant, alia item multa fecit ejusmodi.
T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit quantum faciunt Ethnici.
T. Quid illi faciunt? R. Amicos diligunt, & referunt gratiam a quibus acceperunt.
T. Nihilne amplius? R. Nihilnam quid amplius expectes ab iis qui verum Deum non moverunt.
T. Quid faciunt inimici? R. Quibusunque modis possunt eos prosequuntur.
T. Estne id Christiano peccatum?
R. si non licet (ut jam tibi probavi) conclude, id peccatum est.
T. Atqui (ut vulgo dicitur) vim vi repellere licet, Quam sciam novus quidam poeta Iatini interpretatus est his verbis: *qui fidem hoc ab iis qui proibuerunt, et auctoribus
aut pellere viis et iura finunt, et vulnere valent.*
Quicquid hoc respondes? R. Istud quidem permittunt Ethnici, ut leges: sed Lex divina longe aliter loquitur.
T. Quid divina Lex? R. Idei quod Dei verbum.
T. Quicquid ergo sit contra Dei verbum estne peccatum? R. Proculdubio peccatum est.
T. Potesne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possim? Nihil facilius.
T. Adfer mihi (quæso) sententias.
R. Non credis id quod est omnibus in confessio?
T. Immo vero in dubianter credo.
R. Quid igitur opus est testimonii? T. Ut contradicentibus certè respondere possim.
R. Recite intelligis: sed quia non possis ex tempore memorie mutuare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam ~~in~~ 40. corum annotatio; ut possis quibus vobis etiam dixi de monstrare.
T. Optimum ex tempore consilium: quanto istud mihi commodius fuerit? Sic enim per otium ediscam: ut ad manum habeam: quocies erit opus, sed quando mihi dabis?
R. Geras (si liber) huc ad me revertere.
T. Qua hora? R. A meridie prima.
T. Sat habeo, interea vale.
R. Te servet Dominus Deus.

Grimundus. Blevetus.

Vis emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Vnus mihi sit,
tis est: tu verò cur vis vendere? G. Quia sunt mihi duo.
B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurriere.
G. Quid verat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum
habes. G. Eho, nihil? Vnde probas istud? B. Quia nondum ea
tui juris, sed sub patria potestate: deinde vis audire breviter,
tibi istud non licere? G. Maximè velim. B. De hoc lex est scho-
lastica: cuius hæc est sententia, *Pueri injussu parentum nec
vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent
quovis alio modo. Qui contra fecerit, verberibus plectetur.*
G. Istud ego non ignorabam, sed volebam periculum facere,
an constans esses in observandis legibus. B. Tu igitur es simua-
lator. G. In hac simulatione nihil video esse mali, num tu in-
terpretaris male? B. Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi.
G. Quid si nocuisssem? B. Tulissem a quo animo, ut Christia-
num decet. G. Vtinam adversa omnia sic feramus propter
christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causa. B. Feremus
certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus: oculi-
los. G. Difficile id quidem est. B. Immo impossibile, nisi illius
spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precebusi
est imperandum. G. O quām suavi sermone tantum otia
consumpsimus!

Sartor. Odetus.

Ecquid hodie precatus es domi? O. Cur quæris istud? S.
Quia non interfui matutinæ prectioni. O. Qui scis? S.
Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O.
Quomodo igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus.
O. Quid tū? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego no-
tatus sum? S. Etiam dubitas? O. Quum recitaretur catalogus,
nemo me excusavit? S. Nemo, quod sciam. G. Si me tantope-
re amas (ut dicas) cur tute non excusasti me? S. Quid cause
dixissem. O. Commentus esses aliquid. S. Ergo mentitus es-
sem. O. Quid inde? S. Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est.
O. Fataor: sed erat leve mendacium. S. Nihil leve judican-
dum est quo Deus offenditur. O. Negare id non possum: sed

LIBER QVARTVS:

Ievis ista facilè remittit nobis propter Iesum Christū, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisq; non peccat quotidie sēpissimē? S. Profectō nullus; quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. quid ergo futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignoscet & unde & quotidie precantes dicimus, Remittet nobis debita nostra. S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra serio & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidē habeamus nobis ignoscit. O. quid igitur restat? S. Illud restat, ut neq; delectemur peccatis, neq; in his persistamus, neque malitiosē, scienter & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt quæ per carnis infirmitatē peccamus, aut etiam per ignorantiam. O. nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perperramus; qualis fuit Petri abnegatio: sed qui fit ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc, Pauli exemplum habes, qui scribens ad Timotheum, in priore epistola palam profiteatur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam eius se consequtum: quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abundē satisfecisti: (nam & ego id legere memini) sed scin' tu quoto epistolę capite id scriptum sit. S. Evidem non solo vexare memoriam in retinēdis capitum numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur, aliquot sententias quasi rapitam annotare, quas memoriē mādare liceat, si quid interdīcōii suffurari possim, ex quotidiana studiorum præsertim occupatione. O. Vtinam ego quoq; id facere possem. S. quid impedit? O. Vix ego queo satis preceptorī facere in exercitatiōnibus scholasticis: tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impartiri concedatur. S. Satis profectō quotidie sumus occupati; sed hac tamen ferenda sunt, quandiu nobis opus esse ipsi Deo & parentib; nostris visum fuerit. O. Ego propter ea libenter fero ac tollero omnes ejusmodi labores. S. quia spe tolleras? O. quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. Sed de his alias pluribus, nūc agamus quod instat. O. quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signū dari? O. Bonū signum nuncias, jam sentiebam elusiem. S. Nimirum, quia merendam prætermisisti. O. Vtinam ea

LIBER QVARTVS

ea tam facilè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter. s. Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

COLL. XXXIV.

Phrygio. Stpehanus.

SAlve ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis cessator occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi Stephanus? S. Immo rectissimè, quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Evidem ex animo gaudeo, tibiq; vehementer gratulor redditu istum incolumem. Vbi fuisti hoc toto anno? S. In Italia. P. quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum novarum cupidi. P. Sic est natura comparatum, sed quid illic invenisti? S. Certe multò plura, quàm ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti quæ minime velles. S. Nempe scelera, sed quòd ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omnium optimorum fructuum genere valde abundans, præcipue vino præstantissimo. P. Scilicet ea potissimum res tibi arridebat. S. Ut verum fatear, mirè afficiat palatum, Nam quale dicas hoc nostrum vinum esse? nullum verè dicas, si cum illo compares. P. Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherum. Sic enim sèpe cogitabam. Quàm bonus es Domine Iesus, qui nos amavisti usq; ad deliciis! Non enim solùm ea, quæ nobis ad viçtum, quæ terra sponte sua producit; sed tam tot genera rerum delicatissimarum, quæ si moderatè sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suavissimè nutriunt, & ipsum animum mirificè exhilarant. O quibus verbis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tuum, Domine! Denique sic afficiebar animo, ut nihil magis cuperem quàm divinas laudes semper in ore habere; sed (proh dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus, ignis ille paulatim extinguebatur. P. Istud apud me non est novum: nam sèpe tale quid mihi solet accidere. S. Et est naturæ nostræ inconstantia, H. Horis fere omnibus istud experimur; sed quid tandem egisti in tua Italia? S. Invisi, animi gratia, aliquot urbes celebriores: alicubi etiam

LIBER QVARTVS.

fludui aliquandiu. P. quas urbes invisiſti potiſſimum? S. Mul-
tas quidē vidi in transiſtu; ſed paucas contéplatus ſum otio-
ſus, nimirum Genuam, Florentiam, Venetias, deniq. Romam
illam, quē olim mundi caput dicebatur, nunc autē eſt omniū
abominationum fons & origo. P. Vidisti magnam illam be-
ſtiā? S. Vidi obiter, quum per vicos (opinor) ſpectaculi gra-
tia portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis
commoratus es ſtudiorum gratia? S. Roma rediens, transiſi
Bononiam, Patavium, Mediolanum. In eorum oppidorum
ſingulis, menses circiter tres versatus ſum in vario literarum
genere. Volui enim ē ſingulis paucula quaſi deguſtare. P. quid
autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? ferē
omnia mihi nova videbantur, ſed longum foret omnia tibi
narrare, præſertim nūc quum mihi eſt aliquo properandum.
P. Quò tandem? S. Ad patruum, qui me ad coenam invitatavit.
S. Nolo igitur te remorari diutius: ſed quando licebit nobis
magis otioſe confabulari? S. Cras, à prandio, ſi volueris. P.
Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me
in cubiculo. P. Fiet: hora eſt ad merendam opportuna.

COLL. XXXV.

Magister. Hypodidascalus.

Quid quod hiſce diebus inter nos egeramus, ſatisne cogi-
taſti? H. Etiām atque etiam cogitavi. M. Ecquid placet ti-
bi conditio quam obtuli? H. Maximē. M. Quid mensa, ſeu
convictus? H. Nihil in ea defidero. M. Quid reſtat igitur? H.
Vt (ſi tibi non moleſtum eſt) præſcribas mihi quaſi operas à
me tibi præſtari velis. M. Id verò eſt æquissimum. Accipe igi-
tur præcipua officii tui capita: quorum hoc primum eſt:

Quotidie manē, diligenter curare ut omnes domestiſi
mei diſcipuli mature cubitu ſurgant, pro ratione temporis
tum hyberni, tum aſtivi, Vbi ſurrexerint, ea curent quaſe ad
cultum & munditiem corporis pertinent, poſtremò, ut ad-
ſint privatæ noſtræ precationi.

Secundum, ter quotidie in aulam deducere, manē ſcili-
cer, & ante horam undecimani, ac tertiam pomeridianam,
iſſic (mihi ego met adero) expectare donec aliquis ex doctorib⁹
adſuerit; interea curare recitandoſ aliquos catalogos, & pre-
cauio-

LIBER QVARTVS.

cationem dicendam. Item observare sedulò num quis ex ipsi-
fis doctoribus absit ab auditorio suo, si quis aberit, mihi ita-
rum renunciare, aut ejus partes agere.

Tertium, manere cum pueris domesticis, quoties non
docentur in scholis suis: interea minores ad lectionem &
scripturam instituere, cæterorūnque repetitiones audire,
quātum tempus & opportunitas patietur, omnes denique
in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis
etiam, ubi opus fuerit castigare.

Quartum, feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine
deducere, ac domum similiter reducere.

Quintum, quoties ludere permisum erit, subinde obser-
vare, ne quid præter officium & bonos mores, vel factis vel
dictis admittant.

Sextum, suppeditare illis, ex pecunia, quam tibi in ma-
nus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam,
duntaxat parvi pretii necessaria: eaque omnia in expenso-
rum codicem referre. Id autem Mercurii & Sabbathi po-
tissimum diebus fieri solet.

Septimum, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam
corporis pertinebunt, non negligere: hoc est, interdum ab
illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetu-
dinis & cultus corporis rationem habere, & alia ejusmodi
in pueris, præsertim minoribus curanda & observanda.

Octavum, docere pueros tum in classe mea, tum in cæte-
ris præter tres superiores, si quando necessitas postulabit.

Nonum, interdum (si opus fuerit) me & domi & foris
in privatis negotiis adjuvare.

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia,
queq. etiam ab iis domesticis hypodidascalis exigere soleam.
Eorum tamen omnium non adeò severus exæctor fuero,
quín ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam: in
quibus, ego quasi vicarii partes agam. Intellexisti hæc om-
nia? H. Ego verò diligenter omnia: sed unum te oro, ut ad
memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum,
& simul cogitandi ac deliberandi spatium. M. Quantum tem-
poris postulas? H. Diem unum naturalem, M. Ego verò duos

LIBER QVARTVS.

integros dabo. Interea (ut coepisti) nullo quo sumptu nobis perges convivere & commorari, tam liberè quam si essem domini tuz. H. Istud non sine humanitate facis: quo sit ut maiore beneficio me devinciās. M. Habebis à prandio quod requiris commentarium, quum primū mea tibi manu conscripsero. H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, ne quid sorte inter dictandum excidat. H. Ut libet.

COLL. XXXVI

Questor. Benignus.

Quām doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ. B. Cur non venisti in ludum citiūs, ut fere soles? Q. Me miserum, non surrexi in tempore! B. Quamobrem? Q. Quia nemo expergefecit. B. Quis te solet excitare? Q. Hospes noster, aut ejus ancilla: sed absēte illo, ancilla s̄pē obliviscitur, aut certè negligit. B. Vbi erat hospes? Q. Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rēscivi. B. quid hospita? nihil ne curat? Q. Quid putas eam curare? quotidie ex quo surrexit s̄pē intenta est, partim curandis filiolis, partim ceteris domesticis rebus. B. Nullōsne habes cōtubernales scholasticos? Q. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix, qui neminem habes, quocum de studiis conferas! Q. Ob eam rem mea est miserima conditio, quantū ego judico, Nō enim possum arbitrio meo studere, propter tantam mercatorū turbam qui domū illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Et enim ita conjunctum gradibus & cochlidi, ut ne felis quidē aut ascendat aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profectō molestia. Q. Illa verò multo major, quod supra meū cubiculū est amplissimū conclave, ubi merces afferuntur; Vnde sit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid aīs, vivere? equidē noui vivo, sed langueo potius. Neque unquā mihi video esse liber, nisi quū sum in schola tecum unā, & cum ceteris nostris conscipulis. B. Quām doleo vicem tuam! Q. Vtinā liceret mihi tecū habitare in his cōdibus scholasticis. B. Nihil esset mihi iudicium, sed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite

LIBER QVARTVS.

hospite meo, b. deberes patrē admonere de studiorum tuorum
 incommodis. Q. Sepe quidē monui, & coram, & per literas, b.
 Quid ille respōdet? Q. Frustra monetur: quasi surdo narretur
 fabula. B. Quid ita? Q. Quia nunquā in discendi ludo versatus
 est. ideoq; in studiorum ratione nihil intelligit. b. Ego tamen,
 si mea res ageretur, omnē inoverem lapidem, ut voti compos
 efficerer. Q. Quid si praeceptor ipse ad patrem meum scribe-
 ret? B. Numquam istud illi persuaderes. Q. Cur non? b. Quia
 non vult ambire quempiam, ut discipulorū turbā sibi com-
 paret. Abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia.
 Q. Quid igitur mihi faciendum suades? b. Vnicū habeo con-
 filium. Q. Ne mihi, quæso, reticeas, B. Ea res per amicos ten-
 tanda est. Q. Idem mihi quoq; aliquando in mentem venerat;
 sed nunquā ausus sum experiri, b. Quid dubitas? Q. Vereor ut
 hoc parum succedat. B. Rei exitus est in manu Domini: sed
 quid sentire nobebit? Q. Tentemus sancē. Nihil enim mali (ut
 confido) inde potest accidere. At ego nescio qua ratione hic
 intendum sit. b. Dic mihi, non expactas ut brevi pater in hanc
 urbem veniat? Q. spero venturum propediē. B. Quando igitur?
 Q. Ad Kalendas quintiles. b. Optimē est. Scin' igitur quid
 sit opus factō? Q. Docē, quæso. b. Fac singulatim convenias
 duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sunt virti gra-
 ves & honorati: népe, ut plus valeat eorum auctoritas apud
 patrē tuum. Q. Bene mones, quid illis dicam? b. Narrabis dil-
 genter omnes incōmoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne
 implius? b. Docebis insuper quonam modo tibi provideri
 possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitē tam mi-
 erē hastenus perdidisti, quod, nisi eo remedio tibi maturē
 consulatur, actum esse de studiis & eorum progressu. Deniq;
 e ante destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuase-
 sis, ut tibi promittant se acturos esse sēriō cum patre tuo ne-
 gotiū. Q. Quid si recusabunt? b. Vix fieri potest ut recusent
 mnes. Q. Non est verisimile, præsertim quū sint mei aman-
 tissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeō libenter. B.
 Ad hæc, res ipsa urget eos nempe tanta studiorum tuorum
 actura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fatus,
 aggrediar primo quoq; tēpore. B. Sed interim memor esto,

LIBER. QVARTVS:

ut in divinas preces die nocte, incubas. **Q.** Ipso volentes
Deo, id curabo pro viribus, satis enim scio nullum consilium
mihi esse profuturum, nisi quod ille juverit. **B.** Sed jam tem-
pus est ut domū te recipias, ne forte hospes offendatur. Quid
cessas? **Q.** Cogito ne quid pr̄termiserim de quo essem admis-
nendus. **B.** Si quid alterueri nostrum pr̄terea occurserit,
cras otiosē tractabimus. **Q.** Vale igitur, mi Benigne; & perge,
quæso, me tuis precibus adiuvare, quemadmodum iuisti
optimo consilio. **B.** A Domino Deo profecta sunt omnia, qui
ut consilium dedit, sic dabit effectum. **Q.** Ita fore, confido.
Iterum vale. **B.** Vale Quæstor suavissime.

COLL. XXXVII.

Athanasius. Beniaminus.

Sicclie me insciente abiit pater tuus, ut mihi non licuerit
eum convenire? **B.** Cur à prandio non venisti in diversoriū
eius? **A.** Quia putabam tantum cras illum esse discessurum.
B. Ego quoque idem arbitrabar: sed noluit occasionem pr̄-
termittere, quæ se ex tempore obtulerat. **A.** Adhuc ille me
minit Catonis Distichoti illud:

Quam primum rapienda tibi est occasio prima:

Ne rursus quaraas que jam neglexeris ante.

B. Illud opusculū sic memoria tenet, ut in eo videatur etatem
contrivisse. **A.** Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus
annis didicimus. **B.** Ea est Quintiliani super hac re sententia
eius verba (ut opinor) meministi, **A.** Memini: sed (ut ad rem
quæ fuit patri occasio, ut ante discesserit quam instituerat?)
Quidam Lugdunenses, quibuscum ad mercati si huc venera-
A. Aderasne quum profectus est? **B.** Pr̄stolabat illum in di-
versorio. **A.** Vnde scieras mutasse consilium de profectione
B. Eram in prādio quā inter ipsos convenerant, ut expedi-
quibusdam reliquis in urbe negotiis, equos sub horā secun-
dam concenderent. **A.** Quod superest, satisne ex animi sen-
tentia rem suam fecit? **B.** Ita fæliciter, ut me ob eam rē ad di-
vinas laudes vehementer hortatus fuerit. **A.** Tu nunc igit
(opinor) bene nūmatus redis. **B.** Mēne rides? **A.** Cur ego
facerem? **B.** Pro tua libidine. **A.** quasi verò animi gratia
Icam irridere cæteros, **B.** Atqui id putabā. **A.** Longè aberat ut p

bas. Nam aliud est jocari, aliud irridere. Alterum caret vicio,
 estque inter amicos satis frequens alterum est vitiolum, acq,
 odio dignum, utpote quod ex contemptu serè proficiuntur.
 B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo,
 Nihil tibi pecunia dedit pater? B. Ne petivi quidem. A. Tamen
 sponte dedit. B. Aliquantulum. A. Quantum igitur? B. Perpu-
 fillū. A. Dic sodes, B. Cur tam avidè inquiris? A. Ut amicorum
 more tibi gratuler. B. Nihil est gratulatione dignum. A. Fazere
 tandem quid sit? B. soli asses quinque. A. Hui tantillum! ô stulte
 qui non petieris duos aut tres decusses argenteos, B. Nō ausus
 sum. A. Quid verebare? B. Ut planè denegaret, atq. ægrè ferret
 quod peterem. A. Nunquam id fecisset, modò petedi causam
 addidisses, B. Credo equidem: sed quid causæ attulisset? A.
 Rogas? Nōne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus schola-
 sticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu verò adeoque abundas re-
 bus omnibus, ut tibi desit nihil? B. Imò, desunt plurima, sed
 quibus facile caream, præterea satis novit pater, quæ mihi
 opus sunt studiorum causa, eum ad victum cultumq. corporis.
 A. Novit quidem: sed alia multa sunt illi & curanda & cogi-
 tanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum curam. A. Sed
 nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quod volo. A.
 Age, si no. B. Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad
 rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem
 non satis ætatis habes, atque prudentiaz? B. Istinc absum lo-
 gissimè. Itaque pater dedit præceptoris in mandatis, ut omnia
 mihi suppeditet ad usus vitæ studiorumque necessarios: ad
 quam rem præbet illi quantum satis est pecuniaz. A. Esto. B. Er-
 go si quid à patre poterem, me statim ad præceptorē remit-
 teret; fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret.
 A. Facile est obiurgationem pati, modòne sequantur verbe-
 ra. B. Facile est, credo: sed iis duntaxat quos neq. pudor mo-
 ver, neq. ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera
 ferre malim, quam patris irati obiurgationem. Ex quo sit, ut
 sedulò caveam, ne quid illi præbeam causæ ad irascendum. Id
 enim sub quinto præcepto divinæ legis continetur. A. Facis
 ut pium decet adolescentem. B. Ejus rei laus non mihi, sed soli
 DÉO tribuenda est, A. Neimpe à quo proficiuntur quicquid
 nobis

LIBER QVARTVS.

nobis inest boni. B. Fxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed ut ad te redeam, serione reprehendebas quod nullam pecuniam à patre rogassé? A. An ego te velle ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non sit verisimile: me tamen ipsum fecisti. A. Quomodo? B. Quia serio loqui videbaris, adeo aptè vultum verbis ipsis accommodabas. A. Sed quid censes de hac nostra cōfabulacione? B. Argumentum satis aptum dedisti nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si forte (ut solet) nos observasset ex insidiis. B. Nihil, ut opinor. A. Profectò verū est quod s̄epe nobis præceptor inculcat. B. quid illud est? A. Latinę linguę copiam & facultatem comparari his potissimum rebus s̄epe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, Anglicā Latinā, aut Latina Anglicè convertendo. B. Ergo his rebus diligenter nos exerceamus adjutore Domino Deo, in cuius manuista sunt studia nostra omnia. A. Idem fxit, ut ejus erga nos beneficia vero culeu dignisq. laudib⁹ perpetuò celebremus. B. Hoc opus hoc studium: pars properemus & ampli.

Hac sit Votorum summa suprema precor.

A. Sed audi horologium. B. Nos opportune admonet: itaque defistamus. A. Alioqui Solis occasus nos hic opprimet,

COLL. XXXVIII.

Honoratus. Vivianus. Pratensis. Pædagogus.

Quod caret alterna requie durabile, non est,

Hac reparat Gises, fessaque membra novat. Ovid.

V. Nec me offenderit lusus in pueris: est & hoc alacritatis signum. Quintilianus.

Pr. Nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem.

Quintilianus.

Pz. Video quorsum spectant ista, nimirū ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solo lēt vestræ aviculæ. H. quid ergo vis dicamus, præceptor? Pz. Dicite posthac suam quisq. sententiam ex novo Testamento.

V. Euge: nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multā earum copiam. Vis ergo præceptor ut jam nunc incipiamus. Pz. Sane velim, quando (ut ait) canta est yobis copulatio.

V. qui

LIBER QVARTVS.

V. Quis incipiet? Pz. Tu Honorate, vis honoris tui causa hu-
rei specimen edere? H. Id ego libenter faciam: sed Dei.
oris causa. Pz. Laudo istud verbum: Divinus enim ho-
no: & gloria omnibus in rebus est praeferenda. Eia, incipe, si
quid habes. H. Nisi abundaverit justitia vestra plus quam
scribarum & Phariseorum, non potestis ingredi in regnum
celorum. Matth. quinto capite.

V. Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proxi-
mo suo. Ad Ephesios, cap. quarto.

Pr. Filii, obedite parentibus in omnibus: hoc enim placet
Domino. Ad Collofenses tertio.

Pz. Euge, bonum specimen: videte ut progressus respon-
deat: hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. H. qui nobis
principium dedit, dabit idem successus prosperos. Pz. Ita
superandum est. Parate vos, ut prodire maturemus. H. Mox
aderimus paratissimi. Pz. Sumite suum quisque pallium, ut
prodeatis honestius. Sed heus pueri. Pr. quid vis, praeceptor?
Pz. Videte ut psalmos etiam adferatis, alicubi in umbra can-
tabimus. Pr. Ita fiet deambulatio nostra jucundior.

COLL. XXXIX.

Vnchetus.

Marcellus.

V. Vistine hodie in gymnasio? M. Vbi ergo fuisssem? Tu verò
quid agebas? V. Erain domi occupatus. M. Evenit præter
morem tuum; soles enim abesse rarius. V. quam possum ra-
tissimè: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. V. Ergóne re-
missionem habemus. M. Certò. V. quamobrem? M. Propter
mercatum hodiernum. V. quis dedit? M. Ludimagister, per-
missu rāmen Rectoris. V. quid concessit? M. Vacationem ab
omni munere scholastico. V. An in totum diem? M. A manè,
ad occasum usque Solis, tametsi diligenter & multisquidem
tum erbis admonuit, ut in otio de negotiò cogitaremus, ne cras
et sol ludum veniremus imparati. V. quid? igitur nos hoccine ab-
pateremur otio? M. Id verò ætatem nostram decet minimè. V. Tu
tengo quid paras facere? M. Me recipere in muszolū, nisi for-
mpat: tibi magis placet ut sesqui: horā aliquò prodeamus ambu-
incitum. V. Egóne recusarem? immo nihil est quod nunc magis
opozlim, Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem
qui

LIBER QVARTVS

literatum, & simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur
extra muros. V. Quoniam? M. Usque ad ripam lacus. V. Vne
de studiis mihi arridet: sed tu (si placet) me expectabis. An
Quemdiu? V. Tantis per dum crepidas eo mutatum caloris,
M. Vbi vis expectari? V. Ad portam Franciscanam. M. At
vide ne me fallas, V. An ego amicum fallerem, quum sciam
etiam inimicorum servandam esse fidem? M. Abi, festina, ego
dum te operior, aliquid interim legam, Salve Marcella. M.
Quis iste salutator? V. Ecce, redii. M. Eho, tam citò! mihi
videris voluisse. M. Nimirum, affectus ipse pedibus alas ad.
didit. M. Eamus nunc, ducente Deo. V. Solus Deus est,
qui suos dicit ac reducit. M. Maturus, satis
evidetur. Longe hinc lacus abest. V. Tanto melius
prandebimus, perge.

